

MINISTERUL
EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII

UNIVERSITATEA
„ALEXANDRU IOAN CUZA”
din IAȘI

HR EXCELLENCE IN RESEARCH

Universitatea
„Stefan cel Mare”
din Suceava

Culegere de lucrări științifice

**SIMPOZION ȘTIINȚIFIC AL TINERILOR
CERCETĂTORI**

EDIȚIA A XXI-a

(7-8 aprilie 2023)

Vol. 4

**Republica Moldova
Chișinău, 2023**

CZU 082=135.1=111

S 58

Copyright 2023

Editori:

Academia de Studii Economice a Moldovei, Republica Moldova. Adresa: Republica Moldova, mun. Chișinău, str. Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni, 61, MD-2005, Telefon: + 37322224128, Fax: +37322221968, www.ase.md

Tipar: Print Caro, str. Columna, 170

Toate drepturile sunt rezervate

Editorii nu sunt responsabili pentru conținutul lucrărilor științifice publicate și nici de opiniile autorilor prezentate în acest Volum.

COLEGIUL DE REDACȚIE

Redactor-șef: Prof. univ., dr. hab., m.c. al AȘM Alexandru STRATAN

Membri:

Victoria COCIUG, dr., conf. univ., Prorector pentru Cercetare și Parteneriate, ASEM

Liliana STAVER, Șef Serviciu Știință, ASEM

Roman LIVANDOVSCI, dr., conf. univ., Decan al Facultății „Business și Administrarea Afacerilor”, ASEM

Veaceslav ZAPOROJAN, dr., conf. univ., Decan al Facultății „Economie Generală și Drept”, ASEM

Ludmila COBZARI, dr. hab., prof. univ., Decan al Facultății „Finanțe”, ASEM

Lilia GRIGOROI, dr., conf. univ., Decan al Facultății „Contabilitate”, ASEM

Zinovia TOACĂ, dr., conf. univ., Decan al Facultății „Tehnologii Informaționale și Statistică Economică”, ASEM

Larisa DODU-GUGEA, dr., conf. univ., Decan al Facultății „Relații Economice Internaționale”, ASEM

DESCRIEREA CIP A CAMEREI NAȚIONALE A CĂRȚII DIN REPUBLICA MOLDOVA

DESCRIEREA CIP A CAMEREI NAȚIONALE A CĂRȚII DIN REPUBLICA MOLDOVA Simpozion Științific al Tinerilor Cercetători : Ediția a 21-a : (7-8 aprilie 2023) : Culegere de lucrări științifice / colegiul de redacție: Alexandru Stratan (redactor-șef) [et al.] ; comitetul științific: Cociug Victoria (președinte) [et al.]. – Chișinău : [S. n.], 2023 (Print-Caro) – . – ISBN 978-9975-180-04-7. Vol. 4. – 2023 – 130 p. : fig., tab. – Antetit.: Ministerul Educației și Cercetării, Academia de Studii Economice a Moldovei [et al.]. – Texte : lb. rom., engl. – Rez.: lb. rom., engl. – Referințe bibliogr. la sfârșitul art. – În red. aut. – [100] ex. – ISBN 978-9975-180-08-5.

DOI: <https://doi.org/10.53486/sstc.v4>

COMITETUL ȘTIINȚIFIC

1. Cociug Victoria, dr., conf. univ., Prorector pentru cercetare și parteneriate – Președinte
2. Staver Liliana, Șef Serviciu Știință
3. Abramihin Cezara, dr., conf. univ.
4. Țurcan Galina, dr., lector univ.
5. Barbăneagră Oxana, dr., conf. univ.
6. Balan Aliona, dr., conf.univ.
7. Grâu-Panțureac Maria, dr., lector.univ.
8. Codreanu Alina, lector univ.
9. Bajan Maia, dr., conf. univ.
10. Caraman Stela, dr., conf. univ.
11. Mistrean Larisa, conf. univ. dr.
12. Cîrlan Ana, dr., conf. univ.,
13. Dodu-Gugea Larisa, dr.,conf. univ.
14. Popa Marina, dr., conf. univ.
15. Cimpoieș Liliana, dr., conf. univ.
16. Ghilețchi Zorina., drd.,
17. Hachi Mihai, dr., conf. univ.
18. Calugăreanu Irina, dr. hab., conf. univ.
19. Țimbaliuc Natalia, dr., lector univ.
20. Hăbășescu Mariana, lector univ.
21. Fedorciucova Svetlana, dr., conf. univ.
22. Maxim Vasile, dr., conf. univ.
23. Solomatin Ala, dr., conf. univ.
24. Saharneau Liliana, asist. univ.
25. Chicu Olga, asist. univ.
26. Tacu Mariana, asist. univ.
27. Suvorova Iulia, dr., conf. univ.
28. Berghe Nadejda, dr., conf. univ.
29. Prisăcaru Anatolie, dr., conf. univ.
30. Baractari Anatolie, dr., conf. univ.
31. Andronatiev Victor, dr., conf. univ.
32. Bușmachi Eugenia, dr., conf. univ.
33. Șavga Ghenadie, dr., conf. univ.
34. Ignatiuc Diana, dr., conf. univ

Acest Volum include lucrările științifice prezentate la Șimpozionul Științific al Tinerilor Cercetători, 7-8 aprilie 2023, care s-a desfășurat în cadrul Academiei de Studii Economice a Moldovei (ASEM), Chișinău, Republica Moldova.

Simpozionul a cuprins următoarele secțiuni:

SECTIUNILE TEMATICE:

Molulul I. Ciclul I – licență și elevii din colegiile de profil

- 1. Managementul și dezvoltarea durabilă a afacerilor în sec. XXI*
- 2. Perspective de dezvoltare în sfera serviciilor: comerț, turism și alimentație publică*
- 3. Tendințele marketingului modern*
- 4. Finanțe și asigurări*
- 5. Tehnologii informaționale și securitate cibernetică*
- 6. Contabilitate, audit și analiză economică*
- 7. Resurse umane, afaceri publice și comunicare*
- 8. Aspecte teoretice și practice de promovare a valorilor economice într-o economie națională*
- 9. Aspecte teoretice și practice de promovare a valorilor economice la nivel microeconomic*
- 10. Probleme actuale de modernizare a dreptului național prin prisma dreptului ue*
- 11. Integrarea economică și cooperare internațională*
- 12. Negociere și diplomație economică prin prisma valorilor europene*
- 13. Econometrie și statistică economică*
- 14. Dezvoltarea instrumentelor și instituțiilor financiare la etapa actuală*

Modulul II. Ciclul II - masteranzi

Dimensiuni social-economice și politice ale dezvoltării economiei naționale și mondiale în contextul actualului mix de crize

CUPRINS

STRATEGIA PRIVIND POLITICA FISCALĂ A REPUBLICII MOLDOVA ÎN PERIOADA DE ADERARE LA UNIUNEA EUROPEANĂ <i>GABURA Tatiana, Finanțe Publice și Fiscalitate</i>	9
INCUBATORUL DE AFACERI, PÂRGHIE DE SUSȚINERE ȘI DEZVOLTARE ÎN DOMENIUL TURISMULUI <i>ATAMAN Viorica, Gestiunea și Dezvoltarea Turismului</i>	22
OBIECTIVUL, STRATEGIA ȘI INSTRUMENTELE POLITICII MONETARE A ROMÂNIEI <i>BAZAOCHI Cătălina, Administrare Bancară</i>	30
CRIZELE MONDIALE SI INFLUENȚA LOR ASUPRA SCIMBĂRII PRIORITĂȚILOR STRATEGICE ALE GUVERNULUI – EXPERIENȚE INTERNATIONALE <i>BOCAN Maria, Finanțe Publice și Fiscalitate,</i>	41
SEMNIFICAȚIA INVENTARIERII PENTRU CONTABILITATE ȘI AUDIT <i>BARBA Ana, Finanțe și Contabilitatea Firmei</i>	48
POSSIBILITATEA DE OBTINERE A PROFITULUI PE PIAȚA FOREX <i>VOICU Pavel, Administrare Bancară</i>	57
VIZITA FISCALĂ- INSTRUMENT DE CONFORMARE A CONTRIBUABILOR PERSOANE FIZICE ȘI JURIDICE <i>ZALEVSCHI Irina, Finanțe Publice și Fiscalitate</i>	68
CONVERGENȚA LA CERINȚELE DE ADECVARE A RISCULUI BANCAR DE LICHIDITATE: OPORTUNITĂȚI VS CONSTRÂNGERI <i>PÎSLARI Veronica, Administrare Bancară</i>	78
THE ROLE OF SOCIAL ENTERPRISES IN SUSTAINABLE DEVELOPMENT: LESSONS FOR THE FAST FASHION INDUSTRY <i>HÎRBU Ana, Tranzacții Internaționale și Diplomatie Economică</i>	90
PRACTICI INTERNAȚIONALE PRIVIND UTILIZAREA TIMBRELOR DE ACCIZ ȘI TRASABILITATEA MĂRFURILOR ACCIZATE <i>ROTARU Marina, Finanțe Publice și Fiscalitate</i>	103

DIDACTIC PROPOSAL FOR LEARNING "INVESTMENT" BY APPLYING GAMIFICATION

GÓMEZ HAZAS BEATRIZ, Programul: Teacher training in secondary schools and vocational training in the area of economics and bussines.Univeridad Europea del Atlantico, Spania 112

DESIGN OF A PROPOSAL FOR A DIDACTIC UNIT ON THE LABOUR MARKET BASED ON THE ABP METHODOLOGY FOR THE 1ST YEAR OF BACCALAUREATE

VÉLEZ RIANCHO LARA, Programul: Teacher training in secondary schools and vocational training in the area of economics and bussines.Univeridad Europea del Atlantico, Spania 121

VOLUMUL IV

CICLUL II – MASTERANZI

SECȚIUNEA TEMATICĂ:

DIMENSIUNI SOCIAL-ECONOMICE ȘI POLITICE ALE DEZVOLTĂRII ECONOMIEI NAȚIONALE ȘI MONDIALE ÎN CONTEXTUL ACTUALULUI MIX DE CRIZE

DOI: <https://doi.org/10.53486/sstc.v4.01>
CZU: 336.22.02:339.92(478+4EU)

STRATEGY ON FISCAL POLICY OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA IN THE PERIOD OF ACCESSION TO THE EUROPEAN UNION

STRATEGIA PRIVIND POLITICA FISCALĂ A REPUBLICII MOLDOVA ÎN PERIOADA DE ADERARE LA UNIUNEA EUROPEANĂ

GABURA Tatiana, masteranda, Specialitatea FPF,
Academia de Studii Economice a Moldovei,
Republica Moldova, mun. Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61,
e-mail: tatiana.gabura9@mail.ru,

Abstract: *This paper focuses on the fiscal policy strategy of the Republic of Moldova during the accession period of the Republic of Moldova to the European Union. In the context of European integration, the Republic of Moldova must meet a number of conditions to be accepted as a full member of the EU, among which is the reform of the tax system. In this paper, the objectives of the fiscal policy, the fiscal measures that must be implemented by the Republic of Moldova and the economic challenges it faces, in the context of European integration, are analyzed. It will also examine how fiscal policy needs to be adapted to ensure compliance with EU commitments and requirements, while maintaining fiscal balance and promoting sustainable economic development.*

Keywords: *politică fiscală, Uniunea Europeană, plan de acțiuni, creștere economică, evaziune fiscală, transparență, investiții.*

JEL CLASIFICATION: E62, E 22, F22, H26, F43, O43

INTRODUCERE

Politica fiscală este unul dintre pilonii principali ai politicii macroeconomice a unui stat și joacă un rol important în funcționarea și dezvoltarea economiei. Cu alte cuvinte, politica fiscală se referă la deciziile luate de guvern cu privire la impozite, cheltuieli și împrumuturi.

Potrivit economistului britanic John Maynard Keynes, scopul politicii fiscale este de a influența nivelul cererii agregate și de a stabili echilibrul macroeconomic prin intermediul unor instrumente fiscale, cu ajutorul cărora se poate stimula sau reduce cererea efectivă, în funcție de necesități.

Prin intermediul politicii fiscale, Guvernul poate influența economia în câteva moduri. Spre exemplu, prin reducerea impozitelor, guvernul poate stimula creșterea economică majorând venitul disponibil al consumatorilor și stimulând investițiile. Pe de altă parte, prin creșterea impozitelor, guvernul poate reduce deficitul bugetar și poate combate inflația. În plus, politica fiscală poate fi utilizată

și pentru a îmbunătăți distribuirea veniturilor prin intermediul impozitelor și al cheltuielilor publice.

La nivel internațional, politica fiscală a fost tratată în două moduri [1]:

1. abordarea continental europeană – care se referă la sistemul de impozitare utilizat în majoritatea țărilor din Europa, care constă în principal din impozite, taxe și contribuții. Aceste trei tipuri de prelevări fiscale sunt distincte sub aspectul conținutului și al modului în care sunt colectate;

2. abordarea anglo – saxonă se bazează pe ideea că prelevările obligatorii, cunoscute sub numele de taxe, reprezintă o sursă importantă de venituri pentru bugetele publice. În această abordare, termenul „taxe” este folosit pentru a acoperi toate elementele de natură fiscală, cum ar fi impozitele directe, impozitele indirecte și alte prelevări fiscale.

În contextul integrării Republicii Moldova în Uniunea Europeană, politica fiscală joacă un rol important în alinierea legislației Republicii Moldova la standardele UE.

Integrarea Republicii Moldova în Uniunea Europeană este un proces complex, care necesită o serie de reforme economice, politice și sociale. Pe plan economic, integrarea se referă la armonizarea legislației și a practicilor cu cele ale UE pentru a îmbunătăți accesul la piețele europene și pentru a asigura o creștere economică durabilă.

Elaborarea strategiei de politică fiscală în contextul integrării Republicii Moldova în Uniunea Europeană are ca obiectiv principal armonizarea legislației fiscale a Republicii Moldova cu cea a Uniunii Europene și punerea în aplicare a standardelor fiscale internaționale pentru a spori eficiența fiscală și a reduce evaziunea fiscală și corupția.

Strategia vizează simplificarea procedurilor fiscale, reducerea costurilor administrative și creșterea gradului de conformare fiscală. În plus, Republica Moldova trebuie să asigure o transparență fiscală înaltă și să încurajeze cooperarea între Autoritățile fiscale din diferite țări.

Punerea în aplicare a acestei strategii va permite Republicii Moldova să beneficieze de avantajele oferite de integrarea în Uniunea Europeană, cum ar fi accesul la finanțare, investiții și noi tehnologii, precum și creșterea exporturilor și a creșterii economice în ansamblu.

1. Prezentarea situației politico-economice a Republicii Moldova în perioada de preaderare la Uniunea Europeană

Republica Moldova a început procesul de pre-aderare la Uniunea Europeană în anul 2005, atunci când a fost inclusă în cadrul Politicii Europene de Vecinătate (PEV) [2], care a deschis noi perspective pentru Republica Moldova în cadrul relațiilor UE-RM.

La acea vreme, Republica Moldova se afla într-o situație economică dificilă, iar sistemul politic se confrunța cu probleme grave, cum ar fi corupția și instabilitatea.

Prin includerea sa în Politica Europeană de Vecinătate (PEV), Republica Moldova a primit asistență politică și financiară din partea Uniunii Europene pentru a implementa reforme economice, sociale și politice precum și pentru a-și intensifica relațiile cu UE. Printre beneficiile incluse se numără:

Ca urmare a punerii în aplicare a Politicii Europene de Vecinătate (PEV) în Republica Moldova, au fost întreprinse o serie de reforme pentru a îmbunătăți politica fiscală din țară, precum:

1. consolidarea stabilității macroeconomice prin promovarea unei politici monetare raționale, orientate, printre altele, spre menținerea inflației, și a unei politici fiscale, orientate, printre altele, spre achitarea datoriilor;
2. creșterea durabilă, consolidarea finanțelor publice și soluționarea problemei datoriei de stat, prin implementarea măsurilor vizând colectarea impozitelor și extinderea bazei impozabile, în particular prin eliminarea graduală a scutirilor fiscale;
3. dezvoltarea și implementarea sistemului de impozitare și a cadrului său instituțional conform standardelor internaționale și europene.

Republica Moldova a semnat Acordul de Asociere între Republica Moldova și Uniunea Europeană în 2014, s-a încercat îmbunătățirea condițiilor economice și politice din țară. Guvernul a luat măsuri pentru a atrage investiții străine și pentru a moderniza sectorul agricol.

În 2019, Republica Moldova a încheiat negocierile pentru un Acord de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător (DCFTA) cu UE, care a creat noi oportunități pentru dezvoltarea economică a țării. Cu toate acestea, Moldova a rămas dependentă de ajutorul financiar din partea UE și a altor parteneri internaționali pentru a-și menține stabilitatea economică și politică.

Acordul de asociere dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană (UE), semnat în 2014, prevede o serie de reforme și modificări legislative necesare pentru a apropia Republica Moldova de UE și pentru a intensifica relațiile comerciale și economice dintre cele două părți.

De asemenea, UE oferă sprijin tehnic pentru a ajuta Moldova să respecte cerințele și standardele de aderare la UE prin intermediul experților UE și al programelor de învățare și de schimb de bune practici.

În ceea ce privește sprijinul financiar acordat Republicii Moldova în domeniul politicii fiscale, UE oferă asistență tehnică și financiară pentru a ajuta Republica Moldova să îndeplinească cerințele și standardele UE în acest domeniu.

De asemenea, UE sprijină Republica Moldova în ceea ce privește îmbunătățirea legislației fiscale și a procedurilor fiscale, modernizarea sistemului fiscal și a administrației fiscale, precum și combaterea evaziunii fiscale și a corupției fiscale.

Politica fiscală ca orice ramură politică, economică din țară tinde spre schimbări pentru a se putea alinia la standardele europene, pe lângă reformele efectuate până acum se planifică multe alte acțiuni, care sunt expuse în Planul de

acțiuni pentru implementarea Acordului de Asociere RM-UE, pentru implementarea Acordului de Asociere Republica Moldova–Uniunea Europeană în perioada 2017–2019 [3] și conform recomandărilor consiliului de asociere UE–Republica Moldova privind Programul de Asociere UE–RM.

Prin urmare, Uniunea Europeană și Republica Moldova au convenit să își consolideze parteneriatul prin stabilirea unui set de priorități pentru perioada 2017–2019, cu scopul de a susține și de a consolida reziliența și stabilitatea Republicii Moldova, urmărind totodată realizarea unei asocieri politice mai strânse și a unei integrări economice mai profunde [4].

Agenda de Asociere 2017-2019 dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană are ca obiectiv principal promovarea reformelor economice, sociale și politice în Republica Moldova și consolidarea legăturilor politice și economice între Republica Moldova și Uniunea Europeană.

Mai exact, agenda vizează implementarea Acordului de Asociere dintre Uniunea Europeană și Republica Moldova, care a intrat în vigoare în septembrie 2014. Punerea în aplicare a acestui acord vizează promovarea reformelor în domenii precum drepturile omului, justiția, libertatea de exprimare, lupta împotriva corupției și a fraudei, dezvoltarea economiei și a mediului de afaceri, precum și consolidarea relațiilor comerciale și investiționale între Uniunea Europeană și Republica Moldova.

În domeniul politicii fiscale, Agenda de Asociere dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană are ca scop promovarea reformelor și modernizarea sistemului fiscal din Republica Moldova pentru a asigura conformitatea cu standardele și normele fiscale internaționale și europene, precum și pentru a îmbunătăți eficiența și transparența administrației fiscale.

Agenda de Asociere 2017-2019 dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană are mai multe obiective în ceea ce privește politica fiscală. Printre acestea se numără:

1. **Îmbunătățirea cooperării fiscale internaționale** – în acest sens, se urmărește îmbunătățirea eficienței și transparenței sistemului fiscal din Republica Moldova prin implementarea reformelor fiscale și îmbunătățirea capacității administrației fiscale în vederea obținerii veniturilor bugetare.

2. **Reducerea evaziunii fiscale** – o altă prioritate de politică fiscală din cadrul Agendei de asociere a fost combaterea fraudei și a evaziunii fiscale prin consolidarea capacității administrației fiscale de a monitoriza și de a investiga fraudă fiscală, cu un accent deosebit pe procedurile de rambursare a taxei pe valoarea adăugată (TVA).

3. **Stimularea investițiilor** – o altă prioritate de politică fiscală este stimularea investițiilor străine și a dezvoltării economice prin îmbunătățirea mediului de afaceri și simplificarea mecanismelor fiscale naționale care împiedică dezvoltarea investițiilor.

Prin urmare, aceste obiective pot fi realizate prin implementarea următoarelor măsuri/acțiuni, enumerate în Planul național de acțiuni pentru implementarea Acordului de Asociere Republica Moldova–Uniunea Europeană în perioada 2017–2019 și anume prevede:

a. Modificarea legislației fiscale privind eficientizarea procedurilor de administrare fiscală, pentru excluderea barierelor care împiedică facilitarea colectării impozitelor și taxelor;

b. Armonizarea legislației naționale (Codului fiscal al RM) aferent procedurilor de rambursare a taxei pe valoarea adăugată (TVA) cu legislația UE, conform Directiva 2006/112/EC și aferent majorării graduale a cotei accizelor pentru țigaretetele cu filtru, conform Directiva 2011/64/UE.

Astfel, realizarea acestor măsuri au fost prezentate în documentul „Informație privind progresele înregistrate în realizarea Planului național de acțiuni pentru implementarea Acordului de Asociere Republica Moldova – Uniunea Europeană în perioada 2017-2019”.

Prin urmare, pentru Republica Moldova, procesul de armonizare a legislației naționale în materie de accize cu legislația UE a fost abordat prin Legea nr. 257/2020 cu privire la modificarea unor acte normative. Ca urmare a acestei legi, se poate presupune că Republica Moldova și-a revizuit și actualizat legislația în conformitate cu cerințele UE în materie de accize.

2. Analiza veniturilor fiscale pe perioada aderării RM la UE

Republica Moldova este o țară mică, dar cu un potențial economic semnificativ, cu o economie în curs de dezvoltare și cu o populație care are nevoie de servicii publice și infrastructură de calitate.

Pentru a răspunde acestor nevoi, este important să se colecteze venituri fiscale suficiente și să fie alocate în mod eficient la buget.

Analiza veniturilor fiscale constituie o preocupare importantă în Republica Moldova, întrucât aceste venituri reprezintă una dintre cele mai importante surse de finanțare a cheltuielilor publice și a dezvoltării economice.

Prin urmare, această analiză ne poate ajuta să evaluăm performanța colectării taxelor și impozitelor, care poate fi utilizată pentru a dezvolta și implementa politici fiscale mai eficiente.

Prin intermediul analizei veniturilor fiscale, putem determina, de asemenea, care sectoare economice contribuie cel mai mult la veniturile fiscale și care sunt cele mai puțin dezvoltate, ceea ce poate fi folosit pentru a elabora politici fiscale și economice mai eficiente.

În plus, analiza veniturilor fiscale poate fi utilizată pentru a identifica riscurile și oportunitățile fiscale și pentru a elabora strategii fiscale.

Tabelul 1. Analiza veniturilor fiscale pentru perioada (2014-2021)

Tipul de prelevări fiscale	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Impozite pe venit	35630,8	5553,7	6544,1	7722,8	9338,7	9335,3	9288,6	11143,1
Impozitul pe bunurile imobiliare	342,4	359,3	403,5	306	327,8	343,2	357,2	493,1
Contribuții de asigurări sociale de stat obligatorii	8362,6	9273,1	10036,5	11864	13037,9	13635,7	14295,4	16223,8
Prime de asigurare obligatorie de asistență medicală	2414,5	2854,6	3240,2	3648,4	4117,6	4768,2	4939,5	5615,2
Taxa pe valoarea adăugată	12852,0	13714,0	14563,6	16870,1	18615,6	20183,3	19770,1	25508,8
Accize	3428,1	3843,9	4564,4	5950	5683,3	6221,9	6468,8	7608,3
Taxa asupra comerțului exterior și operațiunilor externe	1457,9	1328,3	1451,9	1591,1	1665,8	1798,4	1738,9	2253,0
PIB, milioane lei	111757	121851	36196	150,4	190,0	210100	206400	241900
Total venituri, mil lei	42446,8	43681,1	45953,9	53106,4	57995,9	62949,2	62650,0	77373,0

Sursa: Elaborat de autor în baza datelor prezentate în Rapoartele de executare a bugetului public național pentru perioada 2014-2021 [7]

Există mai mulți factori care au contribuit la creșterea veniturilor fiscale ale Moldovei în perioada 2014-2021, dar unii dintre cei mai importanți sunt:

1. **Creșterea economică** – Economia Republicii Moldova a început să crească în această perioadă, în principal datorită exporturilor către UE și investițiilor străine. Această creștere economică a dus la o creștere a veniturilor fiscale, întrucât tot mai multe persoane și întreprinderi au început să câștige mai mulți bani;

2. **Reformele fiscale** – în perioada 2014-2021, Guvernul Republicii Moldova a implementat mai multe reforme fiscale, menite să simplifice și să îmbunătățească sistemul fiscal. Aceste reforme au inclus reducerea evaziunii fiscale și îmbunătățirea colectării veniturilor fiscale.

Printre principalele reforme care au condus la creșterea veniturilor fiscale în perioada 2018-2021, se enumeră:

1. Asigurarea echității și a unei redistribuiri echitabile a veniturilor (majorarea scutirilor personale și a tranșelor de venit, aplicarea unui accize suplimentare pentru autoturismele de lux, etc). Această măsură contribuie la reducerea inegalității sociale prin axarea mai mult pe impozitarea persoanelor cu venituri mai mari și prin acordarea mai multor scutiri fiscale și beneficii celor cu venituri mai mici;

2. Majorarea impozitului pe venitul persoanelor fizice cetățeni (reținere finală) din livrarea producției agricole către agenții economici, de la 3% la 5%. Aceasta duce la creșterea veniturilor bugetare, iar aceste venituri pot fi utilizate pentru a finanța cheltuielile publice, cum ar fi proiectele de infrastructură, programele de dezvoltare rurală sau pentru a îmbunătăți serviciile publice;

3. Introducerea cotei unice a impozitului pe venit pentru persoane fizice în mărime de 12%. Introducerea unei cote unice a impozitului pe venit va simplifica sistemul fiscal din Republica Moldova, făcându-l mai ușor de înțeles și de aplicat atât pentru contribuabili, cât și pentru autorități. O cotă unică ar putea, la rândul său, să facă Moldova mai atractivă pentru investitorii străini, care ar putea fi mai dispuși să investească într-un mediu fiscal stabil și previzibil;

4. Introducerea unui acciz suplimentar pentru autoturismele de lux în mărime de 2% din valoarea în vamă a autoturismului importat. Introducerea unui acciz suplimentar poate încuraja producția autohtonă de automobile și, astfel, poate promova economia locală;

5. Reducerea cotei TVA pentru sectorul HoReCa de la 20% la 15%. Sectorul HoReCa este unul dintre cele mai importante sectoare ale economiei Moldovei, contribuind la creșterea PIB-ului și la crearea de locuri de muncă. Reducerea cotei TVA poate stimula consumul și încuraja dezvoltarea afacerilor în acest sector, ceea ce poate duce la o creștere economică mai rapidă și la scăderea șomajului.

3. Strategia privind politica fiscală a Republicii Moldova în perioada de aderare la UE

În Republica Moldova, politica fiscală este o problemă importantă și unul dintre cele mai discutate subiecte de dezbatere publică. În ultimii ani, statul a implementat mai multe reforme fiscale în scopul îmbunătățirii colectării veniturilor fiscale, reducerii evaziunii fiscale și încurajării investițiilor.

În perioada de aderare, Republica Moldova a adoptat o strategie de politică fiscală care are drept scop asigurarea unei gestionări eficiente a finanțelor publice și asigurarea unei dezvoltări economice durabile și favorabile. Această strategie a fost adoptată în contextul negocierilor de aderare la UE și are ca obiectiv principal asigurarea convergenței fiscale cu standardele UE.

Obiectivele politicii fiscale:

Astfel, principalele obiective ale politicii fiscale propuse pentru anul 2023, sunt următoarele:

- a. revizuirea mecanismelor de calculare și achitare a impozitelor și taxelor pentru simplificarea și clarificarea cadrului legislativ și îmbunătățirea proceselor de raportare fiscală;
- b. continuarea armonizării legislației naționale la prevederile acquis-ul comunitar;
- c. îmbunătățirea administrării fiscale și vamale prin extinderea spectrului de instrumente disponibile pentru intervenție, în vederea diminuării economiei tenebre și reducerii interacțiunii dintre contribuabil și funcționarul fiscal;
- d. susținerea mediului de afaceri.

Pe termen mediu se preconizează o serie de măsuri de politică fiscală pe principalele tipuri de impozite, precum:

Accize

Ajustarea politicii fiscale pentru perioada fiscală 2023 în ceea ce privește accizele se realizează pe baza prevederilor DIRECTIVEI 2007/74/CE A CONSILIULUI din 20 decembrie 2007 privind scutirea de taxa pe valoarea adăugată și de accize a bunurilor importate de către persoanele care călătoresc din țări terțe.

Directiva 2007/74/CE a Consiliului din 20 decembrie 2007 stabilește reguli privind scutirea de taxa pe valoare adăugată (TVA) și de accize pentru bunurile importate în Uniunea Europeană (UE) de către persoanele care călătoresc din țări terțe.

Conform directivei, persoanele care călătoresc din afara UE pot aduce cu ele bunuri pentru uz personal sau ca daruri, în anumite limite și condiții. Printre aceste bunuri se numără, de exemplu, produse alimentare, băuturi, parfumuri, îmbrăcăminte și încălțăminte, bijuterii, aparate electronice și electrocasnice, jucării și obiecte de artă și antichități [5].

Totodată, această directivă prevede că aceste bunuri sunt scutite de TVA și de accize, cu condiția ca acestea să fie destinate uzului personal al persoanei care le aduce sau să fie oferite drept cadou și să nu fie destinate unei utilizări comerciale sau altor utilizări comerciale. Există, de asemenea, limite cantitative pentru anumite categorii de bunuri, cum ar fi băuturile alcoolice și țigările.

Fiecare țară care dorește să adere la Uniunea Europeană trebuie să transpună această directivă în legislația națională.

Pentru anul 2023, se propune anularea scutirii de accize Alcoolul etilic nedenaturat de la poziția tarifară 220710000, utilizat în industria parfumurilor și a produselor cosmetice.

[Anularea scutirii va condiționa dreptul agentului economic de trecere în cont a accizelor achitate la mărfurile supuse accizelor, utilizate în procesul de prelucrare și/sau de fabricare pentru obținerea altor mărfuri supuse accizelor, astfel impactul bugetar estimativ ar constitui aproximativ + 100 mln. lei.]

La fel se prevede anularea scutirii de acciză aferent mărfurilor de la pozițiile tarifare 280430000 (azot) și 280440000 (oxigen) produse pe teritoriul țării.

Prin urmare, implementarea acestei măsuri va înregistra o creștere la veniturile bugetului în mărime de 9,7 mil. lei.

De asemenea, se propune majorarea ratei accizei la alcoolul etilic cu 15% pentru anul 2023, conform datelor prezentate mai jos:

Tabelul 2. Evoluția cotelor accizelor pentru alcoolul etilic nedenaturat pentru perioada (2019-2023)

Poziția tarifară	Denumirea mărfurii	Unitatea de măsură	Cota accizelor					Ritm de creștere
			2019	2020	2021	2022	2023	
2207	Alcool etilic nedenaturat cu titru alcoolic volumic de minimum 80%; alcool etilic și alte distilate denaturate, cu orice titru alcoolic volumic	litru alcool absolut	99,36	104,33	109,55	115,02	132,27	15%
2208	Alcool etilic nedenaturat cu titru alcoolic volumic sub 80%; distilate, rachiuri, lichioruri și alte băuturi spirtoase	litru alcool absolut	99,36	104,33	109,55	115,02	132,27	15%

Sursa: Elaborat de autor în baza datelor prezentate în Anexa nr.1 Mărfurile supuse accizelor [6]

Prin urmare, implementarea acestei măsuri va înregistra o creștere la veniturile bugetului în mărime de 60,3 mil. lei

Majorarea ratei accizelor la alcool etilic cu 15% în Republica Moldova ar putea avea mai multe beneficii, printre care:

a. Odată cu creșterea accizei la alcoolul importat, producătorii locali de alcool pot avea oportunitatea de a-și extinde afacerile și de a produce mai mult. În acest mod, s-ar putea crea noi locuri de muncă în sectorul producției de alcool contribuind astfel la creșterea economiei locale.

O altă măsură de politică fiscală pentru anul 2023 este majorarea accizelor la produsele din tutun.

Conform prevederilor stipulate în Acordul de asociere UE-Moldova, ratele accizelor în Republica Moldova urmează a fi aliniate la cerințele minime prevăzute în Directiva 2011/64/UE a Consiliului din 21 iunie 2011 privind structura și ratele accizelor aplicate tutunului prelucrat (adică un minim de 90 EUR/1000 de țigarete) până în 2025.

Conform prevederilor din Nota informativă la proiectul de Legea nr. 256/2022 privind modificarea unor acte normative creșterea accizelor la produsele din tutun se datorează următorilor factori:

1. Maximizarea veniturilor bugetare;
2. Reducerea treptată a consumului;
3. Angajamentele din Acordul de Asociere RM – UE (cota minimă 90 de euro în anul 2025).

În tabelul nr. 3 se prezintă cotele accizelor produsele din tutun pentru anul 2023:

Tabelul 3. Evoluția cotelor accizelor pentru produsele din tutun pentru anul 2023

Denumirea mărfurii	Unitatea de măsură	Cota accizelor		
		2021	2022	2023
Țigări de foi (inclusiv cele cu capete tăiate) și trabucuri, care conțin tutun	1000 bucăți/ valoarea în lei	41%	41%, dar nu mai puțin de 959 lei	41%, dar nu mai puțin de 1198,75 lei
Alte țigări de foi, trabucuri și țigarete conținând înlocuitori de tutun				
Țigari cu filtru	1000 bucăți/ valoarea în lei	621 lei+13%, dar nu mai puțin de 834 lei	715 lei+13%, dar nu mai puțin de 959 lei	893, 75 lei+13%, dar nu mai puțin de 1198,75 lei
ovale cu lungimea de pînă la 70 mm	1000 bucăți/ valoarea în lei	621 lei+13%, dar nu mai puțin de 834 lei	715 lei+13%, dar nu mai puțin de 959 lei	893, 75 lei+13%, dar nu mai puțin de 1198,75 lei
cu muștiuc, altele				
Tutun pentru fumat, alte tutunuri și înlocuitori de tutun, prelucrate; tutunuri „omogenizate” sau „reconstituite”; extracte și esențe de tutun	kilogram	157,80 lei	165,70 lei	174,00 lei
Tutun tăiat fin destinat rulării în țigarete	kilogram	1260 lei	1323 lei	1389 lei
Rezerve din tutun pentru dispozitive de încălzire a tutunului	1000 bucăți	834 lei	959 lei	1198, 75 lei
Cartușe și rezerve pentru țigarete electronice; preparate destinate utilizării în cartușe și rezerve pentru țigarete electronice	litru	–	1957 lei	2446, 25 lei

Sursa: Elaborat de autor în baza datelor prezentate în Anexa nr.1 Mărfurile supuse accizelor [6]

Potrivit ratelor propuse pentru 2023, mărimea accizei va crește cu 25% pentru:

1. țigaretile cu filtru și fără filtru;
2. rezerve din tutun pentru dispozitive de încălzire a tutunului;
3. țigări de foi (inclusiv cele cu capete tăiate) și trabucuri, care conțin tutun;
4. alte țigări de foi, trabucuri și țigarete conținând înlocuitori de tutun.

Modificările operate prin majorarea cotei accizelor la produsele din tutun, vor contribui la creșterea veniturilor bugetare.

În acest fel, accizele mai mari pot duce la o creștere a prețului produselor din tutun, ceea ce poate descuraja consumul acestora. Un consum mai mic de tutun ar putea avea un impact pozitiv asupra sănătății populației, reducând incidența bolilor cardiovasculare, a cancerului și a altor boli.

În același timp, creșterea accizelor poate reduce numărul de țigări fumate, ceea ce poate reduce cantitatea de deșeuri toxice provenite din produsele din tutun. Reducerea consumului de tutun poate avea, de asemenea, un impact pozitiv asupra calității aerului și a mediului.

În ceea ce privește veniturile fiscale, Republica Moldova a luat măsuri pentru a îmbunătăți colectarea veniturilor fiscale și pentru a combate evaziunea fiscală. De asemenea, impozitul pe venit a fost redus, în special pentru persoanele cu venituri mici și medii (ÎMM).

Impozitul pe venit

În ceea ce privește impozitul pe venit al persoanelor fizice, sa exclus necesitatea de determinare a creșterii sau pierderii de capital în cazul înstrăinării autoturismelor, care au fost în proprietatea contribuabilului cel puțin 3 ani, cu excepția autovehiculelor de colecție de interes istoric sau etnografic rare de colecție.

Această măsură poate stimula piața auto internă, reducând costurile pentru proprietarii de autovehicule care doresc să își vândă mașina și cumpărătorii care doresc să își achiziționeze un autovehicul. Acest lucru ar putea duce la o creștere a cererii pentru autoturisme și la o creștere a vânzărilor de autoturisme în Moldova.

O altă măsură aferent impozitului pe venit este revizuirea regimului de impozitare a veniturilor din dobânzi achitate în folosul persoanelor fizice rezidente.

Această modificare se referă la creșterea ratei impozitului pe venit pentru dobânzile plătite persoanelor fizice rezidente de la 3% la 12%. Acest lucru ar însemna o creștere semnificativă a impozitului pe venit reținut la sursă de către bănci, asociații de economii și împrumut și emitenți de titluri de valoare corporative.

Scopul acestei modificări este de a asigura un regim de impozitare just și echitabil, asigurând că persoanele fizice rezidente care obțin venituri din dobânzi plătesc o cotă mai mare de impozit pe venit. Prin urmare, implementarea acestei măsuri va înregistra o creștere la veniturile bugetului în mărime de 233,5 mil. lei.

Susținerea mediului de afaceri.

Măsura presupune acordarea unei vacanțe fiscale pe perioada anilor 2023-2025, de la plata impozitului pe venitul din activitatea de întreprinzător pentru întreprinderile micro, mici sau mijlocii conform prevederilor Legii nr. 179/2016, până în momentul repartizării acestor venituri pentru plata dividendelor.

În acest mod, pentru o perioadă de 3 ani, se stabilește un impozit pe venit de „0%” din venitul impozabil nedistribuit sub formă de dividende, inclusiv sub formă de acțiuni sau cote părți, din profitul obținut în perioadele fiscale 2023-2025 inclusiv.

Obligația achitării impozitului pe venit în mărime de 12%, apare în momentul distribuirii dividendelor, și în același timp se va asigura reținerea și achitarea unui impozit de 6% din quantumul dividendelor repartizate.

În ceea ce privește impactul bugetar al măsurii propuse, acesta va fi (-1 200 milioane lei).

În consecință, neimpozitarea veniturilor nerepartizate sub formă de dividende poate duce la crearea unui deficit bugetar, deoarece aceste venituri reprezintă o sursă importantă de venituri fiscale pentru stat. În momentul în care aceste venituri nu sunt impozitate, statul pierde o parte din veniturile sale, ceea ce poate duce la o scădere a veniturilor bugetare.

Avantajul acestei măsuri ar putea crea un avantaj financiar pentru întreprinderile întreprinderile micro, mici sau mijlocii.

CONCLUZIE

În concluzie, strategia de politică fiscală adoptată de Republica Moldova în perioada de tranziție vizează asigurarea unei gestionări eficiente a finanțelor publice, promovarea dezvoltării economice durabile și incluzive și asigurarea convergenței fiscale cu standardele Uniunii Europene. Aceste măsuri au fost luate în contextul negocierilor de aderare la Uniunea Europeană și sunt esențiale pentru a asigura procesul de aderare și pentru a sprijini dezvoltarea economică și socială a Republicii Moldova.

În ceea ce privește politica fiscală, Moldova trebuie să îndeplinească cerințele UE în ceea ce privește stabilizarea macroeconomică, creșterea economică, competitivitatea și sustenabilitatea fiscală.

În această direcție, Republica Moldova trebuie să implementeze o serie de reforme fiscale și bugetare, precum:

1. creșterea veniturilor fiscale prin îmbunătățirea administrării fiscale, combaterea evaziunii fiscale și reducerea nivelului scăzut de dezvoltare a economiei;
2. îmbunătățirea eficienței cheltuielilor publice: Guvernul Republicii Moldova trebuie să se asigure că cheltuielile publice sunt eficiente și că se concentrează asupra investițiilor care generează creștere economică și reducerea sărăciei;
3. reducerea deficitului bugetar prin creșterea veniturilor și reducerea cheltuielilor, astfel încât să poată îndeplini criteriile de stabilitate fiscală impuse de UE.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

- [1] Bufan R., Castagnede B., Safta A., Mutașcu M., (2005), Tratat de drept fiscal. Partea generală Vol. I, Editura Lumina Lex București, P.309.
- [2] Planul de acțiuni UE-MOLDOVA al Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene nr. 402/2005. Link: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=116837&lang=ro
- [3] Hotărârea Guvernului nr.1472 din 30 decembrie 2016.

- [4] Aliniatul (5) din Recomandarea nr. 1/2017 A Consiliului de Asociere UE-REPUBLICA MOLDOVA din 4 august 2017.
[5] Capitolul I Obiect și Definiții la Directiva 2007/74/CE a Consiliului din 20 decembrie 2007.
[6] Codul fiscal al Republicii Moldova nr. 1163/1997.
[7] Rapoartele privind executarea bugetului de stat în perioada 2018-2021.
[8] Cadrul de cheltuieli pe termen mediu pe anii 2014-2022.

Coordonator științific: Corina BULGAC
conferențiar universitar, doctor în științe economice, Director ȘMEEB
Academia de Studii Economice a Moldovei,
Republica Moldova, mun.Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61
e-mail: bulgac.corina@ase.md

DOI: <https://doi.org/10.53486/sstc.v4.02>

CZU: 334.72:338.48

INCUBATORUL DE AFACERI, PÂRGHIE DE SUSȚINERE ȘI DEZVOLTARE ÎN DOMENIUL TURISMULUI

BUSINESS INCUBATOR, SUPPORT AND DEVELOPMENT LEVER IN THE FIELD OF TOURISM

ATAMAN Viorica, Masterandă,
Specialitatea *Gestiunea și dezvoltarea turismului*
Academia de Studii Economice a Moldovei
Republica Moldova, Chișinău, ASEM, str. Bănulescu-Bodoni, 61
<https://orcid.org/0000-0002-5159-262X>
email: ataman.viorica@gmail.com,

Abstract. *Incubators are business centers that provide a supportive environment for entrepreneurs and startups in the early stages of their business development. These incubation centers are designed to help entrepreneurs turn their ideas into successful businesses by providing services and resources, including office space, advice, access to finance and a network of contacts. In the paper we define the most essential concepts, at the same time we analyzed the professors' perception regarding the opening and development of such additional services within educational institutions.*

Cuvinte cheie: *incubator, turism, inovare; incubation, innovation, tourism.*

JEL CLASSIFICATION: L26, M13, O35

Incubatoarele de afaceri oferă start-up-urilor și întreprinderilor aflate în stadiu incipient sprijinul și resursele pe care acele companii tinere le este greu de accesat. Sprijinul lor ar putea implica acces la rețele, investitori și mentori sau spațiu de lucru în comun alături de alte afaceri și profesioniști cu experiență. Potrivit *Organizației pentru Dezvoltarea Antreprenoriatului (ODA)*, incubatoarele de afaceri sunt instituții publice care oferă antreprenorilor începători șansa de a pune bazele unui business într-un mediu favorabil. În cadrul Incubatoarelor de Afaceri antreprenorii incubați sunt asigurați cu spațiu pentru activitate, suport consultativ, asistență profesională, tehnică și administrativă. Perioada de incubare este de până la 3 ani. În anul 2013 a fost creată Rețeaua Incubatoarelor de Afaceri din Moldova (RIAM) de către ODA cu suportul Uniunii Europene. Membrii RIAM sunt Incubatoarele de Afaceri: Ștefan-Vodă, Dubăsari, Leova, Ceadâr-Lunga, Rezina, Nisporeni, Sângerei, Soroca, Cimișlia, Cahul și Călărași¹. *Small Business Encyclopedia* definește incubatoarele de afaceri drept o organizație concepută pentru a accelera creșterea și succesul companiilor antreprenoriale printr-o serie de

resurse și servicii de sprijin pentru afaceri care ar putea include spațiu fizic, capital, coaching, servicii comune și conexiuni de rețea².

Metodologia de cercetare. În această lucrare ne propunem să identificăm potențialul uman din cadrul universitar, datorită cărora incubatoarele de afaceri pot dezvolta noi direcții inovative în toate domeniile, cu precădere în domeniul turistic. Prin metoda datelor statistice vom analiza numărul studenților la diverse programe de învățământ. Totodată a fost aplicat un chestionar cadrelor didactice din cadrul Universității de Stat din Moldova, cu scopul de a înțelege disponibilitatea acestora de a se implica în diverse programe de instruire în cadrul incubatoarelor de afaceri, dar și percepția acestora referitor la existența unor asemenea incubatoare de afaceri. Într-un final, ne propunem să oferim idei cu potențial de dezvoltare în domeniul turismului în cadrul incubatoarelor de afaceri.

Analiza problemei de cercetare. Legislația din Republica Moldova este ambiguă, incubatoarele sunt coordonate de către două instituții diferite, pe de o parte incubatoarele de afaceri, gestionate de către Organizația pentru Dezvoltarea Antreprenoriatului, pe de altă parte, incubatoarele de inovare, ce sunt gestionate de către Agenția Națională pentru Cercetare și Dezvoltare. Obiectul studiului nostru îl reprezintă incubatoarele de inovare, prin urmare, în legislație³ sunt definite ca fiind o organizație din domeniul inovării constituită în baza unui contract de asociere între persoane juridice și persoane fizice, destinată dezvoltării potențialului de elaborare și implementare a inovațiilor de către întreprinderile mici și mijlocii, precum și al cercetătorilor și inventatorilor particulari ai căror activitate se desfășoară în regim de facilități oferite de stat. Observăm că sunt mai mult diferențe la formă, decât la fond, ambele incubatoare funcționează pe principii similare, în cadrul celor de inovare se pune accent pe produsul, procesul sau serviciul inovațional. Legea Nr.226 din 01.11.2018 definește inclusiv proiectul de inovare și transfer tehnologic – proiect care, prin realizarea activităților preconizate, prevede fabricarea de produse și utilizarea unor servicii noi sau perfecționate, competitive pe piață, prin implementarea tehnologiilor și aplicarea proceselor noi, inclusiv ce rezultă din utilizarea obiectelor de proprietate intelectuală (brevete de invenții, modele industriale, topografie a circuitelor integrate, know-howetc.); iar produsul inovațional - produs nou sau perfecționat care corespunde performanțelor sau depășește performanțele tehnico - economice, inclusiv de calitate, ale produselor similare competitive pe piața internă și pe cea externă, fiind obținut prin implementarea unui proiect de inovare și transfer tehnologic.

Potrivind platformei RGI⁴ un incubator de inovare este o organizație sau un program care sprijină noi afaceri, idei și întreprinderi. Aceste programe oferă resurse precum finanțare, spațiu de lucru, mentorat și formare pentru a ajuta antreprenorii și inovatorii să-și demareze proiectele. Incubatoarele sunt adesea înființate de universități, acceleratoare, corporații sau agenții guvernamentale pentru a stimula dezvoltarea economică într-o anumită regiune. Scopul unui incubator de inovare este de a ajuta companiile start-up să devină viabile pe piață,

oferindu-le acces la resurse pe care altfel nu le-ar avea la dispoziție. Incubatoarele de inovare oferă de obicei o gamă largă de servicii pentru participanții lor. Aceștia pot oferi acces la experți care pot oferi îndrumări pe subiecte specifice legate de formarea sau operațiunile de afaceri; oportunități de creare de rețele cu alți antreprenori și potențiali investitori; ateliere și seminarii pe teme legate de afaceri, cum ar fi marketing sau finanțe; mentorat cu profesioniști cu experiență; bani de start pentru startup-uri; acces la instrumente și echipamente specializate; spațiu de birouri; consultanță juridică; suport publicitar și PR; sau chiar legături către firme de capital de risc care pot investi în proiectele lor. Pe lângă aceste servicii, incubatoarele de inovație sunt, de asemenea, responsabile pentru a ajuta startup-urile să obțină succes pe termen lung, conectându-le cu surse externe de finanțare sau oferind asistență tehnică pentru lansarea produselor pe piață. Oferind aceste resurse la începutul ciclului de viață al unei întreprinderi, ele pot îmbunătăți considerabil șansele de supraviețuire.

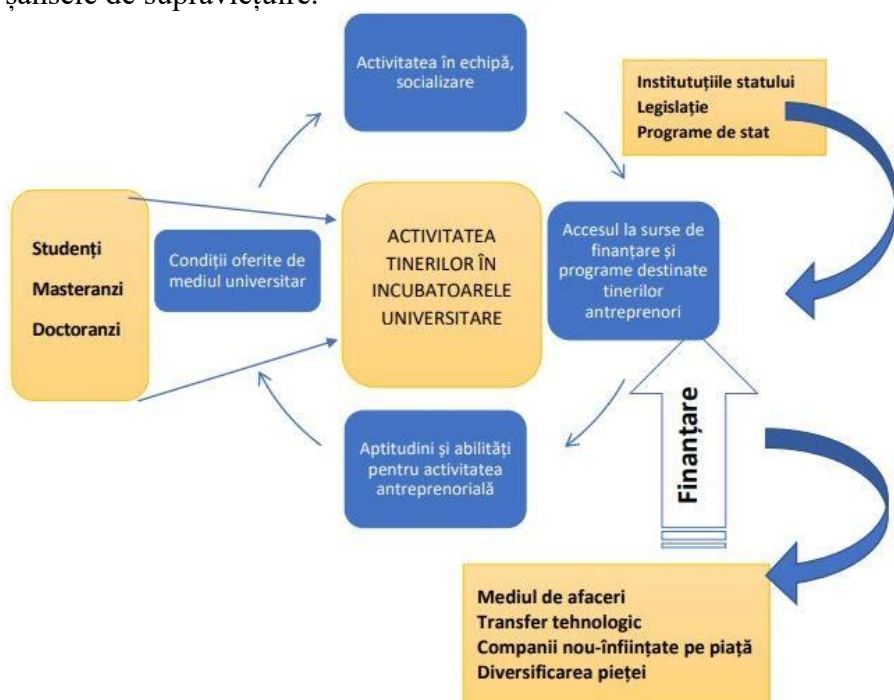

Figura 1. Activitatea potențialilor antreprenori (tineri antreprenori) în incubatorul universitar

Sursa: Seria Științe exacte și economice, ISSN 1857-2073 ISSN online 2345-1033 p.163-170⁵

Din cele amintite mai sus, observăm că se încurajează dezvoltarea unor incubatoare de afaceri în interiorul instituțiilor de învățământ superior, având acces la o serie de resurse pe care le pot pune la dispoziție universitatea, cât și valorificarea cunoștințelor corpului didactic. Pentru identificarea potențialului științific uman, analizând rapoartele statistice oficiale aflăm că în Republica Moldova în anul de studii 2022/23, rețeaua instituțiilor de învățământ superior este

formată din 21 de unități, cu 3 instituții mai puțin față de anul de studii 2021/22, ca rezultat al reorganizării prin fuziune a unor instituții de învățământ superior publice. Majoritatea instituțiilor de învățământ superior sunt prezente în municipiul Chișinău – 17 unități (inclusiv 9 instituții publice și 8 instituții private) și câte 1 unitate – în municipiile Bălți, Cahul, Comrat și orașul Taraclia. Iar la începutul anului de studii 2022/23, în învățământul superior erau cuprinși 56,7 mii de studenți, în descreștere cu 4,8% față de anul de studii precedent. Din numărul total de studenți o pondere de 62,7% erau înscriși la forma de învățământ cu frecvență, iar 37,3% la studii cu frecvență redusă⁶. De menționat că în anul 2021 activitatea de cercetare-dezvoltare s-a desfășurat în 67 de unități, inclusiv 38 de institute și centre de cercetare, 19 instituții de învățământ superior și 10 – alte tipuri de unități. Din totalul unităților cu activitate de cercetare-dezvoltare, 51 de unități (sau 76,1%) au forma de proprietate de stat⁷.

Tabelul 1. Studenți în învățământul superior pe forme de învățământ, 2021/22-2022/23						
<i>persoane</i>						
	2021/22			2022/23		
	Total studenți	din care:		Total studenți	din care:	
		femei	în bază de contract		femei	în bază de contract
Total:	59 647	35 049	37 887	56 758	33 728	35 830
cu frecvență	37 362	22 101	17 026	35 594	21 184	16 074
cu frecvență redusă	22 285	12 948	20 861	21 164	12 544	19 756
Instituții publice	50 197	29 388	28 437	47 942	28 492	27 014
cu frecvență	32 683	19 055	12 347	31 571	18 592	12 051
cu frecvență redusă	17 514	10 333	16 090	16 371	9 900	14 963
Instituții private	9 450	5 661	9 450	8 816	5 236	8 816
cu frecvență	4 679	3 046	4 679	4 023	2 592	4 023
cu frecvență redusă	4 771	2 615	4 771	4 793	2 644	4 793

Sursa: www.statistica.gov.md⁸

Am analizat potențialul uman din cadrul mediului academic, iar în continuare ne propunem să analizăm în baza chestionării în ce măsură corpul profesoral consideră oportună deschiderea unor asemenea incubatoare de afaceri în cadrul universitar. Cercetarea noastră de dimensiuni restrânse a pornit de la premisa că implicarea activității corpului profesoral în cadrul incubatoarelor de inovare (din mediul universitar) este destul de scăzut. Această ipoteză a fost confirmată de rezultatele cercetărilor din cadrul Universității de Stat din Moldova. Astfel, a fost aleasă metoda anchetei sociologice prin aplicarea chestionării (on-line), care permite posibilitatea accesării chestionarului fără dificultate și în special fiind adresată persoanelor care sunt implicate în procesul didactic. Aplicarea

chestionarului și anume organizarea și realizarea chestionării cadrelor didactice a fost realizată la cinci facultăți: (1) Facultatea Științe Economice (FȘE); (2) Facultatea Psihologie, Științe ale Educației, Sociologie și Asistență Socială (FPȘESAS); (3) Facultatea de Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative (FRİȘPA); (4) Facultatea de Litere (FL); (5) Facultatea de Matematică și Informatică (FMI). Chestionarul a fost plasat pe platforma MOODLE a Universității de Stat din Moldova și a fost realizat prin accesarea acestuia de către cadrele didactice prin platforma respectivă. Din universul eșantionat considerăm oportun să analizăm rezultatele chestionării din cadrul Facultății de Științe Economice, eșantionul căreia se constituie din 65 de cadre didactice chestionate.

Tabel 2: Distribuția liniară a rezultatelor cercetării empirice

	Dezacord total	Dezacord	Indiferent	Acord	Acord total	Total răspunsuri
Facultatea de Științe Economice						
Credeți că incubatoarele universitare trebuie să se adreseze la toate ciclurile de învățământ universitar?	1	7	4	23	30	65
Credeți că un incubator universitar ajută la creșterea competențelor antreprenoriale ale studenților din respectiva universitate?	0	1	6	19	39	65
Ați fi dispuși să investiți resurse financiare într-o afacere dezvoltată într-un incubator universitar?	10	13	21	15	6	65
Credeți că incubatoarele universitare ar putea fi centre de profit pentru universitatea unde este amplasat incubatorul?	2	3	16	31	13	65
Credeți că universitatea ar trebui să ofere spațiu gratuit pentru incubatoarele de afaceri?	2	5	16	25	17	65
Credeți că universitatea ar trebui să ofere servicii administrative (fax, calculatoare, poștă, internet) gratuite pentru un incubator universitar?	1	4	15	28	17	65
Credeți că serviciile oferite de un incubator universitar va impulsiona viitorii studenți să aleagă anume respectiva universitate?	1	4	10	30	20	65

Credeți că o universitate națională trebuie să caute parteneriate cu alte universități întru crearea de incubatoare universitare comune?	1	4	5	30	25	65
Credeți că aceste incubatoare universitare sunt o realitate viabilă pentru sistemul universitar din Republica Moldova	0	4	7	40	14	65
Credeți că importul de practici din țările UE/SUA referitoare la incubatoare pentru universitățile naționale ar fi un avantaj?	0	2	4	35	24	65
Credeți că e o idee potrivită pentru o universitate să investească resurse în crearea incubatoarelor de universitare?	0	1	11	34	19	65
Credeți că a-ți achiziționa servicii și bunurile create în cadrul unui incubator universitar?	1	4	8	38	14	65

Analizând datele din Tabelul 2, observăm că 39 de profesori dintr-un total de 65 chestionați sunt total de acord că un incubator universitar ajută la creșterea competențelor antreprenoriale, 31 de profesori sunt de acord că un incubator de afaceri ar putea fi un centru de profit pentru universitate, iar 50 de profesori sunt de acord sau total de acord că existența unui asemenea incubator ar impulsiona viitorii studenți să aleagă anume respectiva universitate.

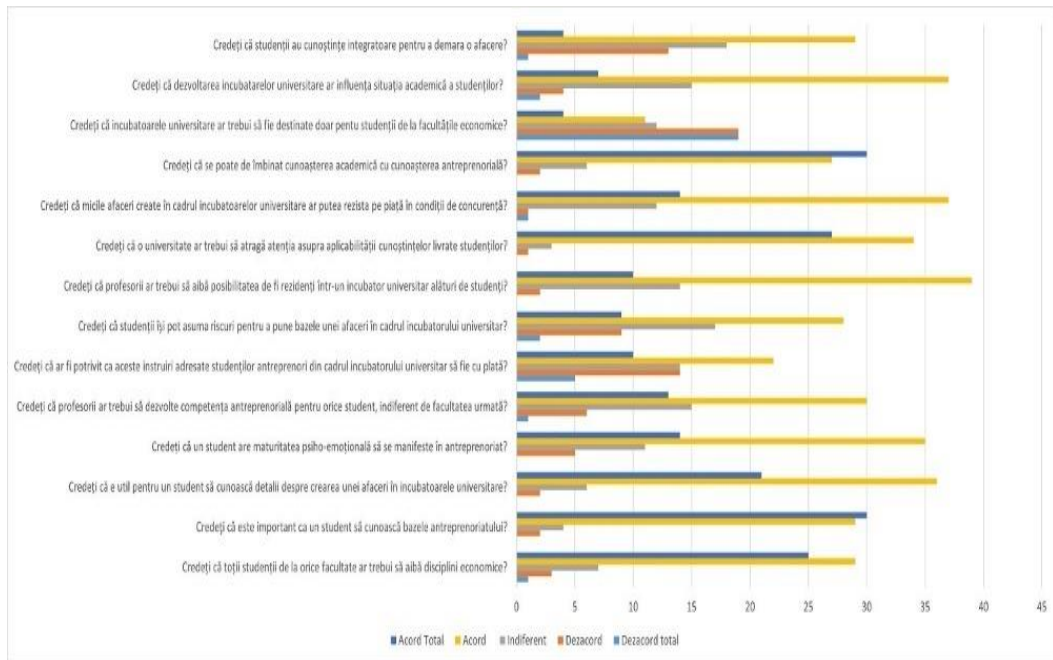

Figura 2: Distribuția grafică a rezultatelor cercetării empirice

Sursa: Elaborat de autor în baza datelor din Tabelul 2: Distribuția liniară a rezultatelor cercetării empirice

Incubatoarele de afaceri universitare funcționează doar dacă există un plan de afaceri cu resurse sustenabile, dar și idei de produs, proces, de marketing inovative. Potrivit Biroului Național de Statistică din Republica Moldova inovarea reprezintă introducerea în întreprindere a unui produs, proces, metodă de organizare sau metodă de marketing, noi sau semnificativ îmbunătățite. Inovarea trebuie să aibă caracteristici sau intenții de utilizare noi sau care furnizează o îmbunătățire semnificativă față de ceea ce a fost anterior utilizat sau vândut de către întreprindere. Inovarea de produs reprezintă introducerea pe piață a unui bun sau serviciu nou sau semnificativ îmbunătățit, cu privire la capacitățile sale, ușurința în utilizare, componente sau sub-sisteme. De exemplu, înlocuirea unor materii prime cu altele având caracteristici îmbunătățite (textile respirabile, amestecuri ușoare dar rezistente, materiale plastice nepoluante pentru mediul ambiant); introducerea unor componente noi sau îmbunătățite la liniile de produse existente (sisteme de frânare ABS, sisteme navigabile GPS în echipamentul de transport, camera față/verso încorporate în telefoane mobile, sisteme de fixare pentru îmbrăcăminte)⁹. Când vorbim despre turism inovarea presupune crearea a companiilor mici în cadrul incubatoarelor universitare și a unor trasee turistice virtuale, oferirea de servicii de ghidaj atât online cât și fizic, promovarea serviciilor turistice prin intermediul platformelor sociale, oferirea de servicii de interpret și traducător, crearea de platforme specializate pentru alte companii din domeniul turistic, crearea de conținut pentru platformele private și publice care promovează anumite destinații

turistice, agenții de turism nișate, organizator de evenimente culturale, artistice, info-tripuri, de consultanță, colaborări cu diverse birouri turistice din străinătate.

În **concluzie**, puteam afirma că instituțiile universitare au un potențial enorm de dezvoltare a incubatoarelor universitare. Acestea creează un mediu care unește potențialul antreprenorial al studenților, valorifică potențialul științific al cadrelor didactice, totodată este un spațiu favorabil pentru socializare, pentru a crea diverse micro companii orientate în sectorul turistic și adiacent.

BIBLIOGRAFIE:

1. Organizația pentru Dezvoltarea Afacerilor
<https://www.oda.md/ro/?view=article&id=15:incubatoare-de-afaceri&catid=14>, accesat 25.03.2023
2. Revista Entrepreneur, glosar: <https://www.entrepreneur.com/encyclopedia/business-incubator>
3. Lege cu privire la parcurile științifico-tehnologice și incubatoarele de inovare nr. 226 din 01.11.2018,
<https://ancd.gov.md/sites/default/files/document/attachments/Lege%20226%20din%2001.11.2018.pdf>, accesat 25.03.2023
4. Ideanote, platformă de inovație, <https://www.reallygoodinnovation.com/>
5. Ataman Viorica, Cercetarea abordărilor conceptuale ale incubatorului de afaceri amplasat în mediul universitar, în Studia Universitatis, 2021, nr.2(142) Seria Științe exacte și economice, ISSN 1857-2073 ISSN online 2345-1033 p.163-170,
https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/20.%20p.%20163-170.pdf
6. Activitatea instituțiilor de învățământ superior în anul de studii 2022/23
https://statistica.gov.md/ro/activitatea-institutiilor-de-invatamant-superior-in-anul-de-studii-9454_60176.html, accesat 29.03.2023
7. Activitatea de cercetare-dezvoltare în anul 2021 https://statistica.gov.md/ro/activitatea-de-cercetare-dezvoltare-in-anul-2021-9454_59408.html, accesat 29.03.2023
8. Glosarul indicatorilor statistici
<https://statistica.gov.md/ro/glossary?query=&indicators%5B%5D=44>, accesat 29.03.2023

Coordonatorul științific: SPĂTARU Tatiana, Doctor habilitat,
Academia de Studii Economice a Moldovei
Republica Moldova, Chișinău, ASEM, str. Bănulescu-Bodoni, 61
[Email: spataru_tatiana@mail.ru](mailto:spataru_tatiana@mail.ru)

DOI: <https://doi.org/10.53486/sstc.v4.03>

CZU: 338.246.2:336.74(478)

OBJECTIVE, STRATEGY AND INSTRUMENTS OF THE MONETARY POLICY OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA

OBIECTIVUL, STRATEGIA ȘI INSTRUMENTELE POLITICII MONETARE A REPUBLICII MOLDOVA

**BAZAOCHI Cătălina, masteranda,
Specialitatea Administrare bancară**

ORCID: 0009-0009-1678-6320

Academia de Studii Economice a Moldovei

Republica Moldova, Chișinău, ASEM, str. Bănulescu-Bodoni, 61

e-mail autor: bazaochi.catalina@ase.md

Abstract. *Monetary policy represents the actions by which central banks influence interest rates, exchange rates and other economic-monetary indicators to achieve the general objectives of economic policy (price stability, stimulation of economic activity, etc.). There is a wide variety in the choice of instruments, operating procedures and strategies of monetary policy by central banks. Like other countries, the Republic of Moldova's general objective is to ensure and maintain price stability, and to achieve this objective, the NBM has implemented the regime of direct inflation targeting. Ensuring price stability and maintaining the inflation rate at a low level is the most important objective of the National Bank of Moldova, because it contributes to the creation of a relatively stable economic framework that allows economic development and ensuring a sustained level of economic growth. To define the phenomenon of general increase in prices in a certain period, the term inflation is used, and the quantitative measurement of the economic phenomenon determines the inflation rate. The opposite situation where prices experience reductions is defined by deflation. In order to achieve the established objective, an important role is played by the monetary policy instruments used by the NBM, the main instrument - open market operations, auxiliary instruments - permanent facilities, mandatory reserves. Finally, the achievement of the fundamental objective of the NBM contributes to the development of the economy under the conditions of the most active employment of the labor force.*

Keywords: *monetary policy, inflation, base rate, price stability.*

JEL CLASSIFICATION: E52, E31, E58, E30

INTRODUCERE

Preocuparea economiştilor în direcția optimizării și maximizării eficienței politicii monetare din perspectiva stabilirii unui obiectiv fundamental bine determinat, a strategiei și utilizarea instrumentelor necesare pentru atingerea obiectivului propus, astfel încât să asigure și creșterea economică de durată, a existat în decursul timpurilor.

Urmărind asigurarea stabilității prețurilor, băncile centrale au fost nevoite să valorifice teoriile asociate politicii monetare în vederea optimizării acesteia, dar și să găsească noile direcții în acțiunile lor, în contextul în care economiile contemporane au început să acorde o deosebită atenție așteptărilor din perspectiva identificării tendințelor și evoluțiilor macroeconomice în vederea luării deciziilor corecte și eficiente la momentul oportun.

Scopul articolului constă în analiza obiectivelor, strategiilor și instrumentelor politicii monetare a Republicii Moldova, eficiența stabilirii și utilizării acestora pentru o economie stabilă și durabilă.

În vederea atingerii scopului propus, au fost formulate următoarele obiective:

- identificarea obiectivului fundamental a politicii monetare și obiectivelor macroeconomice secundare;
- determinarea avantajelor menținerii unei ținte joase, relativ stabile și credibile a inflației;
- evaluarea cadrului de politică monetară promovată de BNM, alături de analiza celor mai importanți indicatori care influențează nemijlocit stabilitatea prețurilor;
- caracterizarea instrumentelor de politică monetară în privința atingerii obiectivului fundamental.

CONȚINUTUL DE BAZĂ

Banca Națională a Moldovei (BNM) a fost înființată prin Decretul Președintelui Republicii Moldova la 4 iunie 1991, cu desemnarea guvernatorului - Leonid Talmaci.

Banca Națională a Moldovei are un rol important în procesul de tranziție la economia de piață a Republicii Moldova.

Din 1991 și până în prezent au fost elaborate și implementate un șir de măsuri eficiente în vederea stabilizării mediului monetar și de credit.

Cel mai important pas în acest sens a constituit introducerea în circulație la 29 noiembrie 1993 a monedei naționale - leul moldovenesc - cu promovarea ulterioară a unei politici monetare și de credit antiinflaționiste.

Astfel s-a reușit stoparea inflației galopante de la începutul anilor 90. Până la introducerea monedei naționale, pe teritoriul Republicii Moldova au circulat rublele sovietice și cupoanele moldovenești [1].

BNM are următoarele atribuții de bază:

- stabilește și implementează politica monetară și valutară în stat;
- acționează ca bancher și agent fiscal al statului;
- licențiază, supraveghează și reglementează activitatea instituțiilor financiare;
- constituie, licențiază, operează, reglementează și supraveghează infrastructurile pieței financiare, în condițiile stabilite de lege, și promovează funcționarea stabilă și eficientă a acestora;
- activează ca organ unic de emisiune a monedei naționale;

- stabilește regimul cursului de schimb al monedei naționale;
- păstrează și gestionează rezervele valutare ale statului;
- întocmește balanța de plăți a statului;
- efectuează reglementarea valutară pe teritoriul Republicii Moldova;
- activează în calitate de autoritate de rezoluție;
- licențiază, reglementează și supraveghează activitatea de prestare a serviciilor de plată și a activității de emiteră a monedei electronice s.a. [2].

Una din atribuțiile BNM după cum prevede legea este de a stabili și implimenta politica monetară în stat, astfel în temeiul art.4 din Legea cu privire la Banca Națională a Moldovei obiectivul fundamental a politicii monetare este asigurarea și menținerea stabilității prețurilor.

Stabilitatea prețurilor poate fi definită ca o situație în care creșterea prețurilor este suficient de redusă și stabilă, astfel încât să nu influențeze deciziile economice ale societății.

În acest context, Banca Națională a Moldovei consideră că stabilitatea prețurilor poate fi cantitativ definită prin rata inflației evaluată prin indicii prețurilor de consum publicat lunar de Biroul Național de Statistică, dat fiind faptul că:

- publicul larg este informat privind indicii respectiv și mai puțin despre alți indici de măsurare a inflației,
- datele privind indicii prețurilor de consum sunt disponibile în timp util,
- nu sunt supuse revizuirilor,
- nu în ultimul rând, este respectat principiul de separare a intereselor dintre instituția care colectează și calculează indicii respectiv și instituția care are ca obiectiv țintirea ratei inflației.

Figura 1. Indicii prețurilor de consum lunari și anuali în ianuarie 2022 – februarie 2023

Sursa: Evoluția prețurilor de consum în Republica Moldova în luna februarie 2023. Disponibil: [https://statistica.gov.md/\(3023\)](https://statistica.gov.md/(3023))[3]

Conform datelor publicate de Biroul Național de Statistică, prețurile medii de consum în luna februarie 2023 față de luna ianuarie 2023 au crescut cu 0,9% (față de 2,1% în luna respectivă a anului 2022). Creșterea prețurilor medii de consum a fost determinată de majorarea prețurilor la:

- produsele alimentare cu 1,1%, contribuind la creșterea prețurilor medii de consum cu 0,4%;
- mărfurile nealimentare cu 0,3%, contribuind la majorarea prețurilor medii de consum cu 0,1%;
- serviciile prestate populației cu 1,7%, contribuind la majorarea prețurilor medii de consum cu 0,4%.

Creșterea prețurilor medii de consum din anul 2022 au fost determinate de:

- criza energetică, care a contribuit la creșterea prețurilor pe piața internațională și regională la resursele energetice;
- seceta hidrologică, care a exercitat presiuni asupra prețurilor la produsele alimentare;
- războiul din Ucraina, care a generat criza refugiaților, bariere comerțului exten și incertitudine la nivel de securitate, influențând creșterea prețurilor la produsele alimentare, combustibili și altor componente ale inflației de bază.

Asigurarea stabilității prețurilor și menținerea ratei inflației la un nivel redus constituie cel mai important obiectiv al Băncii Naționale a Moldovei, deoarece aceasta contribuie la crearea unui cadru economic relativ stabil care să permită dezvoltarea economică și asigurarea unui nivel susținut al creșterii economice.

În acest context, Banca Națională a Moldovei consideră că o țintă joasă, relativ stabilă și credibilă a inflației:

- va menține ratele nominale ale dobânzii la un nivel redus, care vor stimula investițiile pe termen lung și vor permite păstrarea competitivității agenților economici pe plan intern și extern;
- va descuraja activitățile speculative și va consolida stabilitatea financiară;
- va sprijini creșterea economică de durată, crearea locurilor de muncă și va duce la creșterea productivității, ceea ce va îmbunătăți calitatea vieții populației;
- va proteja populația cu venituri fixe și păturile social-vulnerabile, care sunt afectate în special de rata înaltă a inflației prin erodarea veniturilor din investiții și a plăților sociale (pensii, indemnizații etc.) [4].

Urmare a creșterii mai lente a ratei lunare a inflației în februarie anul curent (0,9%), comparativ cu rata lunară a inflației din februarie 2022 (2,1%), rata anuală a inflației în februarie 2023 (25,9%) s-a micșorat cu 1,4 puncte procentuale față de nivelul înregistrat în ianuarie 2023 comparativ cu ianuarie 2022 (27,3%).

Astfel, a fost marcată reducerea în continuare a ratei inflației anuale, înregistrată începând cu luna noiembrie a anului 2022.

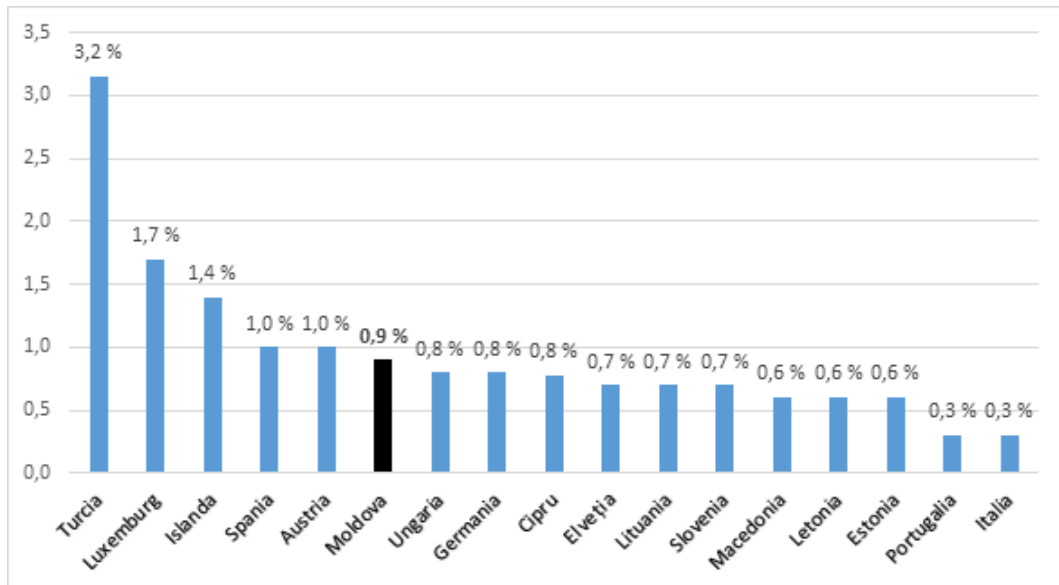

Figura 2. Rata lunară a inflației în Republica Moldova, în comparație cu alte țări din regiune în luna februarie 2023 comparativ cu luna ianuarie 2023

Sursa: Evoluția prețurilor de consum în Republica Moldova în luna februarie 2023. Disponibil: <https://statistica.gov.md/> (2023)[3]

Astfel, inflația în luna februarie 2023 față de luna ianuarie 2023 în Republica Moldova (0,9%) a fost sub nivelul inflației înregistrate în Turcia (3,2%), Luxemburg (1,7%), Islanda (1,4%), Spania și Austria (1,0%), depășind totodată nivelul inflației marcate în alte țări analizate: Ungaria, Germania și Cipru (0,8%), Elveția, Lituania și Slovenia (0,7%), Macedonia, Letonia și Estonia (0,6%), Portugalia și Italia (0,3%).

Pentru asigurarea și menținerea stabilității prețurilor pe termen mediu, Banca Națională a Moldovei consideră menținerea inflației (măsurate prin indicele prețurilor de consum) în mărime de 5% anual cu o posibilă deviere de ± 1.5 puncte procentuale, nivelul optim pentru creșterea și dezvoltarea economică a Republicii Moldova pe termen mediu [5].

Necesitatea de a specifica devierea țintei inflației de ± 1.5 puncte procentuale este determinată de:

- efectele întârziate ale deciziilor de politică monetară asupra ratei inflației, din cauza inerției economiei naționale;
- abaterile statistice în procesul de măsurare a inflației care induc necesitatea unei marje suficiente pentru mici modificări ale prețurilor relative care apar în mod constant în fiecare economie;
- volatilitatea coșului indicelui prețurilor de consum;
- necesitatea menținerii unei anumite flexibilități a politicii monetare în ceea ce privește reacția la șocurile asimetrice pe termen scurt;

- prognozele economice curente care conțin incertitudini de caracter general [4].

Pe lângă asigurarea și menținerea stabilității prețurilor care este obiectivul fundamental al politicii monetare, BNM are și alte obiective macroeconomice secundare, inclusiv promovarea și menținerea unui sistem financiar bazat pe principiile pieței și sprijinirea politicii economice generale a statului.

Aceste obiective sunt urmărite în măsura în care ele nu afectează atingerea obiectivului fundamental al BNM [5].

Din obiectivul fundamental al politicii monetare urmărit de BNM, reiese și strategia acesteia. Astfel din anul 2013, Banca Națională a trecut la regimul țintirii directe a inflației (Strategia directă de țintire a inflației).

Atingerea țintei inflației anuale va fi realizată prin utilizarea instrumentului principal de politică monetară - operațiunile de piață deschisă. În același timp, BNM va utiliza și instrumentele auxiliare de politică monetară, precum facilitățile permanente, norma rezervelor obligatorii și intervențiile pe piața valutară.

Aceste instrumente au un impact direct asupra nivelului ratelor dobânzilor nominale pe termen scurt pe piața monetară.

În scopul realizării țintei inflației, condițiile pe piața monetară sunt dirijate de BNM prin stabilirea de către Consiliul de administrație a indicatorului principal pentru piața monetară interbancară pe termen scurt – rata de bază.

Rata de bază se aprobă în calitate de rată de referință pentru principalele operațiuni de politică monetară pe termen scurt.

Facilitatea de depozit și facilitatea de creditare se înscriu într-un coridor simetric de ± 2 puncte procentuale față de rata de bază.

Politica ratelor la instrumentele de reglementare monetară se elaborează și promovează în funcție de conjunctura piețelor monetară și valutară, analiza situației în economia națională, dinamica proceselor inflaționiste și așteptările prognozate ale indicatorilor macroeconomici.

La promovarea politicii ratelor, BNM utilizează metoda „coridorului”, cea mai înaltă rată fiind stabilită pentru facilitatea de creditare, iar cea mai joasă pentru facilitatea de depozit.

Rata de bază se aprobă în calitate de rată de referință pentru principalele operațiuni de politică monetară pe termen scurt.

Tabelul 1. Rata de bază și ratele dobânzii la depozite și credite overnight în perioada ianuarie 2022 – martie 2023

Valabile din:	Depozite overnight, %	Rata de bază (rata aplicată la principalele operațiuni de politică monetară pe termen scurt), %	Credite overnight, %
20.03.2023	12.00	14.00	16.00
07.02.2023	15.00	17.00	19.00
05.12.2022	18.00	20.00	22.00

04.08.2022	19.50	21.50	23.50
03.06.2022	16.50	18.50	20.50
05.05.2022	13.50	15.50	17.50
16.03.2022	10.50	12.50	14.50
15.02.2022	8.50	10.50	12.50
13.01.2022	6.50	8.50	10.50

Sursa: elaborat de autor în baza BNM. Disponibil: <https://bnm.md/ro/content/ratele-dobanzilor> (2023) [6].

Operațiunile de piață deschisă, care vor avea drept scop echilibrarea cererii și ofertei pe piața monetară și va permite BNM să influențeze nivelul ratelor dobânzilor pe termen scurt pe piața monetară interbancară.

BNM va anunța și va publica în prealabil programul și condițiile operațiunilor de piață deschisă pentru următorul an de gestiune în luna noiembrie a fiecărui an.

Potrivit reglementărilor în vigoare (Regulamentul cu privire la operațiunile de piață monetară ale Băncii Naționale a Moldovei, aprobat prin Hotărârea Consiliului de administrație al Băncii Naționale a Moldovei nr.188/2014), principalele categorii de operațiuni de piață monetară aflate la dispoziția BNM sunt:

- *operațiuni REPO* - operațiuni reversibile, destinate injectării/absorbției de lichidități, în cadrul cărora BNM cumpără/vinde de la bănci/băncilor valori mobiliare de stat, cu angajamentul băncilor/BNM de a răscumpăra VMS respective la o dată ulterioară și la un preț stabilit la data tranzacției;
- *emitere de certificate ale BNM* - operațiuni destinate absorbției de lichiditate, în cadrul cărora BNM vinde băncilor instrumente negociabile de datorie ale BNM;
- *atragere de depozite* - operațiuni destinate absorbției de lichiditate, în cadrul cărora BNM atrage depozite de la bănci cu scadența prestabilită;
- *vânzări/cumpărări de VMS* - operațiuni destinate absorbției/injectării de lichiditate, în cadrul cărora BNM vinde/cumpără VMS, transferul proprietății asupra acestora de la vânzător la cumpărător fiind realizat prin mecanismul „livrare contra plată” [7].

Din instrumentele auxiliare de politică monetară, pe care Banca Națională a Moldovei le pune la dispoziția băncilor licențiate, sunt și *facilitățile permanente*, fiind:

- facilitatea de depozit overnight;
- facilitatea de credit overnight.

Facilitățile permanente acordate de BNM băncilor au drept scop sterilizarea și, respectiv, furnizarea de lichiditate pe termen foarte scurt (cu scadența overnight) și micșorarea fluctuațiilor ratelor dobânzilor pe termen scurt de pe piața monetară interbancară, prin coridorul stabilit de BNM la ratele dobânzilor aferente celor două facilități.

Băncile licențiate pot accesa din proprie inițiativă cele două facilități permanente oferite de BNM:

- *facilitatea de depozit*, care permite băncii plasarea la BNM a unui depozit overnight (cu scadența peste noapte), cu o rată de dobândă predeterminată (rata dobânzii la facilitatea de depozit reprezintă, de regulă, pragul ratei dobânzii overnight pe piața monetară interbancară);
- *facilitatea de creditare*, care permite băncii obținerea de la BNM a unui credit overnight (cu scadența peste noapte), pentru acoperirea descoperitului de cont neachitat la sfârșitul zilei operaționale, precum și în scopul completării lichidităților, în baza gajului valorilor mobiliare amanetate la BNM, cu o rată a dobânzii prestabilită (această rată de dobândă constituie, de regulă, un plafon al ratei dobânzii overnight pe piața monetară interbancară) [8].

Un alt instrumente auxiliare de politică monetară sunt și *rezervele obligatorii*.

Rezervele obligatorii sunt disponibilități ale băncilor, păstrate în conturi la banca centrală. Prin rezervele obligatorii se urmărește restrângerea excesului de lichiditate și, respectiv, atenuarea impactului acestuia asupra ratelor interbancare ale dobânzilor.

Prin modificarea normei rezervelor obligatorii, banca centrală mai urmărește să influențeze marja bancară (diferența dintre ratele dobânzilor la creditele acordate și depozitele atrase) și, respectiv, dinamica creditului și a inflației.

Majorarea normei rezervelor obligatorii în valută este deseori utilizată de economiile emergente pentru descurajarea fenomenului de dolarizare (euroizare) a economiei și îmbunătățirea mecanismului de transmisie a politicii monetare.

Rezervele obligatorii pot avea și o funcție macroprudențială, de prevenire a creșterii excesive a creditării.

Cadrul normativ. Cerințele de menținere a rezervelor obligatorii se stabilesc în temeiul art.17 din Legea nr.548/1995 cu privire la Banca Națională a Moldovei și al Regulamentului cu privire la regimul rezervelor obligatorii, aprobat prin HCE nr. 302/2019 (regulament) [2].

Baza de calcul. Rezervele obligatorii se constituie din mijloacele atrase de bănci înregistrate în conturile din clasa 2 „Obligații” din bilanțurile băncilor. Din baza de calcul se exceptează mijloacele atrase de la BNM, de la alte bănci licențiate, provizioanele și elementele de fonduri proprii ale băncilor.

Norma rezervelor obligatorii este cota procentuală din mijloacele atrase de bănci din care se constituie rezervele obligatorii și se stabilește de către Comitetul executiv al BNM în cadrul ședințelor de politică monetară și, respectiv, se anunță prin deciziile de politică monetară.

Pentru a încuraja atragerea de către bănci a mijloacelor bănești pe termen mediu și lung, se aplică o normă a rezervelor obligatorii egală cu 0% la pasivele cu o scadență contractuală mai mare de 2 ani, care se înscriu în anumite criterii.

Perioade de constituire. În cadrul regimului rezervelor obligatorii se disting două perioade consecutive, care durează câte 1 lună:

- *de observare* – interval de timp cuprins între data de 16 a lunii precedente până la data de 15 a lunii curente în care se determină media bazei de calcul și, respectiv, nivelul rezervelor obligatorii;
- *de aplicare* – interval de timp cuprins între data de 16 a lunii curente până la data de 15 a lunii următoare în care se menține nivelul stabilit al rezervelor obligatorii în conturile băncilor la BNM.

Sanțiuni pentru deficitul de rezerve obligatorii. Deficitul de rezerve obligatorii se sancționează prin aplicarea amenzilor, ce se transferă la bugetul de stat. În prezent, amenda se calculează prin aplicarea la suma deficitului a ratei de bază a BNM plus o marjă zilnică de 0,2% [9].

Comitetul executiv al Băncii Naționale a Moldovei, în cadrul ședinței din 20 martie 2023, a adoptat cu majoritatea voturilor următoarea hotărâre:

Se stabilește *rata de bază* aplicată la principalele operațiuni de politică monetară pe termen scurt la nivelul de 14,00 la sută anual.

Se stabilesc *ratele de dobândă*:

- la creditele overnight, la nivelul de 16,00 la sută anual;
- la depozitele overnight, la nivelul de 12,00 la sută anual.

Se menține *norma rezervelor obligatorii din mijloacele atrase în lei moldovenești și în valută neconvertibilă* la nivelul actual de 34,0 la sută din baza de calcul.

Se menține *norma rezervelor obligatorii din mijloacele atrase în valută liber convertibilă* la nivelul actual de 45,0 la sută din baza de calcul.

Această decizie de relaxare monetară continuă măsurile stimulative de politică monetară adoptate începând cu sfârșitul anului trecut.

BNM urmărește stimularea cererii agregate, inclusiv prin încurajarea consumului, echilibrarea economiei naționale și ancorarea așteptărilor inflaționiste.

Inflația anuală după cum a fost menționat și anterior a scăzut cu 1,4 puncte procentuale până la 25,9 la sută în luna februarie 2023. Astfel, în structură, ratele anuale au constituit: inflația de bază – 16,3 la sută, produse alimentare – 26,5 la sută, prețuri reglementate – 51,5 la sută și combustibili – 21,3 la sută.

De menționat că, inflația efectivă a fost cu 1,0 punct procentual mai înaltă decât prognoza.

Abaterea valorii efective a inflației de la cea prognozată a fost cauzată, în principal, de prețurile reglementate (+5,1 puncte procentuale), ca urmare a reflectării de către BNS în luna ianuarie 2023 a compensațiilor acordate consumatorilor la gazul natural, energia termică și electrică.

Creșterea tarifelor cu efectele lor secundare, războiul din Ucraina și seceta din vara trecută mențin inflația cu mult deasupra țintei. Însă, cererea dezinflaționistă și măsurile de politică monetară adoptate anterior, de la mijlocul anului 2022, continuă să atenueze acești factori [10].

CONCLUZII/RECOMANDĂRI

În urma analizei politicii monetare a BNM efectuate în cadrul articolului, au fost realizate obiectivele propuse care nemijlocit au contribuit la atingerea scopului fundamental.

Menționăm că elaborarea și aprobarea politicii monetare este responsabilitatea Consiliului de administrație al BNM, care adoptă decizii privind rata de bază, norma rezervelor obligatorii și coridorul facilităților permanente. Anual există 8 ședințe ale Comitetului executiv cu privire la promovarea politicii monetare a BNM.

La momentul actual balanța riscurilor abaterii prognozei inflației este dezinflaționistă, iar incertitudinile rămân pronunțate.

Principalele surse sunt situația tensionată în regiune, reflectarea în statistică a compensațiilor la energie, cererea și prețurile externe mai mici.

Potrivit celor analizate și expuse, sunt formulate următoarele *recomandări* asociate gestiunii politicii monetare mai eficient de către BNM:

- consolidarea responsabilității, de facto, în circumstanțele de deviere a inflației de la țintă prin publicarea imediată a explicațiilor evoluțiilor respective alături de un *plan de măsuri*, ce urmează a fi întreprinse în vederea readucerii inflației în țintă;
- consolidarea, în continuare, a oportunităților de *sustinere a educației financiare* prin lansarea de către BNM, a proiectelor educaționale și de formare, al cărui public-țintă să fie format nu doar din studenți ai facultăților cu profil economic din principalele centre universitare, cadre didactice și doctoranzi, dar diversificate în funcție de diferite grupuri-țintă;

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

- [1] Banca Națională a Moldovei, „Istoria BNM,” 28 decembrie 2018. [Interactiv]. Available: <https://www.bnm.md/ro/content/istoria-bnm>. [Accesat 26 martie 2023].
- [2] Banca Națională a Moldovei, „Legea cu privire la Banca Națională a Moldovei nr.548,” 21 07 1995. [Interactiv]. Available: <https://bnm.md/ro/content/lege-cu-privire-la-banca-nationala-moldovei-nr-548-xiii-din-21071995>. [Accesat 26 martie 2023].
- [3] Biroul Național de Statistică, „Evoluția prețurilor de consum în Republica Moldova în luna februarie 2023,” 10 martie 2023. [Interactiv]. Available: https://statistica.gov.md/ro/evolutia-preturilor-de-consum-in-republica-moldova-in-luna-februarie-2023-9485_60336.html. [Accesat 26 martie 2023].
- [4] Banca Națională a Moldovei, „Strategia politicii monetare a Băncii Naționale a Moldovei pe termen mediu,” 30 ianuarie 2012. [Interactiv]. Available: <https://www.bnm.md/ro/content/strategia-politicii-monetare-bancii-nationale-moldovei-pe-termen-mediu>. [Accesat 236 martie 2023].
- [5] Banca Națională a Moldovei, „Obiectivele politicii monetare,” 25 aprilie 2017. [Interactiv]. Available: <https://www.bnm.md/ro/content/obiectivele-politicii-monetare>. [Accesat 26 martie 2023].
- [6] Banca Națională a Moldovei, „Ratele dobânzilor,” [Interactiv]. Available: <https://bnm.md/ro/content/ratele-dobanzilor>. [Accesat 26 martie 2023].

- [7] Banca Națională a Moldovei, „Operațiuni de piață monetară,” 29 septembrie 2014. [Interactiv]. Available: <https://bnm.md/ro/content/operatiuni-de-piata-monetara>. [Accesat 26 martie 2023].
- [8] Banca Națională a Moldovei, „Facilitățile permanente,” 29 septembrie 2014. [Interactiv]. Available: <https://bnm.md/ro/content/facilitatile-permanente>. [Accesat 26 martie 2023].
- [9] Banca Națională a Moldovei, „Rezervele obligatorii,” 06 august 2019. [Interactiv]. Available: <https://bnm.md/ro/content/rezervele-obligatorii>. [Accesat 26 martie 2023].
- [10] Banca Națională a Moldovei, „Decizia de politică monetară,” 20 martie 2023. [Interactiv]. Available: <https://www.bnm.md/ro/content/decizia-de-politica-monetara-20-martie-2023>. [Accesat 26 martie 2023].

OBJ

Coordonator științific: GOROBET ILINCA, dr., conf. univ.
ORCID: 0000-0002-8429-9585
Academia de Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni, 61,
e-mail: gorobet.ilinca@ase.md

DOI: <https://doi.org/10.53486/sstc.v4.04>

CZU: 338.124.4:328(100)

WORLD CRISES AND THEIR INFLUENCE ON CHANGING THE STRATEGIC PRIORITIES OF THE GOVERNMENT – INTERNATIONAL EXPERIENCES.

CRIZELE MONDIALE SI INFLUENTA LOR ASUPRA SCIMBARII PRIORITATILOR STRATEGICE ALE GUVERNULUI – EXPERIENTE INTERNATIONALE.

BOCAN Maria, masteranda, Specialitatea FPF

Academia de Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni, 61,
e-mail: bocan.maria@ase.md

Rezumat. Criza în sine apare ca fiind convergența câtorva deficiențe economice. Mai întâi, este criza financiară globală, exprimată de reducerea și scumpirea (în termeni de rate ale dobânzilor) creditelor. Aceasta este apoteoza multor ani de „bani ieftini”, când împrumuturile erau oferite aproape fără nicio interogare asupra solvabilității solicitanților. Criza creditelor subprime din SUA își are rădăcinile în această ușurință de acordare a creditelor. Scumpirea bruscă a creditelor a condus la scăderea foarte rapidă a cererii. Nu doar indivizii și-au văzut diminuată puterea de cumpărare, dar și băncile însele au simțit foarte concret amenințarea falimentului. Aceasta s-a tradus într-un cerc vicios, în care întreprinderile aveau nevoie de lichidități pentru a supraviețui unor vremuri în care vânzările scădeau, iar băncile, care de obicei finanțau întreprinderile în cauză, își retrăgeau sprijinul. În al doilea rând, scăderea puterii de cumpărare și instalarea unei temeri cvasigeneralizate de a cheltui a lăsat multe state care se bazau pe exportul produselor proprii către alte state fără cumpărători.

Cuvinte-cheie: taxes, market economy, default, economic crisis

JEL CLASSIFICATION: F52, G01, M12, O23

INTRODUCERE

Criza economica mondiala este un ansamblu de disfunctii, dezechilibre și instabilitate economica in domeniul dezvoltarii economice, fluxurilor internationale, mecanismelor de funcționare a economiei internaționale, care afectează direct sau indirect toate țările lumii, aducand prejudicii economiilor naționale și economiei internaționale în ansamblul ei. Economia internațională, atât ca sistem global, cât și prin subsistemele sale, are un caracter complex și dinamic care suporta o dezvoltare inegală sub influența revoluției științifice și tehnologice a diferitor ramuri economice, economii naționale, raporturi de forțe în lume. Interdependența stinsă între state în toate domeniile relațiilor economice internaționale fac vulnerabile ansamblul economiilor lumii la schimbările apărute

într-un stat, regiune sau subsistem economic. Dacă, în economiile naționale crizele economice sunt periodic inerente, cu atât mai mult în economia internațională ele se manifesta activ ca urmare a diversității relațiilor și contradicțiilor dintre state. Totuși, aceste crize în interdependența lor pot constitui un impuls al cooperării internaționale pentru găsirea de soluții în beneficiul progresului economic. Pe parcursul deceniilor, economia internațională a cunoscut mai multe crize, majoritatea lor avându-și originea în diferite state sau subsisteme economice și care s-au transmis prin intermediu fluxurilor economice de la o țară la alta, de la o regiune la alta și dintr-un sistem în altul. Aceste crize se manifesta prin recesiune mondială a producției, comerțului, dezorganizarea pieței internaționale a capitalului și a instituțiilor financiare.

Scopul cercetării constă în determinarea gradului de influență a crizelor economice, asupra strategiilor bugetar-fiscale, experiențe internaționale. Reieșind din scopul general al cercetării, am propus următoarele obiective de bază:

1. Impactul crizelor economice asupra strategiilor bugetar-fiscale.
2. Analiza efectului crizelor economice raportat la politicile bugetar-fiscale.

Ipoteza de la care a fost inițiată cercetarea este "Crizele economice mondiale influențează direct asupra strategiilor bugetar-fiscale."

Descrierea succintă a surselor bibliografice

În cartea „The Global Financial Crisis” de Howard Davies și David Green este o analiză aprofundată a crizei financiare din 2008 și a impactului acesteia asupra economiei globale. Iar „The New Depression: The Breakdown of the Paper Money Economy” de Richard Duncan este o carte care susține că sistemul economic actual este nesustenabil și va duce la o nouă depresie.

Alan Greenspan în memoriile sale „The Age of Turbulence: Adventures in a New World” acoperă perioada în care Greenspan a fost președinte al Rezervei Federale și relatează opiniile sale despre economia globală. O nouă abordare a politicii bancare și monetare pentru a preveni viitoarele crize financiare este propusă în cartea „The End of Alchemy: Money, Banking, and the Future of the Global Economy” de Mervyn King. „The Shock Doctrine: The Rise of Disaster Capitalism” de Naomi Klein este o carte care explorează modurile în care guvernele și corporațiile exploatează crizele pentru a-și promova propriile interese.

Despre cum un grup de investitori au prezis criza financiară din 2008 și au profitat de ea este povestit în cartea „The Big Short: Inside the Doomsday Machine” de Michael Lewis. În „The Coming Economic Collapse: How You Can Thrive When Oil Costs \$200 a Barrel” de Stephen Leeb se prezice un colaps economic din cauza creșterii prețului petrolului și oferă sfaturi despre cum să vă pregătiți pentru acesta.

Iar jurnalul unui avocat care a trăit în Marea Depresiune oferă o relatarea personală a impactului economic și social al crizei- „The Great Depression: A Diary” de Benjamin Roth.

Descrierea metodei de cercetare utilizate

Cercetarea de birou este o metodă de cercetare științifică care se bazează pe analiza și sinteza informațiilor existente în surse documentare, cum ar fi cărți, reviste, rapoarte, statistici, baze de date și alte surse electronice. Această metodă de cercetare este utilizată în special în domeniile științelor sociale, economice și umaniste, dar poate fi aplicată și în alte domenii.

Cercetarea de birou poate fi utilizată pentru a obține informații despre o gamă largă de subiecte, cum ar fi istoria, economia, sociologia, psihologia, politica și multe altele. Această metodă de cercetare poate fi utilizată pentru a identifica tendințe, modele și relații între variabile, precum și pentru a dezvolta teorii și ipoteze.

Pentru a efectua cercetarea de birou, cercetătorii trebuie să identifice sursele relevante de informații și să le analizeze cu atenție. Aceștia trebuie să fie capabili să evalueze calitatea și fiabilitatea informațiilor, să identifice lacunele în cunoștințele existente și să dezvolte noi perspective și abordări.

Cercetarea de birou poate fi o metodă eficientă și economică de a obține informații, dar poate fi limitată de calitatea și disponibilitatea informațiilor existente. De asemenea, cercetarea de birou poate fi influențată de prejudecăți și interpretări subiective ale cercetătorului. Prin urmare, este important ca cercetătorii să fie atenți la aceste probleme și să utilizeze o abordare riguroasă și obiectivă în analiza informațiilor.

Rezultatele obținute

În ultimii 30 de ani, lumea a fost martora a mai multor crize economice majore. Iată câteva dintre cele mai importante:

1. Criza financiară din 1998 a fost o criză economică globală care a început în Asia de Est și s-a răspândit în alte regiuni ale lumii. Această criză a fost declanșată de o serie de factori, inclusiv creșterea rapidă a creditelor și a investițiilor speculative, precum și problemele economice și politice din țările afectate.

Criza a început în iulie 1997, când moneda Thailandei, bahtul, a fost devalorizată. Aceasta a dus la o panică financiară în regiune, iar alte țări din Asia de Est, cum ar fi Indonezia, Coreea de Sud și Filipinele, au fost afectate de probleme similare. Investitorii străini au început să-și retragă investițiile din aceste țări, ceea ce a dus la o scădere a valorii monedelor și la o creștere a ratelor dobânzilor.

Criza s-a răspândit apoi în alte regiuni ale lumii, inclusiv în Rusia și America Latină. În Rusia, criza a fost declanșată de o serie de probleme economice și politice, inclusiv devalorizarea rublei și o scădere a prețurilor la petrol. În America Latină, criza a fost declanșată de problemele economice din Brazilia și Argentina.

Criza financiară din 1998 a avut un impact semnificativ asupra economiei globale, iar multe țări au suferit o scădere a creșterii economice și o creștere a șomajului. În urma acestei crize, au fost implementate o serie de reforme economice și financiare pentru a îmbunătăți stabilitatea financiară și pentru a preveni o altă criză similară în viitor.

2. Criza financiară globală din 2008 - Această criză a fost cauzată de o combinație de factori, inclusiv creșterea rapidă a creditelor, investițiile speculative și practicile de creditare riscante. A avut un impact major asupra economiilor din întreaga lume și a dus la o recesiune globală.

Aceste crize economice au avut un impact major asupra economiilor din întreaga lume și au dus la schimbări semnificative în politica economică și în reglementările financiare.

Guvernele din întreaga lume au reacționat diferit la criza financiară din 2008, dar majoritatea au luat măsuri pentru a încerca să limiteze efectele acesteia asupra economiilor lor. Unele dintre aceste măsuri includ:

Injectarea de capital în bănci și alte instituții financiare pentru a le ajuta să supraviețuiască crizei. Reducerea ratelor dobânzilor pentru a încuraja împrumuturile și investițiile, stimularea economiilor prin cheltuieli publice și programe de infrastructură, implementarea de reglementări mai stricte pentru a preveni crizele financiare viitoare, cooperarea internațională pentru a coordona răspunsul la criză și pentru a evita efectele negative asupra economiilor globale.[4]

Aceste măsuri au avut un impact diferit în diferite țări, dar în general au ajutat la stabilizarea economiilor și la evitarea unei recesiuni globale mai severe.

Uniunea Europeană a reacționat la criza financiară din 2008 prin adoptarea unor măsuri legislative și politice pentru a ajuta la prevenirea răspândirii crizei și pentru a sprijini economiile afectate. În general, răspunsul UE a fost coordonat și a implicat o serie de acțiuni la nivelul întregii Uniuni Europene.

Printre măsurile luate de UE se numără:

Adoptarea unui pachet de măsuri de stimulare fiscală pentru a sprijini economiile naționale afectate de criza, crearea unui fond de salvare financiară pentru a ajuta țările membre să facă față crizei, introducerea unor reglementări mai stricte pentru sectorul bancar și financiar, inclusiv crearea Autorității Bancare Europene și a Autorității Europene pentru Valori Mobiliare și Piețe, îmbunătățirea coordonării politice între statele membre pentru a ajuta la prevenirea răspândirii crizei și pentru a sprijini economiile naționale.[8]

Răspunsul UE la criza financiară din 2008 a fost unul puternic și a avut un impact semnificativ asupra economiilor europene și a economiei globale.

Criza financiară din 1998 a fost declanșată de o serie de factori, inclusiv:

Creșterea rapidă a datoriei externe a multor țări în curs de dezvoltare, în special a celor din Asia de Est, care au început să se bazeze pe împrumuturi pentru a finanța creșterea economică, creșterea rapidă a investițiilor străine în aceste țări, în special în sectorul financiar, care a dus la o creștere a bursei și a prețurilor imobiliare, politicile monetare și fiscale inadecvate ale guvernelor din aceste țări, care au dus la inflație și la creșterea deficitelor bugetare, creșterea rapidă a creditării și a investițiilor speculative, care a dus la o creștere a riscului și a volatilității piețelor financiare, criza financiară din Rusia din 1998, care a dus la o scădere a

prețurilor la petrol și la alte mărfuri, afectând economiile țărilor exportatoare de mărfuri.[3]

Acești factori au dus la o criză financiară în Asia de Est, care s-a răspândit rapid în alte părți ale lumii, inclusiv în Rusia și în America Latină. Criza a avut un impact semnificativ asupra economiei globale și a dus la o scădere a creșterii economice și a investițiilor în multe țări.

Criza financiară din 1998 a avut un impact semnificativ asupra economiei Rusiei. Aceasta a fost declanșată de o serie de factori, inclusiv: scăderea prețurilor la petrol și alte mărfuri, care a afectat economia Rusiei, care depindea în mare măsură de exporturile de petrol și gaze, creșterea rapidă a datoriei externe a Rusiei, care a ajuns la niveluri insustenabile, politicile fiscale și monetare inadecvate ale guvernului rus, care au dus la inflație și la creșterea deficitelor bugetare, investițiile speculative și creditarea excesivă, care au dus la o creștere a riscului și a volatilității piețelor financiare.[9]

Acești factori au dus la o criză financiară în Rusia în august 1998, când guvernul a fost nevoit să-și declare incapacitatea de a-și onora datoriile externe. Aceasta a dus la o scădere semnificativă a valorii rublei și la o creștere a inflației. În plus, multe bănci și companii rusești au intrat în faliment, iar investitorii străini au început să-și retragă investițiile din Rusia.

Criza financiară din Rusia din 1998 a avut un impact semnificativ asupra economiei globale, deoarece Rusia era un important exportator de petrol și gaze și avea legături comerciale semnificative cu alte țări. De asemenea, criza a afectat în mod direct economiile altor țări din Europa de Est și Asia Centrală, care aveau legături comerciale și financiare strânse cu Rusia.

Guvernul Rusiei a reacționat la criza financiară din 1998 prin adoptarea unui set de măsuri pentru a încerca să stabilizeze economia și să reducă impactul crizei. Aceste măsuri au inclus:

1. Devalorizarea rublei: Guvernul a decis să devalorizeze rubla cu aproximativ 50%, ceea ce a dus la o scădere semnificativă a valorii sale față de dolar și alte valute străine. Această măsură a fost luată pentru a face exporturile rusești mai competitive și pentru a reduce presiunea asupra datoriei externe.
2. Închiderea băncilor și a companiilor: Guvernul a decis să închidă multe bănci și companii care erau în dificultate financiară, pentru a reduce riscul de faliment și pentru a îmbunătăți situația financiară a economiei.
3. Reducerea cheltuielilor bugetare: Guvernul a redus cheltuielile bugetare și a încercat să reducă deficitul bugetar, pentru a reduce presiunea asupra economiei și a îmbunătăți situația financiară a țării.
4. Îmbunătățirea politicii fiscale și monetare: Guvernul a încercat să îmbunătățească politica fiscală și monetară, pentru a reduce inflația și a îmbunătăți situația financiară a economiei.

5. Negocierea cu creditorii externi: Guvernul a încercat să negocieze cu creditorii externi pentru a reduce presiunea asupra datoriei externe și pentru a obține sprijin financiar.

Aceste măsuri au avut un impact mixt asupra economiei Rusiei. Devalorizarea rublei a făcut exporturile rusești mai competitive, dar a dus la o creștere a inflației și a prețurilor. Închiderea băncilor și a companiilor a dus la pierderea locurilor de muncă și la o scădere a producției. Reducerea cheltuielilor bugetare a dus la o scădere a investițiilor în infrastructură și servicii publice. În cele din urmă, economia Rusiei a început să se redreseze abia după câțiva ani, odată cu creșterea prețurilor la petrol și gaze și cu îmbunătățirea situației economice globale.

Guvernele din America Latină au reacționat diferit la criza financiară din 1998. Unele țări, cum ar fi Brazilia și Argentina, au adoptat politici de austeritate și au primit sprijin financiar din partea Fondului Monetar Internațional (FMI). Alte țări, cum ar fi Venezuela și Ecuador, au ales să nu urmeze politici de austeritate și au suferit consecințe economice mai severe. Guvernele din America Latină au încercat să găsească soluții pentru a-și proteja economiile și a-și menține stabilitatea financiară în timpul crizei.[1]

Guvernele Braziliei și Argentinei au adoptat politici de austeritate și au primit sprijin financiar din partea Fondului Monetar Internațional (FMI) în timpul crizei financiare din 1998. În Brazilia, guvernul a redus cheltuielile publice și a crescut ratele dobânzilor pentru a reduce inflația și a-și proteja moneda. De asemenea, Brazilia a primit un împrumut de 41,5 miliarde de dolari de la FMI și alte organizații internaționale pentru a-și menține stabilitatea financiară. În Argentina, guvernul a adoptat politici similare de austeritate, inclusiv reducerea cheltuielilor publice și creșterea ratei dobânzilor. De asemenea, Argentina a primit un împrumut de 11,2 miliarde de dolari de la FMI și alte organizații internaționale pentru a-și menține stabilitatea financiară.[5]

Aceste măsuri au ajutat Brazilia și Argentina să-și mențină stabilitatea financiară și să evite o criză economică mai gravă în timpul crizei financiare din 1998.

Guvernele Venezuelei și Ecuadorului au adoptat politici diferite în timpul crizei financiare din 1998.

În Venezuela, guvernul a adoptat politici de stimulare a economiei, inclusiv creșterea cheltuielilor publice și reducerea ratei dobânzilor. Aceste politici au dus la o creștere economică semnificativă în anii următori, dar au și dus la o creștere a inflației și a datoriei publice.

În Ecuador, guvernul a adoptat politici de austeritate, inclusiv reducerea cheltuielilor publice și creșterea ratei dobânzilor. Aceste politici au dus la o scădere a economiei și la o creștere a șomajului, dar au și ajutat la reducerea inflației și a datoriei publice.

În ambele cazuri, guvernele au primit sprijin financiar din partea Fondului Monetar Internațional (FMI) și a altor organizații internaționale pentru a-și menține

stabilitatea financiară. Cu toate acestea, politicile diferite adoptate de guvernele Venezuelei și Ecuadorului au avut consecințe diferite pe termen lung asupra economiilor lor.[10]

CONCLUZII

Crizele din 1998 și 2008 au avut un impact semnificativ asupra strategiilor bugetar-fiscale ale Americii, Rusiei și Uniunii Europene. În general, aceste crize au determinat o creștere a cheltuielilor guvernamentale și o scădere a veniturilor fiscale, ceea ce a dus la creșterea deficitelor bugetare și a datoriei publice.

În Statele Unite, criza din 2008 a dus la adoptarea unor politici fiscale expansioniste, cum ar fi reducerea impozitelor și majorarea cheltuielilor guvernamentale pentru a stimula economia. În Rusia, criza din 1998 a dus la o criză financiară și la o scădere semnificativă a veniturilor fiscale, ceea ce a dus la o creștere a datoriei publice. În Uniunea Europeană, criza din 2008 a dus la adoptarea unor politici de austeritate fiscală, cum ar fi reduceri ale cheltuielilor guvernamentale și creșteri ale impozitelor, pentru a reduce deficitul bugetar și a controla datoria publică.

Crizele economice au determinat o schimbare a priorităților și a strategiilor fiscale ale acestor țări, cu accent pe stimularea economiei, reducerea deficitelor bugetare și controlul datoriei publice.

REFERINȚELE BIBLIOGRAFICE

1. Davies, Howard, and David Green. *The Global Financial Crisis*. Palgrave Macmillan, 2010.
2. Duncan, Richard. *The New Depression: The Breakdown of the Paper Money Economy*. John Wiley & Sons, 2012.
3. Greenspan, Alan. *The Age of Turbulence: Adventures in a New World*. Penguin Press, 2007.
4. King, Mervyn. *The End of Alchemy: Money, Banking, and the Future of the Global Economy*. W.W. Norton & Company, 2016.
5. Klein, Naomi. *The Shock Doctrine: The Rise of Disaster Capitalism*. Picador, 2007
6. Lewis, Michael. *The Big Short: Inside the Doomsday Machine*. W.W. Norton & Company, 2010.
7. Leeb, Stephen. *The Coming Economic Collapse: How You Can Thrive When Oil Costs \$200 a Barrel*. Business Plus, 2006.
8. Roth, Benjamin. *The Great Depression: A Diary*. PublicAffairs, 2009.
9. Soros, George. *The Crisis of Global Capitalism: Open Society Endangered*. PublicAffairs, 1998.
10. Varoufakis, Yanis. *The Global Minotaur: America, Europe and the Future of the Global Economy*. Zed Books, 2011.

Coordonator științific: Andrei PETROIA, dr., conf.univ.

Academia de Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni, 61,
e-mail: apetroia@ase.md

DOI: <https://doi.org/10.53486/ssstc.v4.05>

CZU: 657.371:657.6

SIGNIFICANCE OF INVENTORY FOR ACCOUNTING AND AUDITING

SEMNIȚAȚIA INVENTARIERII PENTRU CONTABILITATE ȘI AUDIT

BARBĂ Ana, masteranda, Specialitatea FCF
Academia de Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61
email: barba.ana.gtea@ase.md

Abstract. *Stocks are considered objects that imply considerable capital investments, that is why they represent one of the factors determining the decisional process in the company. In current assets, stocks play a decisive role in achieving the business and manufacturing business. To give a true picture of the financial position of companies, there must be a perfect harmony between the recorded and physical values. This symmetry can be achieved and verified by physical counting carried out by companies, this process is called stocktaking. This article contains the reasoning to investigate the comparative aspects of the inventory process between accounting and auditing and to identify the significance of this process for both fields. Auditor should identify and assess inherent risks of material misstatement in the acquisition and payment cycle as well as fraud risks of material misstatement in the acquisition and payment cycle. An inventory reconciliation is also needed to ensure that the actual and recorded inventory amounts are the same at the end of year, so that there will be no issues when the inventory is audited.*

Key words: *inventory, accounting, audit, stock count, observation, IFRS, IAS*

JEL CLASIFICATION: M41, M42

INTRODUCERE

Creșterea semnificativă a fiabilității informației economice, care este foarte importantă în procesul decizional, poate fi considerată principala contribuție a activităților de audit. Pentru a reda o imagine fidelă a poziției financiare a companiilor trebuie să existe o armonie perfectă între valorile înregistrate și cele fizice. Această simetrie poate fi realizată și verificată prin numărarea fizică efectuată de societăți, acest proces fiind numit inventariere.

Inventarierea este un procedeu al metodei contabilității, comun și altor științe economice, care reprezintă ansamblul operațiunilor prin care se constată existența cantitativă și valorică sau numai valorică, după caz, a elementelor de activ și de pasiv aflate în patrimoniul entității la data la care aceasta se efectuează. Toate aceste operații se efectuează cu scopul evaluării elementelor inventariate și punerii de acord a datelor contabilității cu realitatea faptică constatată.

Managerii entităților trebuie să înțeleagă importanța acestei activități, iar în acest sens trebuie să stabilească obiective, politici și proceduri specifice, care să asigure eficiența și respectarea reglementărilor în vigoare cu privire la inventariere.

Scopul cercetării constă în investigarea și cercetarea aspectelor comparative dintre contabilitate și audit privind procesul de inventariere cât și identificarea semnificației acestui proces pentru ambele domenii. Pentru atingerea acestui scop, ne-am propus următoarele obiective: cercetarea bazei teoretice noțiunilor de bază privind inventarierea, studierea reglementărilor normative, identificarea aspectelor semnificative privind inventarierea pentru contabilitate și audit, formularea unor concluzii în urma cercetării.

Pentru a răspunde la mai multe întrebări, autorul, a utilizat metodele de analiză și sinteză, observația, metoda comparativă, metoda inductivă. Totodată, s-a făcut referire la surse de informare cu referință asupra temei abordate, precum: acte normative și legislative naționale în domeniul contabilității, lucrări științifice relevante ale specialiștilor în domeniu.

CONȚINUTUL DE BAZĂ

Sistemul contabil al unei entități, având calitatea de instrument principal al guvernantei, are rolul de a furniza informații de natură financiară privind activitatea societății, în vederea orientării procesului decizional. Astfel, obiectivul primordial al contabilității este acela de a oferi o imagine conformă cu realitatea în ceea ce privește poziția financiară și performanța entității. Pentru realizarea acestei cerințe, o condiție absolut necesară o reprezintă concordanța dintre datele scriptice și realitatea faptică. Modalitatea utilizată pentru determinarea situației reale a patrimoniului și prin intermediul căreia este posibilă o comparare a datelor obținute faptic cu cele înregistrate în contabilitate este inventarierea.[4]

Inventarierea este un procedeu de control și autentificare documentară a existenței activelor, capitalului propriu și datoriilor care aparțin și/sau se află în gestiunea temporară a entității. [1]

Din punct de vedere a contabilității inventarierea are următoarele sarcini:

- determinarea existenței efective a elementelor patrimoniale (active nemateriale, mijloace fixe, stocuri de mărfuri și materiale, creanțe, mijloace bănești, datorii etc.);
- controlul asupra stării activelor prin compararea realității cu informația furnizată de contabilitate;
- depistarea valorilor care și-au pierdut parțial calitățile inițiale sau sunt învechite din punct de vedere moral;
- verificarea respectării regulilor și condițiilor de păstrare a stocurilor de mărfuri și materiale, mijloacelor bănești, precum și a mașinilor, utilajelor și a altor mijloace fixe;
- verificarea realității valorii de bilanț a elementelor patrimoniale.[5]

Din punct de vedere a auditului, pentru desfășurarea unei misiuni de audit corespunzătoare, auditorii trebuie să se raportează la reglementările actuale în legătură cu acest subiect. Specificațiile privind probele de audit sunt cuprinse în Standardul Internațional de Audit 500 *Probe de audit*, iar lămuriri suplimentare referitoare la participarea auditorului la inventarierea stocurilor pot fi găsite în Standardul Internațional de Audit 501 *Probe de audit – Considerente suplimentare pentru elemente specifice*, emise de Federația Internațională a Contabililor. Aceste cadre de reglementare cuprind principii de bază și proceduri esențiale care vor fi adaptate necesităților prin prisma raționamentului profesional al auditorului. Ținând cont de aceste principii, în timpul asistării la procesul de inventariere, auditorul trebuie să observe modul de desfășurare a acestuia și să colecteze probele necesare formulării concluziilor referitoare la corectitudinea datelor înregistrate în contabilitate.

Procesul de inventariere este un subiect sensibil, pentru care auditorii au manifestat un interes aparte, prin prisma particularităților care pot fi întâlnite în funcție de specificul activității. Prin participarea sa la inventariere, auditorul trebuie să fie capabil să obțină probe suficiente și relevante în ceea ce privește existența și starea stocurilor. Acest lucru este absolut necesar atunci când stocurile sunt semnificative pentru prezentarea în situațiile financiare. Prin participarea efectivă la inventariere, auditorul are posibilitatea atât de a inspecta stocurile, cât și de a observa dacă operațiunile privind determinarea, consemnarea și valorificarea rezultatelor inventarierii sunt în concordanță cu normele și procedurile stabilite de conducere.

În conformitate cu prevederile legislației financiar-contabile, entitățile sunt obligate să efectueze inventarierea generală a elementelor de activ și pasiv la începutul activității, cel puțin o dată pe an pe parcursul funcționării lor, în cazul încetării activității, precum și în alte situații prevăzute de lege.

Inventarierea se desfășoară la locurile de existență, de depozitare sau de păstrare a bunurilor prin procedee specifice (numărarea, cântărirea, măsurarea etc.), iar în urma acestei operații se înscriu în listele de inventariere.[11]

Numărul inventarierilor pe parcursul anului, momentele efectuării acestora și lista elementelor patrimoniale ce trebuie supuse inventarierii se stabilesc de către conducătorul întreprinderii, cu excepția cazurilor când efectuarea inventarierii este obligatorie în conformitate cu legislația în vigoare.[2]

Efectuarea inventarierii presupune parcurgerea a trei etape:

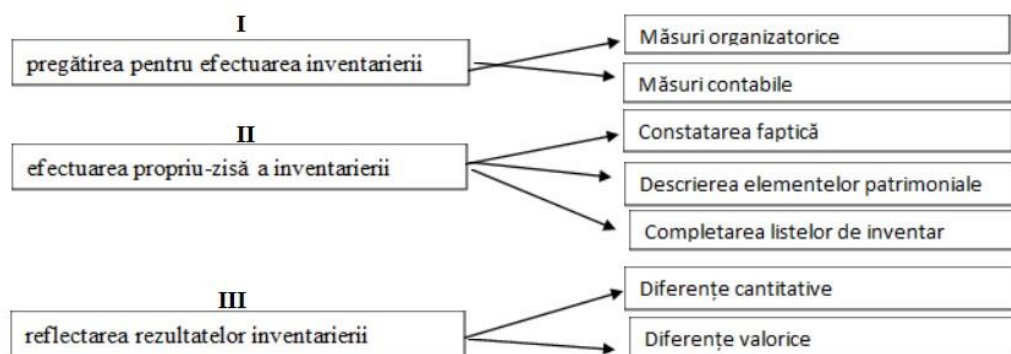

Fig. 1. Etapele efectuării inventarierii

Sursa: Elaborat de autor pe baza informațiilor de mai sus

În continuare o să prezentăm în paralel etapele menționate mai sus din perspectiva contabilității și din perspectiva auditului.

Pregătirea pentru efectuarea inventarierii. La etapa de pregătire se creează comisia de inventariere, în componența căreia se includ reprezentanți ai administrației, lucrători ai serviciului contabil și alți specialiști. Membri ai comisiei de inventariere nu pot fi gestionarii a căror valori materiale sunt supuse inventarierii și contabilii care efectuează evidență contabilă a sectorului supus inventarierii, cu excepția întreprinderilor mici. Componența comisiei de inventariere se aprobă prin ordinul conducătorului întreprinderii în care se mai stabilesc termenele de efectuare a inventarierii, subdiviziunile (depozitele, secțiile de producție, sectoarele) și valorile supuse inventarierii. La întreprinderii mari și mijlocii comisia de inventariere trebuie să fie compusă minimum din cinci persoane, iar la întreprinderile mici – din trei persoane. Apoi comisia cere de la gestionar o declarație scrisă prin care el confirmă faptul dacă are sau nu în gestiune bunuri care nu aparțin întreprinderii, dacă are documente de primire-predare a bunurilor care nu au fost predate în contabilitate, precum și numărul și data ultimului document de intrare și de ieșire a bunurilor.[5]

Pentru o mai bună organizare a misiunii de audit aferentă stocurilor este recomandabil de a întreprinde măsuri de planificare a procesului de verificare și de determinare a procedurilor și metodelor de control, care vor fi utilizate.

Etapele planificării de auditare a stocurilor includ:

- **etapa preliminară** – selectarea și evaluarea inițială a informațiilor despre componența, clasificarea și evaluarea stocurilor, evaluarea preliminară a sistemului contabil și de control intern, definirea obiectivelor detaliate, pe tipuri de stocuri, evaluarea inițială a resurselor necesare și stabilirea calendarului de lucru;
- **etapa de planificare** – elaborarea planului misiunii de audit, stabilirea legăturii cu persoanele responsabile de domeniul dat, întocmirea programului de audit ca parte componentă ale planului de audit, aprobarea acestuia;

- **etapa de lucru în teren** – colectarea și evaluarea probelor, prin efectuarea inventarelor pe teren, redactarea unor concluzii inițiale, referitoare la depozitarea produselor, starea lor fizică, condițiile de depozitare etc.;
- **etapa raportării** – proiectarea și analiza concluziilor, reanalizarea, aprobarea și publicarea rezultatelor verificării stocurilor;
- **etapa de post raportare** – supravegherea impactului pe care îl are asupra sectorului verificat și implementării recomandărilor auditorilor.[9]

Efectuarea propriu-zisă a inventarierii. Din punct de vedere a entității efectuarea propriu-zisă a inventarierii presupune stabilirea stocurilor faptice prin numărare, cântărire sau calcule tehnice. Inventarierea se efectuează pe fiecare loc de depozitare și pe fiecare gestionar cu condiția prezenței gestionarului și a tuturor membrilor comisiei de inventariere. În caz contrar rezultatele inventarierii se declară nevalabile. Bunurile supuse inventarierii se înscriu în listele de inventariere cu indicarea denumirii, codului, unității de măsură, indicilor calitativi, cantității, lor și prețului la care se tine evidența lor. Listele de inventariere se întocmesc pe locuri de depozitare, pe categorii de bunuri și pe gestionari. De asemenea se întocmesc liste de inventariere separate pentru bunurile aflate în custodie (bunuri care nu aparțin întreprinderii dar se află la păstrare) sau arendate. În listele de inventariere nu se admit ștersături, spațiile libere se barează.[5]

Din punct de vedere a auditului efectuarea propriu-zisă a inventarierii presupune mai mult observarea procesului de inventariere efectuată de entitate. Observația constă în urmărirea unui proces sau a unei proceduri ce este efectuată de alții. Exemplele includ observarea inventarierii stocurilor de către personalul entității și observarea efectuării activităților de control. Observarea furnizează probe de audit cu privire la efectuarea unui proces sau a unei proceduri, dar este limitată la momentul în care observarea are loc și mai este limitată de faptul că actul de a fi observat poate afecta modul în care se desfășoară procesul sau procedura respectivă.[6]

Procedee de culegere a probelor de audit al stocurilor:

Examenul documentar – este cel mai frecvent utilizat în auditare, constă în apropierea și analiza unor operațiuni, procedee sau fenomene economice pe baza documentelor justificative care le reflectă pentru a stabili realitatea, legalitatea și eficiența acestora.

Examinarea faptică:

- a) inventarierea;
- b) expertiza tehnică – se recurge la serviciile unor specialiști din domeniul tehnic etc.;
- c) observarea directă – urmărirea la fața locului a modului de desfășurare a muncii în diferite secții;
- d) inspecția fizică - examinarea activelor, controlul listelor de inventariere.[9]

Reflectarea rezultatelor inventarierii. Rezultatele inventarierii se examinează la ședința comisiei de inventariere și se perfectează cu un protocol

semnat de către conducătorul întreprinderii, care ia decizia privind regularizarea divergențelor depistate.

Rezultatele inventarierii se reflectă în contabilitate în luna când aceasta a luat sfârșit. În conformitate cu art. 42 al Legii contabilității și p. 107 al Regulamentului privind inventarierea diferențele, depistate în timpul inventarierii se reglementează și se înregistrează în evidenta contabilă în felul următor:

- plusurile de bunuri și mijloace bănești, precum și diferențele valorice favorabile, obținute în urma compensării lipsurilor cu plusuri, se înregistrează ca majorare a veniturilor;
- lipsurile de bunuri și mijloace bănești se trec la cheltuielile perioadei de gestiune;
- lipsurile de bunuri, care depășesc normele perisabilității naturale stabilite, precum și prejudiciile cauzate de deteriorarea bunurilor, se atribuie persoanelor vinovate, fiind evaluate la prețurile de piață la data depistării lipsurilor;
- în cazul când nu sunt identificate persoanele vinovate, prejudiciile cauzate de deteriorarea bunurilor sau lipsurile de bunuri, care depășesc normele perisabilității naturale stabilite, se trec la cheltuielile perioadei de gestiune.

În tabelul 1 am prezentat cum se înregistrează în contabilitate rezultatele inventarierii

Tabelul 1 Înregistrarea în contabilitate a rezultatelor inventarierii

Rezultatul inventarierii	Formulele contabile
<i>Plusurile depistate în urma inventarierii se reflectă în felul următor:</i>	
<i>la valoarea de piață a activelor pe termen lung stabilite ca plusuri:</i>	debit contul 111 „Active nemateriale” debit contul 112 „Active nemateriale în curs de execuție” debit contul 121 „Active materiale în curs de execuție” debit contul 122 „Terenuri” debit contul 123 „Mijloace fixe” debit contul 132 „Investiții pe termen lung în părți legate” credit contul 621 „Venituri din activitate de investiții”
<i>la valoarea realizabilă netă a stocurilor de mărfuri și materiale depistate ca plusuri:</i>	debit contul 211 „Materiale” debit contul 212 „Animale la creștere și îngrășat” debit contul 213 „Obiecte de mică valoare și scurtă durată” debit contul 215 „Producție în curs de execuție” debit contul 216 „Produse” debit contul 217 „Mărfuri”

	credit contul 612 „Alte venituri operaționale”
<i>la valoarea nominală a investițiilor pe termen scurt și a mijloacelor bănești stabilite ca plusuri:</i>	debit contul 231 „Investiții pe termen scurt în părți nelegate” debit contul 232 „Investiții pe termen scurt în părți legate” debit contul 241 „Casa” debit contul 246 „Documente bănești” credit contul 612 „Alte venituri operaționale”.
<i>Lipsurile depistate în urma inventarierii se reflectă în felul următor:</i>	
<i>la valoarea de bilanț a activelor pe termen lung depistate ca lipsuri în urma inventarierii:</i>	debit contul 721 „Cheltuieli ale activității financiare” credit contul 111 „Active nemateriale” credit contul 112 „Active nemateriale în curs de execuție” credit contul 121 „Active materiale în curs de execuție” credit contul 122 „Terenuri” credit contul 123 „Mijloace fixe” credit contul 131 „Investiții pe termen scurt în părți nelegate” credit contul 132 „Investiții pe termen lung în părți legate”
<i>la suma amortizării, uzurii aferente activelor pe termen lung depistate ca lipsă:</i>	debit contul 113 „Amortizarea activelor nemateriale”, 124 „Uzura mijloacelor fixe” credit contul 111 „Active nemateriale”, 123 „Mijloace fixe”

Sursa: **Elaborat de autor în baza sursei [5]**

REZULTATE ȘI CONCLUZII

Importanța verificării stocurilor relevă și din faptul că acestea reprezintă active care pot fi ușor manipulate, precum și din următoarele cauze

- Denaturarea semnificativă influențează rezultatul financiar, deoarece includerea eronată a soldurilor aferente stocurilor are o influență directă asupra costurilor, cheltuielilor, precum și a profitului raportat.
- Identificarea stocurilor: pentru unele tipuri de stocuri pot fi foarte dificil de determinat rezerva minimală de păstrare. SIA 620 recomandă contractarea unui expert pentru estimarea cantităților necesare.
- Determinarea dificilă a anumitor stocuri: la un anumit moment uneori este practic imposibil de a stabili cantitatea stocurilor deținute. Poate fi imposibil de a stopa mișcările stocurilor în procesul de inventariere a soldurilor și casarea poate fi greu de determinat cu o precizie înaltă.

- Estimarea valorică: pentru anumite produse de exemplu, antichității, nu există piața activă.
- Pierderi de stocuri: furturile, risipa, utilizarea supra normelor stabilite și acceptate, uzura morală, deteriorarea, stocuri latente.
- Stocurile pot fi reclasificate ca și imobilizări: anumite produse în curs de execuție pot fi clasificate ca imobilizări necorporale după natura acestora[9]

Metodele și procedeele de audit utilizate în cursul efectuării auditului stocurilor oferă auditorului posibilitatea să-și exprime opinia despre autenticitatea reflectării operațiunilor aferente circulației stocurilor, precum și evaluării corecte a acestora pentru reflectarea corectă în situațiile financiare.

Utilizarea concomitentă a mai multor metode și procedee de audit vor permite auditorilor de a se expune asupra corespunderii modului de ținere a contabilității operațiunilor legate cu circulația stocurilor în deplină conformitate cu prevederile legislației în vigoare a Republicii Moldova, iar managementul entității va obține o confirmare imparțială asupra corectitudinii și modului de reflectare a tranzacțiilor legate de intrările și ieșirile de bunuri materiale incluse în componența stocurilor, precum și de calculare corectă a costurilor de achiziționare a acestora și casarea lor la costurile și cheltuielile entității în perioada verificată.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. Legea contabilității și raportării financiare nr. 287 din 15.12.2017. [Online]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=125231&lang=ro
2. ORDIN Nr. 27 din 28-04-2004 cu privire la aprobarea și punerea în aplicare a „Regulamentului privind inventarierea”, modificat prin OMF60 din 29.05.12, MO166-169/10.08.12 art.953. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=43536&lang=ro
3. GRIGOROI L., LAZARI L., BÎRCĂ A., ȚURCANU L., BALTEȘ N., ERHAN L., MIHAILA S., CARAMAN S., GRAUR A., BAJAN M., BADICU G., CUȘMĂUNSA R. Contabilitatea întreprinderii [Enterprise accounting]. Editura CARTIER, Chișinău, 2021, ISBN 978-9975-86-456-5 (Cartier). ISBN 978-9975-75-984-7 (ASEM).
4. Investigarea percepției profesioniștilor contabili cu privire la participarea auditorului la procesul de inventariere a stocurilor în cadrul misiunilor de audit. Disponibil: <https://www.ceccarbusinessmagazine.ro/investigarea-perceptiei-profesionistilor-contabili-cu-privire-la-participarea-auditorului-la-procesul-de-inventariere-a-stocurilor-in-cadrul-misiunilor-de-audit-a1851/>
5. Inventarierea și rolul acesteia în contabilitate. Disponibil: <https://conspecte.com/bazele-contabilitatii/inventarierea-si-rolul-acesteia-in-contabilitate.html>
6. Standardul internațional de audit 500(ISA 500) – Probe de Audit Disponibil: <https://www.scripgroup.com/afaceri/economie/STANDARDUL-INTERNATIONAL-DE-AU84377.php>
7. Standardul Național de Contabilitate “Stocuri” În: Monitorul Oficial Nr. 101-107 art. 528 din 22.03.2019, [Online]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=131868&lang=ro
8. LAZARI, Liliana. Credibilitatea informației prezentate de situațiile financiare. În: Competitivitatea și Inovarea în economia cunoașterii, Conferința Științifică Internațională din 28-29 septembrie 2012, Volumul II, Chișinău, ASEM, 2012, p. 367-370, 0,3 c.a. ISBN 978-9975-75- 629-7.

9. LAZARI, Liliana. Prezentarea adevărului contabil prin imaginea fidelă și reală a poziției și performanței financiare a entității. În: Competitivitatea și inovarea în economia cunoașterii, Conferința Științifică Internațională din 25-26 septembrie 2015, Volumul III, Chișinău, ASEM, 2015, p. 93-97, 0,34 c.a. ISBN 978-9975-75-714-0. Disponibil: https://ase.md/files/publicatii/epub/conf_09.15_vol3.pdf
10. GRIGOROI, Lilia, LAZARI, Liliana. Bazele contabilității. Chișinău, Editura CARTIER, 2012. ISBN 978-9975-79-743-6
11. TOMA, C. Contabilitate financiară. Ediția II-a. Iași 2016. ISBN 978-973-168-488-8

Conducător științific: LAZARI Liliana, dr., conf. univ.,
ORCID: 0000-0001-8310-2341
Academia de Studii Economice a Moldovei,
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61,
e-mail: liliana.lazari@ase.md

DOI: <https://doi.org/10.53486/sstc.v4.06>

CZU: 336.76

THE POSSIBILITY OF OBTAINING PROFIT ON THE FOREX MARKET

POȘIBILITATEA DE OBȚINERE A PROFITULUI PE PIAȚA FOREX

VOICU Pavel, masterand, Specialitatea: Administrare Bancară

ORCID: 0009-0001-3043-9546

Academia de Studii Economice din Moldova

Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md

e-mail: pavel.voicu1998@gmail.com

Abstract: *Nowadays everyone asks "how can I make profit from FOREX?" This study was developed to really see, what are the ways to make a profit and what should be the personality that wants to trade on FOREX. In this research it is explained, how a trader should be and what are the strategies used to find the key to success. Also, this study will miss the main advantages and disadvantages of forex trading so that in the end we can make a conclusion whether it is worth taking the risk or not.*

Key words: *FOREX, trading, strategy, economy, risk, mind set, profit, broker*

JEL CLASIFICATION: D91, D81, G41

Introducere. În ziua de azi tot mai mulți și mai mulți cercetează piața FOREX cu un scop anumit. Nu exista persoană care să nu fi studiat sau să nu fi auzit despre cursul de schimb valutar, cros curs sau parități valutare. Toate acestea ne aduc la un punct comun și acesta este piața FOREX cu modalitățile de tranzacționare pe piață. Fiecare dintre noi poate începe tranzacționarea pe această piață dar nu toți din noi vor avea profit imediat. Unii vor acumula experiență și vor avea pierderi iar alții vor avea doar de câștigat.

Începând cu anii 2020 pandemia de COVID-19 a făcut că mințile oamenilor să se schimbe radical iar economiile țărilor să sufere modificări pe plan financiar având pierderi semnificative. Marile companii având pierderi semnificative au început și ele a întreprinde măsuri pentru a putea rezista pe piață ,a menține vânzările și pozițiile de lideri. Băncile Centrale au început implementarea noilor regulamente, majorări a ratelor dobânzii, reducerea riscurilor și promovarea politicilor monetare. Toate acestea au dus la faptul ca toți să se gândească la piețele FOREX și posibilitățile de investire în mișcările pieței valutare.

Pe lângă toate acestea piața FOREX ,în ciuda faptului, a avut o creștere semnificativa a numărului de tranzacționări, astfel toți au avut ocazia de a avea profit din tranzacționare. Începând cu Royal Bank of Scotland, Saxo Bank, Barclays

și băncile din Republica Moldova au avut aceasta tendință de a face bani. Principala problemă era și este, cum să tranzacționezi corect pentru a face acest profit.

Cercetarea efectuată are drept scop de a aduce la mințile oamenilor că toți, nu doar companiile mari pot tranzacționa pe piața FOREX, și care ar fi pașii de urmat pentru a începe o viață financiară de succes.

Importanța temei este de a răspunde la principalele întrebări :

- Cum ajung pe piața forex?
- Care este riscul?
- Cum trebuie să fie un trader?
- Cum să facem să nu pierdem toți banii?

Scopul cercetării este efectuarea studiului asupra modalităților de tranzacționare eficientă și corectă pe piața FOREX.

Obiectivele principale ale studiului sunt :

- Desemnarea unui scurt istoric a pieței forex
- Abordarea conceptuală a pieței FOREX
- Depistarea modalităților de tranzacționare pe piața forex
- Analiza indicatorilor de influență a parităților valutare
- Dezavantajele tranzacționării pe piața forex
- Avantajele tranzacționării pe piața forex
- Cum să câștigi cât mai mult sau să pierzi cât mai puțin
- Managementul riscurilor
- Principii de tranzacționare pe piața forex
- Modele strategice de tranzacționare pe piața forex

Aceste obiective ne vor ajuta să evidențiem dacă se merita sau nu să tranzacționăm și în ce modalitate.

CONȚINUTUL DE BAZĂ.

Istoricul apariției pieței forex. Istoria pieței valutare internaționale (forex) începe din momentul apariției banilor. Cele mai vechi informații despre relațiile monetare ne duc cu 4500 de ani în urmă, în Mesopotamia (Irakul actual). Primele informații despre utilizarea monedelor sunt menționate cu 3000 de ani în urmă, în Lidia (Turcia actuală). Inițial, monedele erau de diferite forme. În China — armele de bronz și scoicile, în Thailanda — inele de argint, în Japonia — bețișoare de aur și argint. Ceea ce reprezenta pentru oameni atunci o valoare deosebită, totodată servea drept măsură a banilor și un mijloc general de plată. Noul sistem de plată s-a răspândit rapid în lumea întreagă. Aliajul din care se confecționau monedele era propriu pentru fiecare stat, dar majoritatea conțineau următoarele metale: aur, argint, bronz sau cupru. Mult mai târziu au apărut banii de hârtie. Pentru prima dată ei au fost descoperiți în China. Acolo, în secolul X, conducătorii statului au introdus

în circuit monede grele cu valoare redusă. Utilizarea lor era dificilă și le schimbau la comercianți pe recipise cu indicarea sumei exacte.¹

În forma actuala, piața Valutara Internațională exista din anii '70, când a fost realizată trecerea de la cursul de schimb valutar fix la cel flotant. Astfel, mii de investitori individuali și companii au posibilitatea de a obține profit din fluctuațiile cursului valutar. Forex, este cea mai lichida piața financiară din lume. În medie, rulajul zilnic depășește 7 trilioane de dolari SUA. Lichiditatea mare înseamnă că în orice moment, când cineva vrea să cumpere o anumită valută, cu siguranță exista altcineva care în acest moment vinde această valută. FOREX-ul spre deosebire de acțiuni nu are loc pe o anumită bursă iar schimburile valutare au loc 24 ore pe zi, 5 zile pe săptămână.

Principalele modalități de tranzacționare pe piața forex. Pentru a începe tranzacționarea pe piața forex în primul rând este nevoie de a înțelege sensul acestui cuvânt. FOREX se trage de la FOREign Exchange și poate fi explicat ca o piață unde cineva vinde și cineva cumpără valută la un anumit preț. Prin această piață companiile, băncile și alți oameni convertesc o monedă în alta.

Când vorbim de fluctuația cursului valutar internațional ne referim la prețul de cumpărare a unei unități monetare în raport cu alta. De aici rezulta că acest preț conform curbei cererii și ofertei, mereu se modifică. Cineva dorește să cumpere mai ieftin iar cineva să vândă mai scump. După ultimele date statistice se observă o tranzacționare de mai mult de 7 trilioane \$ zilnic pe piața forex.

Pentru a putea tranzacționa pe piața forex este necesar de a identifica un broker la care ne vom deschide cont personal.

Pentru a înțelege piața Forex trebuie să cunoaștem că nu există tranzacționare pe cont propriu în calitate de persoană fizică fără intermedierea unui broker forex online.

Brokerul trebuie să fie licențiat și reglementat iar platforma de tranzacționare și brokerul trebuie să fie din țara de unde tranzacționăm pentru siguranța proprie, sau dacă este de peste hotar să fie cu o denumire internațional recunoscută și populară.

Și nu în ultimul rând este necesar cunoașterea și înțelegerea stilului propriu de tranzacționare. Pentru a căpăta acest stil este necesar să tranzacționăm pe conturi demo și să citim despre diferite strategii ale pieței².

Dacă dorim o tranzacționare bună trebuie să știm că nu este doar o piață forex dar sunt mai multe. Cele mai importante piețe fiind Londra, Sydney, New York și Tokyo având fiecare fus orar diferit.

Indicatorii de influență a pieței forex. Principalii factori/indicatori de

¹ LOPOTENCO, Viorica, CIRLAN Ana. Tranzacții pe piața forex: Curs universitar. Chisinau: ASEM, 2023. 314p. ISBN 978-9975-147-72-9

² Cum Funcționează piața forex. [online]. [Accesat 20 martie 2023]. Disponibil: <https://admiralmarkets.com/ro/education/articles/forex-basics/cum-funcționeaza-piața-forex>

influență pe piața sunt rata dobânzii și inflația. Aceștia au o influență mare asupra pieței valutare și reprezintă una dintre cele mai importante categorii de indicatori utilizați în analiza fundamentală a pieței.

Alți indicatori importanți sunt indicatorii economici. Indicatorul economic este orice indicator care reflectă situația economică a unei țări și influențează, direct sau indirect, evoluția monedei naționale. Ca de exemplu Produsul Intern Brut (PIB, engl. GDP, Gross Domestic Product) este unul dintre cei mai importanți indicatori economici. Odată ce PIB-ul unei țări scade, se observă o devalorizare a monedei naționale și o scumpire a prețului de consum. De asemenea se observă și o modificare radicală în cursul de tranzacționare dintre valuta cotate față de valuta de bază.

Stabilitatea politică reprezintă o cauză importantă, dar nu întotdeauna suficientă, pentru consolidarea evoluției ascendente a unei valute. De regulă, fluctuații importante în evoluția trendului apar înaintea alegerilor prezidențiale sau parlamentare.

Reacția pieței la publicarea diferitelor știri economice, financiare și politice, este cercetată pe larg, dar, cu regret, până acum nimeni n-a reușit descrierea concretă a influenței unei știri asupra evoluției trendului. Firesc sunt și cataclismele naturale, influența acestora asupra cursului monedei naționale este negativă. Cu cât cataclismul natural este mai puternic, cu atât este mai negativă influența lui asupra situației economice³.

Rata șomajului constituie unul dintre cei mai importanți indici ce arată starea economică în care este economia unei țări. Cu cât rata șomajului este mai mare cu atât starea economică a țării se înrăutățește și este un semnal negativ pentru investitori. Ca efect, investitorii se retrag de la valuta țării respective.

Dezavantajele și avantajele pieței forex⁴. Deși este cea mai lichidă piață din lume, ea este totodată și mult mai volatilă decât piețele de capital obișnuite (piețele bursiere). De asemenea, efectul de levier este foarte mare și poate crește semnificativ pierderile. De exemplu, cu un efect de levier de 100:1 sau 200:1 un trader își poate mări de 100 sau de 200 de ori investiția, însă poate suferi și pierderi foarte mari.

Un trader de valută trebuie să cunoască economiile diferitelor țări din lume și interconexiunile dintre acestea. Faptul că este o piață descentralizată face ca Forex să fie mai puțin reglementată decât alte piețe financiare.

Un alt dezavantaj este că piețele valutare nu dispun de instrumente care să ofere venituri regulate, ca de exemplu plata unor dividende.

O altă cauză care dezavantajează tranzacționarea forex este faptul că pentru a putea tranzacționa este necesar de a găsi un broker de încredere. Chiar dacă am găsit

³ What is forex?. Ce este forex și metodele de tranzacționare [online]. [Accesat 26 martie 2023]. Disponibil: <https://www.fxcm.com/ro/education/what-is-forex/>

⁴ Piata Forex, Avantaje și dezavantaje [online]. [Accesat 27 martie 2023]. Disponibil: <https://www.wall-street.ro/articol/Money/80804/Piata-Forex-Avantaje-si-dezavantaje.html#gref>

platforma dorită, faptul că se poate deschide un cont cu o sumă foarte mică poate fi un lucru bun însă din punct de vedere al managementului riscului o sumă mică implicată în tranzacții nu poate ajuta în perfecționarea strategiei de risc management.

Analizând toate dezavantajele putem să trecem și la principalele avantaje care sunt mult mai semnificative și remarcabile. Principalul avantaj⁵ este că piața FOREX este cea mai mare piață din lume cu circa 7 trilioane \$ valoarea schimburilor valutare.

Orarul extins de tranzacționare este de 24 ore pe zi de luni până vineri cu patru sesiuni importante. Dacă pe o anumită sesiune fluctuațiile cursului ne arată o volatilitate mare putem aștepta altă sesiune unde volatilitatea perechilor valutare poate fi mai mică.

Un alt avantaj este că brokerii oferă zeci de instrumente care pot fi tranzacționate pe platforme.

Platformele la fel fiind și ele un avantaj deoarece putem vedea piața în timp real, efectuând tranzacții live de deschidere a ordinelor de cumpărare sau vânzare.

Deoarece nu este o piață total reglementată putem câștiga din creșterile și din scăderile prețurilor monedelor. Costurile pentru tranzacție fiind nule iar brokerul este remunerat de diferența între prețul de cumpărare sau vânzare.

De asemenea prin intermediul platformei oferite de broker putem administra riscuri folosind instrumentele de tip stop loss, take profit și multe altele.

Pe lângă multe alte avantaje cel mai important avantaj este că suma de deschidere a unui cont live este destul de mică începând cu 1\$ iar posibilitatea de a tranzacționa în marjă ne poate înmulți suma tranzacționării în caz de câștig.

Riscul și managementul riscului. Ca și orice activitate care implică bani este însoțită de careva riscuri⁶. Principalele riscuri pe care le putem avea în tranzacționarea pe piața forex sunt⁷:

- **Riscul de piață:** Acesta este riscul ca piața financiară să se miște împotriva așteptărilor și este cel mai frecvent risc în tranzacționarea Forex. Dacă credem că dolarul american va crește față de Euro și vindem perechea valutară EUR/USD cu speranța că aceasta va scădea, vom putea pierde bani în situația în care, din contră, Euro va crește în raport cu dolarul american.
- **Riscul Efectului de Levier:** Deoarece majoritatea traderilor Forex utilizează acest instrument pentru a controla poziții mari cu o depunere mică, în unele cazuri este posibil ca pierderea să fie mai mare decât capitalul.
- **Riscul Ratei Dobânzii:** Rata dobânzii a unei economii poate avea un impact asupra valorii monedei respective, ceea ce înseamnă că traderii pot risca

⁵ Piata Forex, Avantaje și dezavantaje [online]. [Accesat 27 martie 2023]. Disponibil: <https://www.wall-street.ro/articol/Money/80804/Piata-Forex-Avantaje-si-dezavantaje.html#gref>

⁶ DRAKOLN, N. *Forex for small speculators. Long beach: Enlightened financial press.* 2004. ISBN 0966624580

⁷ THORP, E. *Beat the dealer : A winning strategy for the game of twenty-one.* NEW YORK: Vintagebooks. ISBN 0-394- 70310-3

variații neașteptate ale ratei dobânzii.

- **Riscul De Lichiditate:** Unele instrumente financiare sunt mai lichide decât altele, ceea ce înseamnă că există o cerere și o ofertă mai mare pentru acestea, iar tranzacțiile pot fi realizate foarte rapid. Pe de altă parte, pentru un instrument financiar cu o lichiditate mai mică, traderul poate avea dificultăți la cumpărare la un anumit preț în cazul în care contrapartida este inexistentă sau foarte slabă.
- **Riscul de ruinare:** Acesta este riscul de a rămâne fără capital pentru a deschide o poziție de tranzacționare. Imaginați-vă că avem o strategie pe termen lung cu privire la modul în care credem că va evolua cotația, dar aceasta se mișcă în direcția opusă.

Pentru a putea gestiona aceste riscuri fiecare trader în parte are nevoie de un management al riscului. În urma cercetării am depistat următorii factori care ne pot salva de la o ulterioară pierdere:

- Utilizarea Stop Loss – care ne va ajuta să nu pierdem fonduri în caz de mișcări reversive ale pieței
- Utilizarea Take profitului – pentru a proteja profiturile, deoarece piața nu va avea tendințe de creștere până la nesfârșit și invers.
- Diversificarea portofoliului – nu se cumpără sau vinde doar o pereche valutară. Un trader de succes nu înmulțește riscurile dar le diversifică.
- Nu riscăm mai mult decât putem – nu mai mult de 2% din capitalul propriu per tranzacție
- Nu încetăm să urmărim piața și să acumulăm cunoștințe studiind-o
- Utilizăm cel mai bun soft pentru tranzacționare și cel mai rapid internet posibil
- Limităm utilizarea efectului de levier – un efect de levier poate să aducă atât câștiguri mari cât și pierderi semnificative
- Control asupra emoțiilor – cele mai multe pierderi și greșeli sunt în momente de criză emoțională și a pierderii controlului asupra emoțiilor. Un trader de succes nu se bucura din orice câștig și nu se întristează din pierderi.
- Ne asigurăm că avem un plan de tranzacționare, altfel putem compara trading-ul cu un joc de noroc sau cu un lucru neprevizibil.
- Nu ne facem griji pentru lucruri mici, păstrându-ne puterile pentru ce este mai greu .
- Schimbăm regimul de gândire din vreau să câștig cât mai mult evitând lăcomia în cât îmi permit să pierd pentru a câștiga.
- Elaborăm propriul money management aplicând în strategia proprie, prima pe conturi demo și după pe conturi live

STRATEGII DE TRANZACȚIONARE⁸. La elaborarea unei strategii,

⁸ DRAKOLN, N. Forex for small speculators. Long beach:Enlightened financial press. 2004. ISBN 0966624580

mulți dintre traderii de succes, combină părți componente din diferite strategii și astfel alcătuiesc propria strategie de succes. Șansele de a elabora strategia proprie din start sunt minime, va dura timp.

Una dintre cele mai populare strategii de tranzacționare este strategia Forex Scalping. Această strategie constă în tranzacționarea în marje mici pe tot parcursul zilei. Acestea sunt reprezentate prin mișcări de cumpărare sau vânzare pe intervale mici. Exemplu îl putem urmări în figura 1 privind pozițiile de cumpărare și vânzare deschise pe un interval scurt de timp.

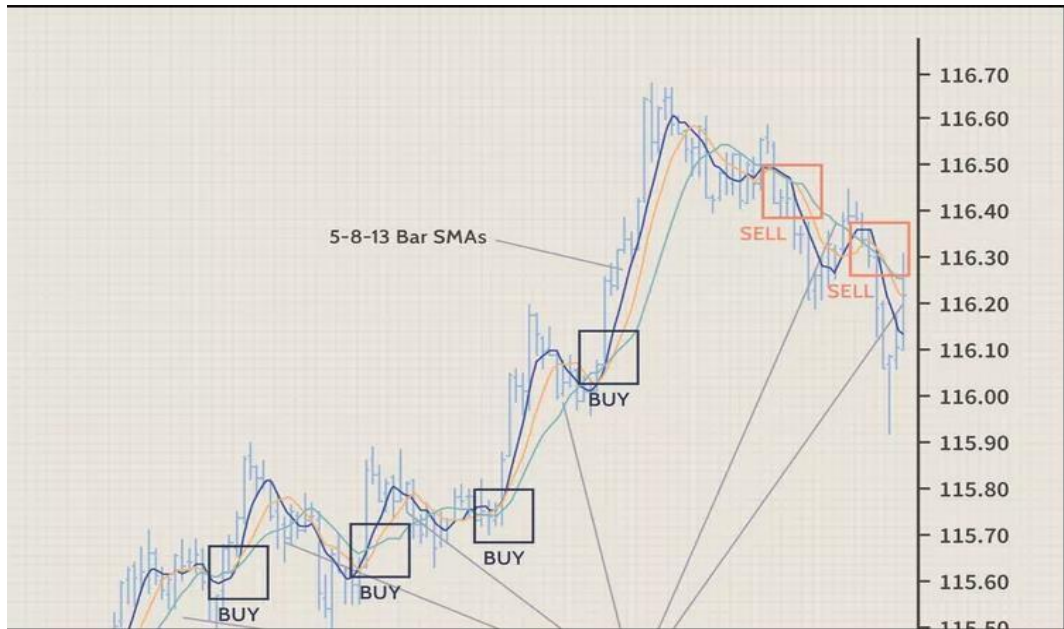

Figura 1.1. Poziția de sell si buy în strategia scalping

Sursa: elaborat de autor.

Cheia acestei strategii este de a efectua cât mai multe operațiuni pentru ca în final să se adune toate, formând un profit mare. Această strategie merită foarte mult efort și concentrare, iar unii traderi compensează acest lucru cu valorificarea unei sume mai mari pentru fiecare poziție deschisă. Această strategie prezintă riscurile sale, deoarece unde există câștig potențial există și risc potențial. Dacă nu urmărim minimizarea efectului de levier în unele cazuri o tranzacție eșuată poate șterge mai multe tranzacții pozitive.

Un alt compartiment al strategiei este tranzacționarea pozițională. Este o strategie pe termen lung și este descrisă prin faptul că monitorizăm o pereche valutară și deschidem o tranzacție pe termen lung cu menținerea poziției pentru o perioadă de timp. Aceasta înseamnă că fluctuațiile pe termen scurt nu sunt luate în calcul total, ci doar tendințele pe termen lung. Spre analiză putem examina figura 2 privind punctele de deschidere pe termen lung.

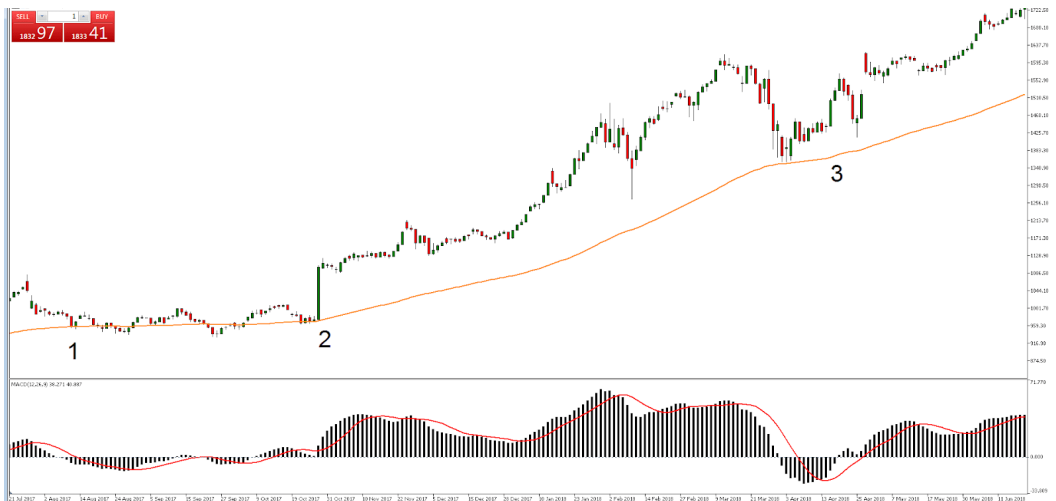

Figura 2. Trendul de lunga perioada și pozițiile de deschidere

Sursa: elaborat de autor.

Majoritatea strategiilor de tranzacționare⁹ pozițională au trei componente principale:

- Un grafic zilnic sau pe un interval superior (grafic săptămânal sau lunar);
- Un filtru de trend. În graficul de mai sus, o medie mobilă la o sută de perioade este folosită ca filtru de trend și este marcată de linia portocalie din grafic;
- Un indicator de impuls de reversare de trend. În graficul de mai sus, un oscilator MACD este utilizat pentru a identifica un moment de schimbare / reversare de trend care poate fi văzut în partea de jos a graficului.

Această strategie este foarte costisitoare deoarece traderii de poziție trebuie să facă schimbări negative mari iar pentru aceasta trebuie să se asigure ca sunt pregătiți și au suficient capital pentru a menține poziția deschisă pe o perioadă îndelungată de timp. Uneori Traderii de poziție au pierderi foarte mici înainte de a avea un câștig mare.

Hedgingul valutar tot este una dintre cele mai populare strategii, aici jucați la ambele capete. Intrând în poziții atât lungi cât și scurte este riscul de a diminua profitul dar în același timp ne oferă timp de decizie în legătură cu partea în care este mai bine să ne poziționăm cu adevărat. Propunem spre analiză figura 3 privind modalitatea de deschidere a unui hedging.

⁹ SERGIU, I. *Curs Online. Tehnici de tranzacționare pe piața forex*. [online]. Accesat 19 martie 2023]. Disponibil: <https://www.learning.md/tehnici-de-tranzacționare-pe-piete-forex>

Figura 3. Hedging valutar și intrarea în tranzacție

Sursa: elaborat de autor

Putem observa că un buy și un sell deschis pe acest trend ar aduce o pierdere pentru buy și un câștig pentru sell. Dacă poziționăm un stop loss și un take profit atunci poziția de buy se închide cu pierderi minime, iar poziția de sell se va închide cu un profit care va acoperi și pierderea din buy.

O altă strategie considerată de traderii de renume este strategia trendului. Atunci când privim o cotație valutară vedem o tendință de creștere sau scădere. Un exemplu de astfel de tranzacționare propun să analizăm în figura 4 privind tranzacționarea după trend.

Figura 4. Tranzacționarea după trend

Sursa: elaborat de autor

Prin trasarea liniilor de rezistență și suport, traderii pot gestiona momentul deschiderii tranzacției. De multe ori această strategie se folosește în ansamblu cu alte instrumente și depinde foarte mult de factorii de influență a pieței valutare. Pentru a tranzacționa cu succes este necesar de a studia și evidenția strategia potrivită, iar o strategie necesită testări pe mai multe perechi valutare. Dacă strategia aleasă nu are efectul dorit pe o cotație înseamnă că va avea pe altă cotație volatilă sau mai puțin volatilă¹⁰.

Concluzii/recomandări. Pentru a avea succes pe piața Forex, specialiștii recomandă multă informare despre acest domeniu, urmărirea unor bloguri, video-uri explicative și educative. Începutul ar trebui să fie treptat, cu pauze, cu răbdare. Greșelile sunt normale mai ales la început, iar deciziile cele mai bune se iau în momente de stabilitate emoțională.

Managementul riscului este vital dacă dorim să avem succes în calitate de trader Forex. Acesta este motivul pentru care ar trebui de respectat principiile menționate cu privire la managementul riscului Forex.

Investitorii pe piața forex folosesc mai multe instrumente în luarea deciziilor sale. Traderii folosesc analiza factorilor tehnici, cât și fundamentali economici. Traderii tehnici folosesc grafice, linii de trend, niveluri de suport și rezistență, numeroase analize matematice și calcule pentru a identifica oportunitățile de tranzacționare, în timp ce alții își prognozează mișcările prin prisma informațională oferită de știri, zvonuri și indicatori oferți de băncile centrale.

Cele mai dramatice mișcări ale cotațiilor apar atunci când au loc evenimente neașteptate. Acest eveniment poate fi cu caracter politic, economic sau natural. Concluzionând cele spuse, totul depinde de apetitul nostru la ris.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. *Managementul riscului în tranzacționarea forex.* [online]. [Accesat 20 martie 2023]. Disponibil: <https://admiralmarkets.com/ro/education/articles/forex-basics/managementul-riscului-forex>
2. *Cum Funcționează piața forex.* [online]. [Accesat 20 martie 2023]. Disponibil: <https://admiralmarkets.com/ro/education/articles/forex-basics/cum-funcționeaza-piata-forex>
3. SERGIU, I. *Curs Online. Tehnici de tranzacționare pe piața forex.* [online]. Accesat 19 martie 2023]. Disponibil: <https://www.learning.md/tehnici-de-tranzacționare-pe-piata-forex>
4. LOPOTENCO, Viorica, CIRLAN Ana. *Tranzacții pe piața forex: Curs universitar.* Chisinau: ASEM, 2023. 314p. ISBN 978-9975-147-72-9
5. DRAKOLN, N. *Forex for small speculators. Long beach: Enlightened financial press.* 2004. ISBN 0966624580
6. THORP, E. *Beat the dealer : A winning strategy for the game of twenty-one.* NEW YORK: Vintagebooks. ISBN 0- 394-70310-3
7. *What is forex?. Ce este forex și metodele de tranzacționare* [online]. [Accesat 26 martie 2023]. Disponibil: <https://www.fxcm.com/ro/education/what-is-forex/>

¹⁰ DARAJANOV, Anghel, BANOV, Vassil, KOZAROV, Miroslav. *100% FOREX, învățăm și câștigăm.* ISBN978-973-0- 06447-6

8. DARAJANOV, Anghel, BANOV, Vassil, KOZAROV, Miroslav. *100% FOREX, învățăm și câștigăm*. ISBN978-973- 0-06447-6
9. Piata Forex, Avantaje și dezavantaje [online]. [Accesat 27 martie 2023]. Disponibil: <https://www.wall-street.ro/articol/Money/80804/Piata-Forex-Avantaje-si-dezavantaje.html#gref>

Coordonator științific: conf. univ., dr. CÎRLAN Ana

ORCID: 0000-0002-9223-7755

Academia de Studii Economice din Moldova

Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md

e-mail: ana.cirlan@ase.md

DOI: <https://doi.org/10.53486/sstc.v4.07>

CZU: 336.225.673

TAX VISIT - INSTRUMENT FOR COMPLIANCE OF TAXABLE INDIVIDUALS AND LEGAL PERSONS

VIZITA FISCALĂ- INSTRUMENT DE CONFORMARE A CONTRIBUABILILOR PERSOANE FIZICE ȘI JURIDICE

ZALEVSCHI Irina, masteranda, Specialitatea FPF,
Academia de Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni, 61,
e-mail: zalevschi.irina@ase.md

Abstract: *The article examines the interaction and communication methods of the State Tax Service (SFS) with taxpayers, in order to continuously increase the level of compliance with tax legislation. In the course of the research, an analysis was carried out regarding the elucidation of the importance of the fiscal visit as a tool for taxpayers' fiscal compliance, with a view to the efficient and fair collection of taxes and fees. The risks from the activity of taxpayers are identified and the treatment tools are analyzed, in order to increase the level of voluntary tax compliance. Among the methods of exposure and rendering of the researched subject, of data collection used are listed: research and comparison, synthesis, observation, statistics, respectively, the use of graphic methods.*

Keywords: *State Tax Service, voluntary compliance, taxpayer, tax visit, tax obligation, risk of tax non-compliance, tax burden, arrears.*

JEL CLASSIFICATION: H21, H24, H26, H71, H78

INTRODUCERE

Sistemul fiscal național tinde spre perfecționarea și îmbunătățirea continuă a proceselor și procedurilor de administrare fiscală, ceea ce sporește nivelul de conștientizare de către contribuabili a onorării voluntare a obligațiilor fiscale, precum și a consecințelor generate în urma încălcărilor de ordin fiscal. La etapa actuală, mai multe instituții și organizații internaționale mizează pe reducerea numărului și tipurilor de controale fiscale efectuate în cadrul antreprenorilor, precum este și cazul Republicii Moldova. În ultimii ani, autoritatea fiscală națională și-a propus crearea unui sistem de parteneriat dintre aceasta și contribuabili, bazat pe relații reciproce de colaborare, crearea unui climat favorabil și prietenos (de la egal la egal), fapt ce va genera doar efecte pozitive asupra încasărilor în bugetul public național, precum și asupra respectării legislației fiscale.

La fel, creșterea gradului de conformare fiscală benevolă este prioritatea numărul unu a autorităților fiscale europene, inclusiv în Republica Moldova. Acestea identifică metodele și acțiunile potrivite (în dependență de tradiții, cultură

ș.a) prin care să crească gradul de conformare benevolă. Altfel spus, instituțiile fiscale tind să-i determine pe contribuabili să se regăsească în unul din multitudinea de regimuri fiscale, prevăzute conform legislației fiscal, declarându-și corect și voluntar toate sursele de venit.

CONȚINUTUL DE BAZĂ

Baza normativă care a servit la elaborarea cercetării este alcătuită din actele legislative și normative ale Republicii Moldova, cercetările savanților autohtoni, publicațiile din presa periodică, resursele sistemului global informațional, literatura periodică științifică și de specialitate.

Unul dintre obiectivele strategice pentru autoritatea fiscală națională este promovarea continuă a spiritului de conformare voluntară a contribuabililor din Republica Moldova la prevederile legislației fiscale, utilizând în acest scop o gamă largă de instrumente orientate în primul rând spre o deservire și tratare corectă a contribuabililor.

În dependență de riscurile stabilite se aplică **două tipuri de tratamente** posibile:

1. Tratament prin conformare voluntară;
2. Tratament prin conformare forțată.

Față de contribuabilii din domeniile prioritare pentru monitorizare SFS intenționează să aplice **tratamente de conformare voluntară** cu utilizarea următoarelor instrumente:

- contactarea contribuabilului;
- expedierea/înmânarea scrisorilor de conformare, somațiilor, notificărilor/chestionarul agentului economic;
- organizarea și desfășurarea ședințelor de conformare;
- efectuarea vizitelor fiscale și monitorizarea subdiviziunilor declarate de către contribuabil.

Drept urmare, aplicarea tratamentelor de conformare se produce în funcție de consecința produsă de materializarea riscului asupra nivelului de colectare la buget a obligațiilor fiscale. În acest sens, în vederea realizării obiectivului menționat, precum și în scopul constatării unor date de ordin general despre activitatea contribuabililor se utilizează, unul dintre cele mai eficiente instrumente la etapa actuală-**vizita fiscală**.

În baza prevederilor art.129 alin. (111) din Codul Fiscal [1], **Vizită fiscală** reprezintă un instrument de administrare fiscală cu scop de asigurare a conformării voluntare prin acordarea consultațiilor, analiza activității, acumularea unor date despre activitatea contribuabilului.

Urmare a analizei comportamentului, precum și a aplicării de către autoritatea fiscală a tratamentelor în cadrul vizitei fiscale se constată următoarele:

1. Funcționarul fiscal responsabil de monitorizare asigură examinarea lunară a informației disponibile referitor la fiecare contribuabil în parte. Acesta va parcurge următorii pași până la inițierea **vizitei fiscale**:

- va studia informația disponibilă în Sistemul Informațional al SFS aferentă activității agentului economic (*Contul curent al contribuabilului; Dosarul electronic al contribuabilului; Sistemul Rapoarte fiscale*, precum și alte surse primite de la persoanele terțe);

- va studia principalii indicatori de activitate a agentului economic (obligațiile fiscale calculate/achitate, cifra de afaceri, ponderea impozitelor și taxelor calculate/achitate, numărul mediu de angajați, salariul mediu calculat/achitat, restanța);

- va studia evoluția indicatorilor de activitate a agentului economic comparativ cu perioada similară a anului precedent;

- va examina dacă contribuabilul dispune de acte permissive pentru desfășurarea activității de întreprinzător (Licență/Notificare) și dacă înregistrează la SFS echipamente de casă și control;

- va examina numărul de angajați în contrapunere cu numărul de subdiviziuni.

2. Deasemenea, în procesul vizitei fiscale funcționarul fiscal întreține o conversație cu reprezentanții contribuabilului pe marginea respectării obligațiilor fiscale și constată date de ordin general despre activitatea contribuabilului. Pentru identificarea tuturor surselor de venit ale contribuabilului, vizitele fiscale vor fi efectuate la toate subdiviziunile contribuabilului, după necesitate, în cadrul cărora urmează a fi confirmată/infirmată existența subdiviziunilor declarate la organul fiscal.

În cadrul vizitelor fiscale cu ieșire la fața locului, funcționarul fiscal va asigura examinarea modului de desfășurare a activității de întreprinzător, prin observare directă – numărul de salariați prezenți la subdiviziune, aplicarea echipamentelor de casă și control, activele utilizate în cadrul activității de întreprinzător, numărul de clienți deserviți, modul de preluare și executare a comenzilor, alte aspecte relevante. Toate datele acumulate, observate în cadrul vizitei fiscale se vor contrapune ulterior cu faptele economice reflectate în documentele de evidență contabilă. Totodată, se va atrage atenție la reflectarea în documentele de evidență contabilă a informației cu referire la împrumuturile contractate/acordate salariaților/fondatorilor /administratorilor, sumele acordate în avans salariaților, etc. (informații care pot constitui un temei de a presupune achitarea salariilor în plic).

3. În cazul în care funcționarul fiscal în cadrul monitorizării a constatat încălcări ale legislației în vigoare, cum ar fi: lipsa notificării de funcționare, lipsa echipamentelor de casă și control, și alte încălcări, el va îndruma contribuabilul să se conformeze voluntar, îl va avertiza despre consecințele neconformării. Ulterior, funcționarul fiscal urmează să prezinte o notă

conducerii SFS. În rezultatul analizei notei prezentate, se va evalua riscurile de neconformare, cu aplicarea ulterioară a măsurilor ce se impun.

În opinia autorului, un rol deosebit în cadrul efectuării vizitei fiscale la fața locului îl are atitudinea și comportamentul funcționarului fiscal. Astfel, acesta urmează să se comporte respectuos, să respecte ținuta și dress codul instituțional, să salute agentul economic cu amabilitate, să comunice contribuabilului datele proprii de identificare (*numele, prenumele, funcția și locul de muncă*) prin intermediul legitimației de serviciu, precum și să comunice nemijlocit scopul vizitei.

Pentru constatarea datelor de ordin general despre activitatea contribuabilului sau a altor informații relevante efectuării vizitei fiscale, funcționarul fiscal va purta un dialog cu contribuabilul, în cadrul căruia se vor oferi întrebări/răspunsuri cu referire la:

- Disponerea de documente permise pentru desfășurarea activității;
- Nr. de angajați ce activează în cadrul întreprinderii.

Contribuabilul va fi informat despre:

- Cuantumul minim garantat al salariului minim în sectorul real;
- Riscurile aferente utilizării muncii ne(sub) declarate și achitării salariului în plic;
- Obligatoritatea aplicării ECC la efectuarea decontărilor în numerar;
- Neadmiterea restanțelor la Bugetul Public Național;
- Prezentarea în termenul prevăzut de legislație a declarațiilor și dărilor de seamă;
- Necesitatea perfectării documentelor primare și de evidență contabilă integrală pentru toate faptele economice;
- Prevederile Codului transporturilor auto, aprobat prin Legea nr.116 din 29.07.1998 și Regulamentul transporturilor auto de călători și bagaje, aprobat prin Hotărârea de Guvern nr.854 din 28.07.2006, care stabilesc condițiile principale de efectuare pe teritoriul RM a transporturilor auto de călători și bagaje.

Totodată, din practică, în timpul vizitei fiscale, uneori pot apărea situații neprevăzute/de conflict. Astfel, funcționarul fiscal poate întrerupe discuția în următoarele cazuri:

- folosirii de către contribuabil a unui limbaj trivial;
- amenințării la adresa funcționarului fiscal;
- utilizării de către contribuabil a violenței verbale și/sau fizice.

În cazul în care agentul economic nu își revizuieste comportamentul, discuția se va încheia.

Pe baza celor expuse se poate afirma că **vizita fiscală** nu are drept scop preluarea în scris a explicațiilor de la persoanele cu funcții de răspundere a contribuabilului. Vizita fiscală are drept scop de a informa contribuabilul despre riscurile evaluate în activitatea sa (dacă acestea au fost stabilite) și de a recomanda

conformarea voluntară la stingerea restanței la BPN/declararea integrală a plăților salariale/ aplicarea ECC la efectuarea decontărilor în numerar.

Conform **Programului** de conformare a contribuabililor pentru anul 2023, publicat de autoritate pe pagina web a SFS, unul din principalele instrumente de interacțiune a Serviciului Fiscal de Stat (SFS) cu contribuabilii în anul curent presupune să fie **vizita fiscală**. [3]

Scopul vizitelor fiscale tinde spre stabilirea unui dialog eficient între Serviciul Fiscal de Stat și contribuabili pentru identificarea/colectarea/acumularea informației suplimentare aferente activității contribuabilului, precum și pentru identificarea tuturor riscurilor de neconformare fiscală.

Vizita fiscală implică în sine următoarele **măsuri**:

1. acordarea de sprijin explicativ-consultativ privind aplicarea legislației fiscale;
2. stabilirea datelor de ordin general despre activitatea contribuabilului;
3. stabilirea datelor din registrele contabile, documente primare, rapoartele statistice necesare pentru aprecierea modului de respectare a legislației în vigoare;
4. identificarea deficiențelor în activitatea agentului economic și prevenirea acțiunilor ilegale;
5. monitorizarea contribuabililor privind disciplina de casă sau alte aspecte ce vizează administrarea fiscală, prin observarea directă a activității. [3]

Evidența vizitelor fiscale se stabilește de către SFS, în conformitate cu prevederile Legii nr.71-XVI din 22 martie 2007 cu privire la Registre [2].

În procesul studierii **Programului de conformare pentru anul 2023** [3] s-a evidențiat axarea acestuia pe politici de asistență și sprijin pentru contribuabilii care execută la timp și în volum deplin obligațiile fiscale, precum și politici de identificare și descurajare a contribuabililor care se eschivează conștient de la plata impozitelor, taxelor și altor plăți obligatorii. De asemenea, Programul stabilește procedura de monitorizare a contribuabililor cu aplicarea tratamentelor de conformare.

Pe baza celor expuse se poate afirma cu certitudine că în anul **2023** acțiunile de administrare fiscală urmează a fi orientate spre acordarea asistenței maxime și de calitate contribuabililor în vederea onorării obligațiilor sale fiscale. **Instrumentele de administrare fiscală** care urmează a fi aplicate se vor caracteriza printr-un nivel minim necesar de intervenție din partea statului (SFS).

Astfel dacă comparăm rezultatele înregistrate în perioada anului **2022** comparativ cu anul **2021**, față de contribuabilii incluși în lista aprobată au fost aplicate tratamente de conformare voluntară, prevăzute în Programul de conformare și utilizate de către subdiviziunile responsabile din cadrul SFS, care s-au manifestat prin:

- În anul 2022 expedierea/înmânarea a **2526 scrisori de conformare** față de **3920 scrisori de conformare** expediate în anul 2021;

- În ceea ce ține de organizarea și desfășurarea **ședințelor de conformare** în anul 2022 s-au înregistrat **1032 persoane**, iar în anul 2021- cu participarea a **1138 persoane** cu funcții de răspundere ale contribuabililor;
- Statistica înregistrărilor numărului de vizite fiscale este în decreștere în perioada analizată (2022/2021), practic s-a redus dublu. Astfel în 2022 s-au întreprins **1900 vizite fiscale**, iar în anul 2021-**3574 vizite fiscale**, care au avut drept scop explicarea legislației fiscale, cu caracter consultativ, și/sau stabilirea unor date de ordin general despre activitatea contribuabililor [3].

Analizând informația disponibilă din Sistemul informațional al Serviciului Fiscal de Stat privind rezultatele monitorizării contribuabililor prin prisma Programului de conformare voluntară la situația din 31.12.2021 (perioada închisă) în comparație cu situația din 01.01.2021, se constată că restanța la Bugetul Public Național de către contribuabilii monitorizați a înregistrat o creștere cu 3 737,96 mii lei sau cu 19%. Aceste rezultate ne permit să concluzionăm că reducerea drastică a numărului vizitelor fiscale efectuate de reprezentanții SFS în anul 2022, față de 2021, a și condus la creșterea gradului de îndatorare a contribuabililor față de Bugetul Public Național.

De aici se conturează rolul pozitiv al vizitei fiscale asupra creșterii gradului de conformare a contribuabililor, dar totuși pe lângă efectele pozitive generate de efectuarea vizitelor fiscale, se conturează și niște neajunsuri ale acestei metode. Reieșind din faptul că, actualmente vizita fiscală este cel mai eficient și utilizat instrument de către autoritatea fiscală, totuși ea implică niște costuri (de timp, umane, logistice etc.), nu neapărat raționale și eficiente, suportate de către stat. Necesitatea utilizării acestui instrument de conformare benevolă ar trebui să fie analizată sub aspectul costurilor dedicate acestei sarcini, atât suportate de către contribuabili cât și de către SFS. Timpul calculat de care au nevoie contribuabilii pentru ași îndeplini obligațiile fiscale, poate servi un bun **indicator** cu privire la nivelul costurilor de conformare fiscală.

Unele state au optat pentru acțiuni de prevenție, precum este cazul **Belgiei**. Aseasta a optat pentru trimiterea *scrisorilor de reamintire*, prin care contribuabilii au fost informați cu privire la obiectivele pentru care statul belgian va utiliza banii publici colectați prin plata taxelor și impozitelor. Demersul autorităților s-a concretizat în creșterea plăților în avans a impozitelor, iar acțiunea în sine a avut un profit de peste *50 de ori costul demersului în sine*.

Instrumentele de conformare benevolă utilizate în **România** constituie transmiterea *mesajelor simple* (scrisori de informare), *campanii de informare* (organizarea webinarilor pe tipuri de venit, inclusiv campanii de informare și educare cu privire la procedurile de declarare a veniturilor și de plată a impozitelor) și desfășurarea intensă a *inspecțiilor fiscale* (determinate urmare a examinării riscurilor de neconformare). [6]

Reieșind din situația analizată la nivel național, SFS urmează în continuare să promoveze activitatea privind conformarea agenților economici prin

întreprinderea acțiunilor și măsurilor prevăzute în Programul de conformare prin identificarea, prioritizarea și monitorizarea continuă a riscurilor de neconformare a contribuabililor incluși în Program.

Autoritatea fiscală a stabilit drept domenii cu nivel sporit de neconformare fiscală, prioritate pentru monitorizare în anul **2023**, următoarele 6 sectoare: *HoReCa; comerțul cu ridicata și amănuntul a mărfurilor, produselor și materialelor; serviciile de înfrumusețare/îngrijire și sănătate; industria prelucrătoare; întreținerea și repararea autovehiculelor și școlile de conducere (pilotaj).*

Gestionarea riscurilor de neconformare este un proces continuu orientat spre identificarea riscurilor din activitatea contribuabililor și aplicarea celor mai simple și mai eficiente tratamente pentru a atenua riscurile de neconformare și a spori nivelul de conformare fiscală voluntară. Gestionarea riscurilor de neconformare implică următoarele **etape**:

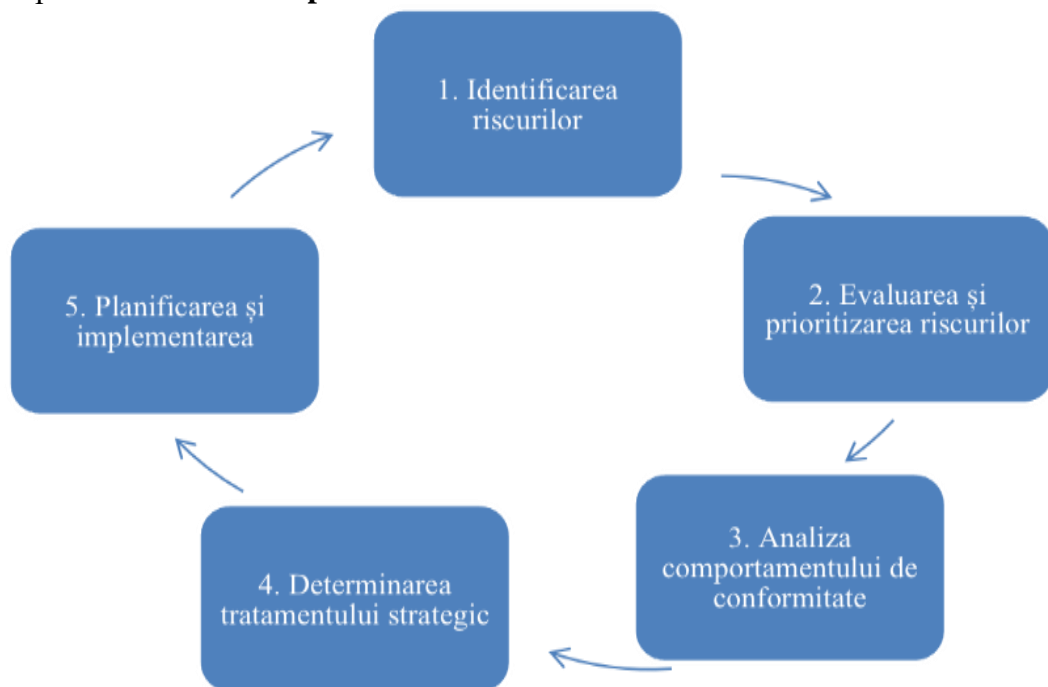

Figura 1: Etapele de gestionare a riscurilor de neconformare fiscală

Sursa: elaborat de autor

Nivelul de risc este identificat și evaluat în temeiul analizei informațiilor din mai multe surse, cum ar fi:

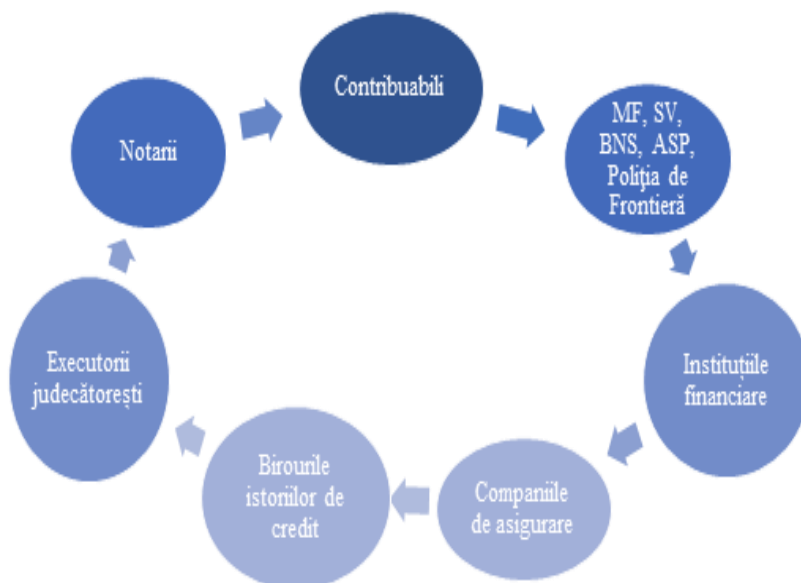

Figura 2: Sursele de analiză a informațiilor pentru identificarea gradului de conformare/neconformare fiscală

Sursa: elaborat de autor

Comparativ cu anul [2022](#), SFS a menținut în lista domeniilor cu risc sporit de neconformare fiscală comerțul cu ridicata și amănuntul, serviciile de înfrumusețare/ îngrijire și sănătate și industria prelucrătoare, în anul precedent prioritare pentru monitorizare fiind stabilite 8 domenii. Astfel, conform Programului principalele riscuri evaluate pentru sectoarele respective se referă la:

- utilizarea muncii ne (sub) declarate;
- raportarea eronată, prin neprezentarea sau prezentarea tardivă a dărilor de seamă;
- subdeclararea obligațiilor TVA prin utilizarea schemelor de majorarea trecerii în cont a TVA, reieșind din tranzacțiile efectuate;
- venitul declarat considerabil în raport cu achitățile TVA;
- nerefectarea în contabilitate a veniturilor real încasate;
- neutilizarea echipamentelor de casă și control cu memorie fiscală;
- lipsa documentelor de proveniență a mărfurilor comercializate;
- declararea numărului mic de salariați în comparație cu volumul de livrări efectuate;

majorarea nejustificată a cheltuielilor suportate. [4]

În viziunea autorului, autoritatea fiscală națională ar trebui să-și revizuiască strategia de stimulare a conformării fiscale, prin elaborarea de acțiuni și măsuri (la nivel de politici), care vor diminua costurile de conformare fiscală, spre exemplu:

1. simplificarea și reducerea obligațiilor fiscale;
2. extinderea gamei de servicii electronice disponibile;

3. desfășurarea acțiunilor de sensibilizare prin intermediul canalelor de comunicare, în scopul conformării reglementărilor fiscale;
4. implementarea programelor educativ-preventive (începînd din grădinițe, școli și alte instituții de învățământ);
5. schimbarea mentalității și a conștientizării de către contribuabili despre beneficiile conformării voluntare aduse comunității și bugetului statului/localității (infrastructură modernă, drumuri de calitate etc.), etc.

În acest sens, urmare a schimbării în următorii ani a abordării per ansamblu de către stat aferent segmentului respectiv, instrumentele utilizate de către SFS în vederea respectării legislației fiscale vor evolua și se vor perfecționa, iar **vizita fiscală** va rămâne în analele societății ca unul dintre elementele care a stat la baza **civismului fiscal**.

CONCLUZII

În viziunea autorului, **vizita fiscală** constituie un procedeu de familiarizare a contribuabilului cu principalele prevederi ale legislației în vigoare și este un instrument consultativ în scopul preîntâmpinării și prevenirii posibilelor încălcări ale legislației fiscale. Vizita fiscală are menirea să majoreze nivelul de disciplină fiscală a contribuabililor prin promovarea continuă a spiritului de conformare voluntară a contribuabililor la declararea și achitarea în termen a obligațiilor fiscale.

Reieșind din faptul că SFS are misiunea de a asigura deservirea eficientă a contribuabililor și prevenirea încălcărilor fiscale, instrumentul actual major rămâne în continuare a fi vizita fiscală, care în viziunea autorului servește drept punte de comunicare dintre aceștia, asigurând cel mai eficient colectarea și onorarea deplină de către contribuabili a obligațiilor față de buget, cu minimum de eforturi administrative suplimentare.

Totuși, în opinia autorului autoritatea fiscală ar trebui să-și schimbe în viitorul apropiat abordarea vizavi de **prioritizarea** vizitei fiscale ca cel mai eficient instrument de conformare a contribuabililor, aceasta urmînd să se axeze pe identificarea altor soluții și mijloace, care ar reduce din povara care este pusă pe seama funcționarului fiscal (timpul alocat desplasării în teritoriu, logistică insuficientă, atitudine agresivă din partea unor contribuabili etc.). Acesta ar putea gestiona eficient domeniul respectiv de la birou datorită datelor existente în sistemul informațional al SFS, ceea ce va aduce un plus de valoare în vederea executării sarcini de bază a SFS- *asigurarea eficientă a administrării fiscale*,

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

- [1] Codul fiscal al RM nr. 1163 din 24.04.1997. Monitorul Oficial al RM nr. 62 din 18.09.1997;
- [2] Legea cu privire la Registre nr. 71-XVI din 22 martie 2007
- [3] Programul de conformare a contribuabililor 2023;
- [4] Căldare Mariana, Conformarea 2023: sectoarele prioritate pentru monitorizare. În: Monitorul fiscal din 09.01.2023

[5] Rezultatele monitorizării contribuabililor prin prisma Programului de conformare a contribuabililor.

<https://sfs.md/uploads/files/Rapoarte%20anuale/Rezultate%20program%20%20conformare%20tr%20iv.pdf>

[6] Conformarea voluntară-o preocupare prioritară a Fiscului din toată lumea
<https://go.ey.com/3LLqzW0>

**Coordonator științific: Corina BULGAC, dr., conf. univ.,
Director ȘMEEB,
Academia de Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni, 61,
e-mail: bulgac.corina@ase.md**

DOI: <https://doi.org/10.53486/sstc.v4.08>

CZU: 336.71:330.131.7

CONVERGENCE IN LIQUIDITY BANKING RISK ADEQUACY REQUIREMENTS: OPPORTUNITIES VS CONSTRAINTS

CONVERGENȚA LA CERINȚELE DE ADECVARE A RISULUI BANCAR DE LICHIDITATE: OPORTUNITĂȚI VS CONSTRÂNGERI

PÎSLARI Veronica, masteranda, Specialitatea *Administrare Bancară*

ORCID: 0009-0006-6186-7224

Academia de Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni, 61,
e-mail autor: pislari.veronica@ase.md

Abstract. *In the current context, the banking sector represents a point of stability for the country's economy and effective risk management is essential. Liquidity risk is one of the most important because its triggering has a productive and immediate effect and bank liquidity management is fundamental. The purpose of the study is to analyze liquidity risk and its influence on the banking sector in the context of adapting to the requirements of the Basel III Agreement and the consequences of the implementation requirements. Research methodology includes the application of several types of methods, such as: observation, comparison, grouping, analysis and synthesis of information. At the same time, deduction, graphic and tabular methods were used, which allowed a profound analysis of the subject. The research demonstrated that the implementation of the Basel Agreement involves both: constraints and opportunities. However, the opportunities are superior and obvious. The Basel III agreement provides stability and consolidation to the banking sector by implementing a modern and secure legislative framework. Higher liquidity requirements are intended to prevent systemic risk and give banks the ability to get over the crisis situations.*

Keywords: *banks, convergence, regulation, risk*

JEL CLASSIFICATION: D02, G21, G28, G32

INTRODUCERE

În sistemul bancar, lichiditatea reprezintă un pilon în susținerea stabilității instituției financiare și a bunei funcționări a acesteia. Monitorizarea și gestiunea eficientă a riscului de lichiditate este de o importanță esențială, întrucât acesta presupune o suită de efecte profunde și imediate atât asupra echilibrului băncii, cât și asupra solidității întregului sector bancar. Riscul de lichiditate apare în momentul în care banca nu își poate onora obligațiunile rezultate din obligațiile financiare. În acest context, managementul lichidității bancare este vital în administrarea structurii activelor și pasivelor, atât în valorile acestora, cât și în scadență. Prin prisma celor enunțate, cercetarea își propune ca obiective o amplă analiză a riscului

de lichiditate și a influenței acestuia asupra echilibrului bancar, evidențierea efectelor rezultate în contextul armonizării reglementărilor bancare naționale și internaționale (Acordul Basel III), precum și reliefaarea oportunităților sau constrângerilor cu care se confruntă sistemul bancar în acest proces.

CONȚINUTUL DE BAZĂ

Odată cu semnarea Acordului de Asociere dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană în 27 iunie 2014, legislația bancară națională a intrat într-un proces de armonizare la standardele europene, angajându-se să implementeze prevederile Acordurilor Basel.

În această conjunctură, subiectul gestionării lichidității a căpătat un suflu nou și imperios de important. Riscul de lichiditate, fiind printre cele mai critice și răspândite riscuri în cadrul instituțiilor financiar-bancare, a fost abordat și studiat pe larg.

Cociug V.&Cinic L. definind riscul de lichiditate au menționat că acesta „constă în probabilitatea ca banca să nu-și poată onora plățile față de clienți, ca urmare a devierii proporției dintre structura pasivelor și structura activelor atât în scadență cât și în valori” [1, p. 41].

Ruozi R. și Ferrari P. au subliniat ideea că „riscul de lichiditate este dificil de măsurat și depinde de atât de mulți factori încât o cerință de capital nu este adecvată pentru a-l preveni [2, pp. 37-49].

Erik Banks în cartea sa, a definit riscul de lichiditate ca fiind un risc de pierdere economică rezultat din lipsa de numerar și din incapacitatea de a obține finanțare la niveluri rezonabile din punct de vedere economic [3, pp. 3-23].

În condițiile interconectării la o scară largă a instituțiilor financiare, un risc de lichiditate iminent ar putea genera o criză sistemică, aspect studiat de Anghelache și Bodo [4, p. 113].

În ce privește Acordul Basel, Anghelache, Sfetcu și Bodo au studiat riscul de lichiditate și evoluția cadrului de reglementare, evidențiind faptul că standardelor de supraveghere bancară, sunt parte a unei viziuni comune având drept țință prevenirea crizele semnificative sau, cel puțin, limitarea efectelelor acestora [5, p. 88].

Greuning H. și Bratanovic S. au reflectat principiile managementului riscului punând accent pe ideea că actorii cheie din procesul de guvernare corporativă sunt responsabili în gestionarea riscurilor financiare, dar și de altă natură [6, pp. 1-21].

Cercetarea analitică se bazează pe observarea directă și indirectă a evoluțiilor reglementărilor bancare în ce privește limitele prudențiale, dar și alte cerințe de adecvare a riscului bancar de lichiditate, în contextul adaptării normelor naționale la cele internaționale.

În procesul de cercetare și în vederea atingerii obiectivelor enunțate, s-a utilizat o diversitate de metode: analiza sistemică, analiza retrospectivă, abordarea

funcțională a proceselor și cerințelor referitor la nivelul de lichiditate. Totodată, observarea, gruparea și sinteza informațiilor au stat la baza cercetării. Informațiile valorice s-au analizat cu ajutorul metodelor statice și modelelor economico-matematice, prin reflectarea acestora tabelar și grafic.

În ce privește enunțarea concluziilor, ca metodologie de utilizare au reprezentat metodele de logică, mai exact deducția, dar și inducția.

Un sistem bancar rezilient și puternic reprezintă premisa pentru o creștere economică sustenabilă. Rezistența la crize și șocuri a băncilor, dar și a sistemului bancar în ansamblul, este primordială, ținând cont de faptul că băncile își desfășoară activitatea, în principal, cu mijloace financiare atrase de la populație, surse care înglobează majoritatea surselor din bilanțurile băncilor. Banca trebuie să dețină suficiente active care să îi permită transformarea în numerar efectiv cu scopul de a-și acoperi în orice moment plățile scadente sau înafara scadenței.

Astfel, pentru determinarea lichidității se iau în considerare banii lichizi din casierie și conturi, depozitele la Banca Națională, depozitele pe termen scurt la alte bănci, disponibilități valutare la vedere. În condițiile enunțate, a apărut necesitatea menținerii stabilității financiare și siguranței economiilor populației prin reglementarea unui cadru de supraveghere adecvat. Acordul Basel III, care a început a fi implementat gradual în Republica Moldova începând cu anul 2018, abordează problematica riscurilor într-o manieră integrată, complexă, cu accent pe acele riscuri care s-au evidențiat în criza financiară din anul 2008-2009. În contextul deficiențelor Basel II, Basel III vine cu o suită de modificări, dar și introducerea de reglementări noi.

Implementarea Basel III presupune un impact asupra segmentelor retail-banking și corporate, care sunt influențate, în special, din cauza cerințelor superioare de capital și de lichiditate, fapt ce afectează întreaga instituție financiar bancară. Măsurile cele mai importante evidențiate în Basel III sunt [7]:

- cerințele de capital în vederea consolidării stabilității financiare și a nivelului de transparență;
- efectul de pârghie, pentru a crește rezistența la efectul crizelor și a reduce riscul sistemic;
- standardele de lichiditate;
- accentul sporit pe băncile sistemice cu scopul de a contura un cadru nou de management al crizelor, fortificarea stabilității și de a evita salvarea acestora din fondurile publice.

Având în vedere gradul de interconectare între instituțiile financiare, criza de lichiditate în cazul unei bănci poate declanșa o neîncredere foarte mare, ceea ce poate genera într-o criză semnificativă, așa cum a fost criza economico-financiară din anul 2008 sau cel mai recent caz, în martie 2023 – prăbușirea băncii americane Silicon Valley Bank (a șaisprezecea bancă din SUA) pe fondul retragerilor masive de numerar, iar ca efect de domino acțiunile mai multor bănci, nu doar din SUA au

scăzut drastic (chiar și cu peste 65%) [8], iar la doar două zile o altă bancă - Signature Bank a fost închisă de autorități [9].

Chiar dacă prăbușirea s-a declanșat din cauza investiției în obligațiunile de trezorerie americane, considerate cea mai sigură investiție pe piața globală, totuși, remarcăm că lipsa unei gestiuni adecvate între scadența activelor poate duce o bancă aparent stabilă la incapacitate de plată.

Noile reglementări ale Basel III presupune formarea rezervelor suplimentare de capital prin crearea amortizatoarelor de capital: amortizatorul de conservare, format din fondurile proprii de nivel 1 egal cu 2,5% din valoarea totală a expunerii la risc, și amortizatorul ciclic – se menține în funcție de decizia BNM, cu scopul de reduce mișcările pro-ciclice.

Printre modificările introduse, trebuie de menționat rata efectului de levier, care se referă la gradul de îndatorare, un instrument potrivit căruia fondurile proprii de nivel 1 trebuie să fie egale cu minim 3% din activele totale. Totodată, s-a modificat formula de calcul a activelor ponderate la risc, prin introducerea unei formule mai complexe (RWA), spre deosebire de Basel I și Basel II [10, p. 6].

În ce privește indicatorii de lichiditate, pentru prima dată s-a reglementat, la nivel internațional, standarde uniformizate, și anume indicatorul de acoperire a necesarului de lichiditate (LCR-Liquidity coverage ratio) și indicatorul de finanțare stabilă netă (NSFR).

Indicatorul NSFR, se va utiliza ca punct de reper pentru stabilirea de cerințe cantitative specifice de lichiditate privind finanțarea stabilă, dacă este necesar - Hotărârea CE a BNM nr. 63 din 28 februarie 2019.

Regulamentul privind cerințele de acoperire a necesarului de lichiditate pentru bănci (în vigoare din 01.10.2020) obligă băncile să dețină active lichide a căror valoare însumată acoperă diferența dintre ieșirile de lichidități și intrările de lichidități în situații de criză (LCR).

Din 1 octombrie 2020 valoarea minimă a indicatorului constituia 60%. Începând cu 1 ianuarie 2021 – 70%, la data de 1 ianuarie 2022 – 80%, iar la începutul anului 2023 valoare LCR trebuie să constituie 100%. Astfel, băncile vor menține indicatorul de acoperire a necesarului de lichiditate în valoare de cel puțin 100% [11, p. 24].

Trebuie de subliniat faptul că în procesul gestionării riscului de lichiditate, se efectuează gestiunea nivelului de lichiditate pe trei dimensiuni, și anume: gestiunea lichidității pe termen lung, pe termen scurt și gestiunea trezoreriei.

Gestiunea activității pe termen lung se efectuează atât prin politicile proprii ale fiecărei bănci, care cuprinde gestiunea structurii bilanțiere, garantarea depozitelor, cât și prin politica BNM care presupune anumite mecanisme de control și monitorizare a nivelului de lichiditate, cum ar fi, rezervele minime obligatorii, reglementarea indicatorilor de calcul, coeficientului de fonduri proprii și resurse permanente. Gestiunea pe termen lung permite băncii să elaboreze o politică optimă de creditare [12].

Gestiunea trezoreriei presupune urmărirea unei structuri favorabile și optime a activelor și pasivelor și stabilirea unui echilibru între cele două structuri, astfel încât banca să nu înregistreze pierderi și prezumă în finanțarea angajamentelor pe întreaga durată de viață, utilizând resurse pe termene comparabile, cu scopul de a minimiza cerințele de lichiditate prezente și viitoare, fiind numită tehnica imunizării [12].

Cu referire la gestiunea lichidității pe termen scurt, aceasta permite măsurarea cu un nivel maxim de precizie a riscului de lichiditate, prin calcularea și raportarea indicatorilor aferenți, fapt ce asigură un control eficient, dar și depistarea și prevenirea eventualelor situații riscante.

Principiul I - Lichiditatea pe termen lung, LCR - Indicatorul de acoperire a necesarului de lichiditate și Principiul III - Lichiditatea pe benzi de scadență (până la 1 lună; 1-3 luni inclusiv; 3-6 luni inclusiv; 6-12 luni inclusiv; peste 12 luni) sunt indicatori de control și gestiune a lichidității pe termen scurt și se calculează conform formulelor de mai jos [12]:

$$\text{Principiul I (Lichiditatea pe termen lung): } \frac{\text{Active pe termen lung}}{\text{Pasive pe termen lung}} \geq 1$$

$$\text{LCR \%} = \frac{\text{Rezerve de lichidități}}{\text{Leșirile nete de lichidități într-o perioadă de criză de 30 zile}}$$

$$\text{Principiul III (Lichiditatea pe benzi de scadență – 1 lună; 1-3; 3-6; 6-12; peste 12 luni)} \\ (3)$$

$$\frac{\text{Lichiditatea efectivă ajustată}}{\text{Lichiditatea necesară}} \geq (4)$$

În tabelul 1. Sunt prezentate datele privind acoperirea necesarului de lichiditate pe sectorul bancar pentru anul 2022.

	Pr. I (≤ 1)	LCR	Principiul III (>1)				
			până la o luna inclusiv	1-3 luni inclusiv	3-6 luni inclusiv	6-12 luni inclusiv	Peste 12 luni
Total pe sectorul bancar	0,67	267,85	2,16	20,41	12,10	7,48	7,25
BC „MOLDOVA- AGROINDBANK” S.A.	0,71	378,26	2,40	31,15	15,84	11,91	7,67
BC „COMERTBANK” S.A.	0,77	273,95	2,81	7,95	6,71	9,14	6,53
BC „EuroCreditBank” S.A.	0,60	327,85	4,67	32,84	14,56	15,56	4,93
BC „ENERGBANK” S.A.	0,69	456,12	2,31	60,02	42,41	25,81	20,98
BC „EXIMBANK” S.A.	0,80	571,13	2,34	182,33	57,68	54,71	8,87
„FinComBank” S.A.	0,70	282,45	2,04	38,28	20,56	13,48	10,14
„OTP Bank” S.A.	0,55	248,20	2,54	21,55	14,59	8,16	4,53
BC „Moldindconbank” S.A.	0,75	233,73	1,86	7,83	4,66	2,62	8,71

BC „ProCreditBank” S.A	0,56	257,26	1,59	26,64	9,76	5,07	2,30
„BCR Chișinău” S.A.	0,33	285,16	1,58	66,08	32,91	10,90	14,76
BC „VICTORIABANK” S.A.	0,66	182,84	2,04	44,26	43,54	22,62	35,39

Sursa: elaborat de autor în baza BNM. Disponibil: <https://www.bnm.md/bdi/pages/reports/drsb/DRSB1.xhtml> (2023)

Potrivit tabelului 1, băncile mențin indicatorii lichidității la un nivel înalt, valorile acestora depășind limitele impuse, fapt ce relevă că sectorul bancar este consolidat, are suficiente lichidități și nu sunt premise pentru declanșarea unui eventual risc de lichiditate. De asemenea, comparativ cu ieșirile de lichiditate, intrările de lichiditate sunt superioare, băncile dispunând de rezerve solide.

Referitor la indicatorul lichidității pe termen lung (Principiul I), limita căruia este ≤ 1 , se poate conchide că atât pe întreg sectorul bancar, care a prezentat o valoare de 0,67 pentru anul 2022, cât și la nivel individual, nici o bancă nu a înregistrat valori peste limita prudențială.

Cu toate acestea sunt unele bănci care au înregistrat o valoare aproape de limită (BC „Moldindconbank” S.A. – 0,75, BC „COMERTBANK” S.A. – 0,77 și BC „EXIMBANK” S.A. - 0,80), ceea ce înseamnă că aceste bănci au plasat mijloace financiare aproximativ la același termen la care și-au atras resursele. Aceasta nu reflectă faptul că băncile s-ar putea confrunta cu riscuri în ce privește onorarea angajamentelor.

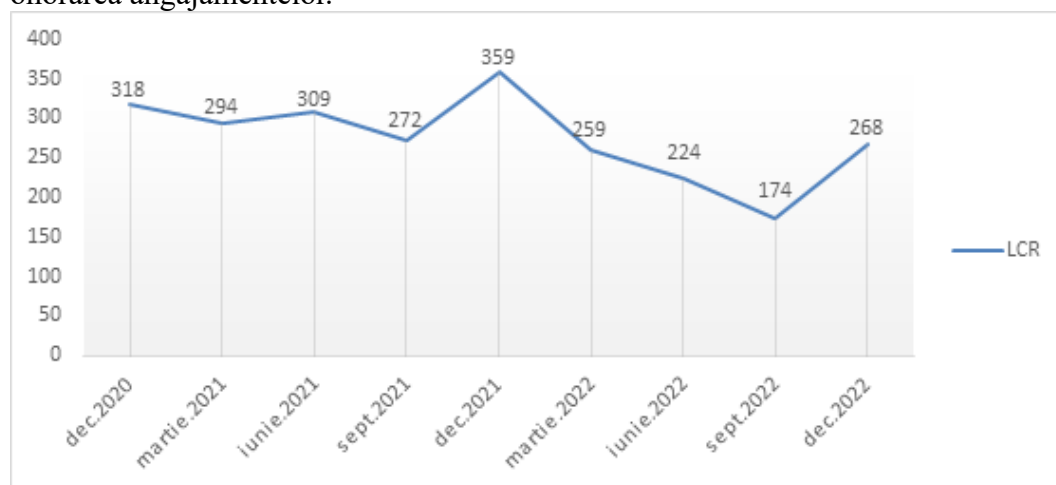

Figura 1. Evoluția LCR (%) în Republica Moldova

Sursa: elaborat de autor în baza BNM Disponibil: <https://www.bnm.md/bdi/pages/reports/drsb/DRSB1.xhtml> (2023)

În figura 1 sunt reflectate evoluția trimestrială valorilor LCR în Republica Moldova pentru perioada decembrie 2020 – decembrie 2022, iar în figura 2, evoluția indicatorului în spațiul european de-a lungul perioadei decembrie 2020 – septembrie 2022.

Unele bănci au acces la linii de creditare de la băncile-mamă sau din grupul din care fac parte, iar BNM le oferă acces la operațiunile REPO (operațiuni de vârsare a lichidităților). Așadar, sectorul bancar este asigurat cu lichidități.

Se observă că indicatorul LCR pe totalul sectorul bancar a atins, pentru anul 2022, valoarea 267,85%, ceea ce presupune o depășire cu circa 167% peste limita stabilită de reglementările Basel III. Se atestă o valoare supraunitară a indicatorului de acoperire a necesarului de lichiditate la toate băncile din Republica Moldova, indicatorul situându-se între valori precum 182,84 și 571,13.

Valorile principiului III, indicatorul de lichiditate pe benzi de scadență, au depășit limita stabilită pe fiecare interval de scadență, variind în intervalul 1,58 și 182,33. Totuși, cele mai mici valori se identifică pe benzile de extremă, adică până la o lună inclusiv și peste 12 luni.

Trebuie de menționat că Principiul II – Lichiditatea curentă, s-a raportat până la finele anului 2021, fiind abrogat la data de 01.01.2022 și înlocuit cu LCR, care s-a introdus gradual.

Totodată, raportat la valorile europene, indicatorul de acoperire a necesarului de finanțare pentru Republica Moldova este mult mai mare.

Se constată o scădere a valorii indicatorului începând cu anul 2022, conform figurii 1. Dacă în decembrie 2021 acesta era de 359%, pe parcursul a trei trimestre din anul următor, valorile LCR au înregistrat o scădere continuă, ajungând în septembrie 2022 la cea mai mică valoare – 174%.

Scăderea indicatorului este cauzată, în principal, de ieșirile importante de lichiditate din bănci, pe fondul panicii create de războiul din Ucraina și a crizei energetice, care au generat incertitudine și insecuritate la nivel național. Sfârșitul anului 2022 reflectă o creștere de până la 268%.

La nivel european, se evidențiază o creștere mai amplificată a indicatorului de acoperire a necesarului de finanțare începând cu anul 2021, generate de creșterea ratei rezervelor de lichidități, dar și relansarea economiei și trecerea peste criza pandemică (figura 2).

Însă, în primele trei trimestre ale anului 2022, se constată și la nivel european aceeași direcție de micșorare a valorilor indicatorului, ajungând la valoarea de 162,3%, cauzată de aceleași cauze: panică, incertitudine, criza energetică generate de războiul din Ucraina.

Comparativ cu valorile europene, valorile indicatorului LCR în Republica Moldova sunt mai mari. Potrivit datelor BNM, valoarea agregată a indicatorului de acoperire a necesarului de lichiditate (LCR) pentru anul 2021 a reprezentat circa 359%. Chiar dacă valoarea acestuia s-a micșorat în anul succesiv (267%), aceasta oricum depășește considerabil valorile europene, care se încadrează între 136% și 162%.

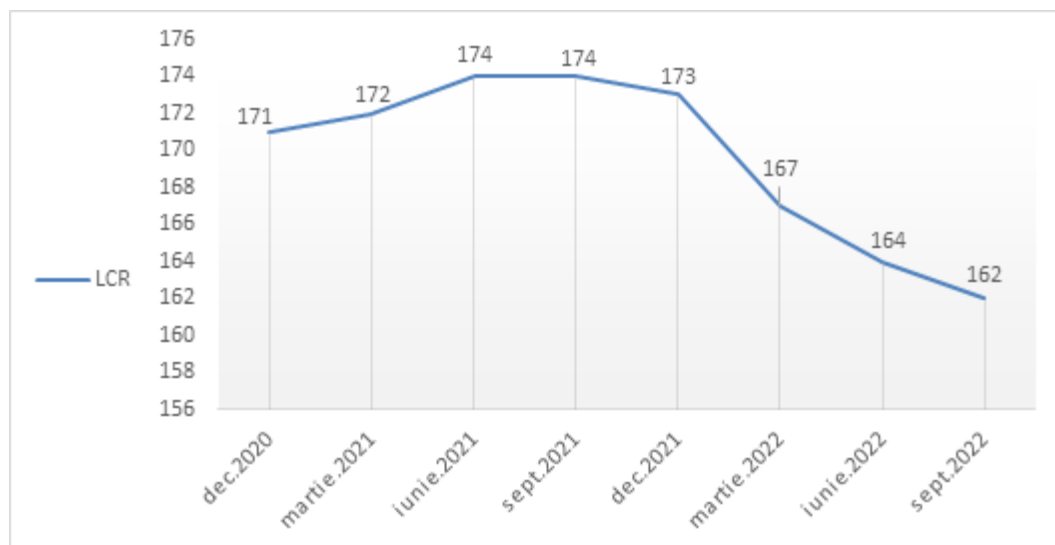

Figura 2. Evoluția LCR(%) în spațiul european

Sursa: elaborat de autor în baza EBC Disponibil: <https://sdw.ecb.europa.eu/reports.do?node=1000005> (2022)

În aceste circumstanțe se conturează problema gestiunii lichidității, care este o problemă duală. Pe de o parte lipsa lichidității poate să declanșeze riscul de lichiditate, ceea ce ar însemna că banca este în incapacitate de onorare a obligațiilor.

Totodată, un nivel de lichiditate necorespunzător, poate genera costuri mari de atragere a resurselor, fapt ce influențează asupra profitabilității băncii [13, p. 75]

Pe de altă parte, un nivel de lichiditate excesiv micșorează rentabilitate a activelor. Potrivit datelor BNM, poziția netă de creditor al sectorului bancar este deținută de populație.

În acest context, o lichiditate excesivă înseamnă că politica băncii vizează scăderea dobânzilor la depozite, ceea ce înseamnă pierderea unui anumit segment de clienți, care va alege dobânzi mai mari la alți jucători pe piața bancară.

Așadar, menținerea unei lichidități adecvate depinde foarte mult și de modul cum este percepută banca pe piață, de reputație, de situațiile financiare ale acesteia. Orice modificări esențiale în portofoliu de credite sau depozite poate genera panică în rândul clienților și drept rezultat poate crește considerabil cererea pentru lichiditate.

Totodată, trebuie de menționat că unul din factorii care „forțază” băncile să înregistreze valori mari ale nivelului de lichiditate este educația financiară a populației.

Comparativ cu țările europene, populația Republicii Moldova este mai predispusă să utilizeze numerarul, retrăgând mijloacele financiare de pe conturi. În acest context, băncile trebuie să fie pregătite să satisfacă cererea majoră de numerar, care parvine din partea populației.

Implementarea Basel III în Republica Moldova are un impact atât asupra băncii, cât și asupra mediului economic în general, iar procesul de convergență la cerințele de adecvare a riscului bancar de lichiditate presupune pe lângă ansamblul avantajelor și o suită de constrângeri.

Potrivit studiilor realizate de Slokovik, P. și Cournède, B. [14, pp. 1-15], implementările Basel pun presiune pe bănci în ce privește limita de capital și lichiditate.

Acest fapt are repercusiuni asupra economiei, întrucât pentru menținerea aceluiași volum de active, băncile trebuie să își crească capitalul, iar asta înseamnă resurse atrase mai scumpe și micșorarea volumului de credite, fapt ce ar determina micșorarea masei monetare în circulație.

Introducerea indicatorilor de lichiditate și amortizatoarelor de capital micșorează capacitatea băncii de a crea monedă, deoarece creșterile de lichidități se face pe seama reducerii de plasamente. Pe lângă efectul negativ asupra capacității de creație, cerințele Basel III vizează într-o măsură mai mare și băncile de sistem. Cerințele superioare de capital față de acestea limitează acordarea mai ieftină a creditelor și crearea de monedă suplimentară [15, pp. 1-2].

Totodată, creșterea nivelului de lichiditate presupune atât costuri suplimentare pentru bancă, cât și păstrarea unor resurse importante din lichidități intacte. Drept consecință se diminuează profitabilitatea băncii, și implicit plata dividendelor.

De asemenea, în sensul minimizării riscului de lichiditate, băncile sunt nevoite să crească dobânda la credite și să pună accent pe o politică de creditare mai înăspriță. Ca și efect al acestei cerințe, băncile pot avea un portofoliu de credite mai mic, și totodată, reducerea ratei de profit.

Unul din principiile care au stat la baza introducerii Basel III a fost convingerea că beneficiile obținute în urma implementării vor depăși costurile, însă, pe lângă acest fapt Acordul Basel a fost necesar de implementat în Republica Moldova și dintr-o necesitate stringentă, și anume, „capacitatea instituțională insuficientă a BNM” [10, p. 9] în ce privește exercitarea funcțiilor de supraveghere bancară. În acest context, este oportun de remarcat că avantajele sunt superioare constrângerilor.

Basel III aduce beneficii importante pe termen lung în ce privește solvabilitatea și profitabilitatea băncilor [16].

Deficitul inițial de capital stimulează băncile să îl acumuleze în timp. Astfel, băncile devin mai responsabile iar sistemul bancar se consolidează.

Un nivel de lichiditate conform cerințelor, înseamnă o poziție stabilă a băncii pe piață și un nivel înalt de încredere din partea clienților, acționarilor etc. Totodată, acest lucru permite băncii să facă față situațiilor criză.

Trebuie de menționat că, implementarea Basel III aliniază sistemul bancar moldovenesc la cel european, fapt ce conferă încredere și siguranță în băncile din

Republica Moldova, oferind un cadru legislativ adaptat la cele mai moderne practici și standarde din domeniul financiar-bancar.

De exemplu, datorită raportărilor aceluiași cerințe ca și băncile din spațiul european BC „MOLDOVA-AGROINDBANK” S.A. a putut să se lanseze la Bursa de Valori București, iar alte bănci din sistemul bancar autohton au investitori străini majoritari: BC „MOLDOVA-AGROINDBANK” S.A., BC „VICTORIABANK” S.A., „BCR Chișinău” S.A. Acest lucru nu s-ar fi putut întâmpla decât în contextul alinierii la standardele europene.

CONCLUZII/RECOMANDĂRI

Lichiditatea reflectă capacitatea băncii de a foarte rapid și la costuri cât mai mici anumite active în numerar pentru onorarea angajamentelor exigibile către terți.

Situația în care banca este în imposibilitatea de plată poate să conducă la scăderea încrederii clienților, iar dacă acest aspect se prelungește, poate avea drept consecință o criză de lichiditate.

În acest sens, gestionarea corectă a activelor și pasivelor în ce privește scadența și păstrarea unui echilibru optim este o sarcină esențială, conducerea băncii fiind responsabilă în fața acționarilor pentru obținerea de profituri mai mari cât și în fața autorităților pentru a menținerea stabilității instituției. Managementul riscului de lichiditate trebuie să se bazeze pe stabilirea unei strategii clare și asumarea unui anumit profil de risc corespunzător.

În această ordine de idei, se recomandă ca băncile să analizeze nevoile de lichidități în viitor, atât pe termen scurt, cât și pe termen lung și să identifice diferite scenarii de acțiune în situații de criză.

Crizele economico-financiare au evidențiat importanța unui management mai eficient al lichidității de către bănci, implicând toate organele de conducere, dar și conducerea corporativă în monitorizarea și gestionare lichidității atât în condiții normale, cât și în condiții de stres, integrarea mai bună a trezoreriei cu alte funcții care afectează poziția lichidității și creșterea importanței nivelului de lichiditate.

Astfel, Basel III vine să întărească stabilitatea sectorului bancar și să prevină riscul de sistem. Chiar dacă cerințele mai stricte și superioare de capital și lichiditate ar putea limita banca în anumite acțiuni, oferindu-i un spațiu fix de activitate, totuși beneficiile care apar odată cu implementarea cerințelor sunt net superioare decât costurile.

Agreearea cadrului de reglementare la nivel global influențează considerabil activitatea sectorului bancar și totodată economiile locale, iar băncile se află într-un exercițiu complex de a lua decizii strategice referitor la respectarea reglementărilor și totodată adaptarea politicilor pe segmentul clienței și specificul operațiunilor desfășurate.

Recomandările în privința adaptării sectorului bancar la cerințele superioare de lichiditate și capital ar fi: ajustarea varietății de servicii și produse și orientarea

către produsele care satisfac nevoile și dorințele clienților, dar care să presupună cerințe de capital mai reduse.

O altă recomandare ar fi ca să crească ponderea creditelor pe termen scurt (de exemplu credite revolving) în locul celor ipotecare.

De remarcat, însă, că un nivel de lichiditate excesiv înseamnă active nerentabile, dat fiind faptul că pe termen lung profitabilitatea băncii ar putea fi afectată de excesul de active lichide.

În privința măsurilor de a reduce lichiditatea excesivă, se recomandă de a îmbunătăți structura activelor lichide, reducând ponderea numerarului și plasarea în VMS sau CBN [17, p. 88].

Asigurarea continuă a lichidității este un scop esențial în strategia unei bănci, pentru ca aceasta oferă atât siguranță, cât și un plus de imagine, iar încrederea clienților și reputația reprezintă cartea de vizită a băncii și, implicit, o oglindă a profitabilității acesteia.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

- [1] COCIUG, V. CINIC, L. Gestiunea riscurilor bancare, Chișinău: ASEM, 2008.
- [2] RUOZI, H. Liquidity risk Management in Banks: Economic and Regulatory Issues, Berlin, Heidelberg: Springer, 2013.
- [3] BANKS, E. Liquidity risk. Managing Funding and Asset Risk., Springer, 2014, p. 4.
- [4] ANGHELACHE, G. „Theoretical aspects regarding systemic risk and managerial decisions during the crisis,” *Romanian Statistical Review - Supplement nr. 12 / 2016*, p. 113, 2016.
- [5] ANGHELACHE, G. „Analysis of Banking Risks in the context of the Basel Agreements,” *Romanian Statistical Review - Supplement nr. 12 / 2017*, 2017.
- [6] GREUNING, H. Analyzing Banking Risk (Fourth Edition): A Framework for Assessing Corporate Governance and Risk Management, Washington, DC 20433, USA: World Bank Publications, 2020.
- [7] PARLAMENTUL EUROPEAN, CONSILIUL UNIUNII EUROPENE, „Regulamentul nr. 575/2013 privind cerințele prudențiale pentru instituțiile de credit și societățile de investiții și de modificare a Regulamentului (UE) nr. 648/2012,” 26 iunie 2013. [Interactiv]. Available: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex%3A32013R0575>. [Accesat 24 martie 2023].
- [8] VALICĂ, C. „Falimentul Silicon Valley și Signature Bank tulbură piețele,” 13 martie 2023.
- [9] UNIMEDIA, „De ce s-a prăbușit Signature Bank, al treilea cel mai mare faliment bancar din istoria SUA,” 14 martie 2023. [Interactiv]. Available: <https://unimedia.info/ro/news/2fe7431eb33d597e/de-ce-s-a-prabusit-signature-bank-al-treilea-cel-mai-mare-faliment-bancar-din-istoria-sua.html>. [Accesat 24 martie 2023].
- [10] BNM, „Strategia de implementare a standardelor Basel III în Republica Moldova prin prisma cadrului legislativ european (CRD IV),” 17 iunie 2017. [Interactiv]. Available: [https://www.bnm.md/files/Strategia%20web%20-%202017%20\(dupa%20redactori\).pdf](https://www.bnm.md/files/Strategia%20web%20-%202017%20(dupa%20redactori).pdf). [Accesat 25 martie 2023].
- [11] BNM, Comitetul Executiv, „Hotărârea nr.44 pentru aprobarea Regulamentului privind cerințele de acoperire,” 28 februarie 2020. [Interactiv]. Available: <https://www.bnm.md/files/Reg%20LCR%20ro%20pu%20web.pdf>. [Accesat 24 martie 2023].

- [12] I. GOROBET, „Curs universitar, Gestiunea performanțelor și riscurilor bancare,” 25 10 2022. [Interactiv]. Available: <https://moodle.ase.md/course/view.php?id=16>. [Accesat 24 03 2023].
- [13] S. DRAGUȚĂ, „Analiza riscului de lichiditate și strategiile gestiunii lichidității bancare a A BC „MOBIASBANCA SA”,” 2018.
- [14] P. C. B. SLOVIK, „Macroeconomic impact of Basel III,” *OECD, Economics Department Working Papers, No 844*, 2011.
- [15] V. COCIUG, „Impactul acțiunilor de supraveghere bancară asupra capacității băncilor de a crea monedă,” *Institutul Național de Cercetări Economice*, 2014.
- [16] K. D. I. J. L. M. V. BUDNIK, „Macroeconomic impact of Basel III finalisation on the euro area,” European Central Bank, iulie 2021. [Interactiv]. Available: https://www.ecb.europa.eu/pub/financial-stability/macprudential-bulletin/html/ecb.mpbu202107_1~3292170452.en.html. [Accesat 24 martie 2023].
- [17] CHICU, V., BELOBROV, A., „Lichiditatea excesivă în sectorul bancar al Republicii Moldova,” *Revista Economica*, nr. 3 (109), pp. 81-88, 2019.

OBJ

Coordonator științific: GOROBET Ilinca, dr., conf. univ
ORCID: 0000-0002-8429-9585
Academia de Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni, 61,
-mail: gorobet.ilinca@ase.md

DOI: <https://doi.org/10.53486/sstc.v4.09>

CZU: 334.012.44:687

THE ROLE OF SOCIAL ENTERPRISES IN SUSTAINABLE DEVELOPMENT – LESSONS FOR THE FAST FASHION INDUSTRY

ROLUL ÎNTREPRINDERILOR SOCIALE ÎN DEZVOLTAREA DURABILĂ: LECȚII PENTRU INDUSTRIA FAST FASHION

HÎRBU Ana, masteranda,
Specialitatea *Tranzacții internaționale și diplomație economică*
Academia de Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni, 61,
Email: ana.hirbu@ase.md

Rezumat. *Pe lângă efectele economice și sociale pozitive pe care le produce fast fashion, acesta are și efecte dăunătoare asupra mediului și societății. Printre acestea se numără nivelurile ridicate de emisii de carbon, condițiile de muncă nefavorabile, consumul masiv de apă, acumularea inutilă de deșeuri și utilizarea abuzivă a substanțelor chimice (Han, et.al., 2016). Cu toate acestea, există companii care își adaptează modelele de afaceri pentru a funcționa folosind sisteme mai durabile și pentru a aduce pe piață produse fabricate prin utilizarea de materiale reciclate. Slow fashion - un model de afaceri mai responsabil și mai sustenabil din punct de vedere ecologic în ceea ce privește producția de îmbrăcăminte, devine tot mai influent în zilele noastre, iar pionierii acestei mișcări de tranziție ecologică sunt întreprinderile sociale. Scopul lucrării este de a arăta cum un brand de top bine stabilit, precum H&M, poate învăța de la întreprinderile sociale din industria modei.*

Cuvinte cheie. *Întreprinderi sociale, sustenabilitate, tranziție verde, fast fashion, slow fashion, modele de afaceri, dezvoltare durabilă*

JEL CLASSIFICATION: L20, M3, O3, Q3, Q5.

EXECUTIVE SUMMARY

Times Besides the positive economic and social effects that fast fashion produces, it also has detrimental effects on the environment and society. These include high levels of carbon emissions, unfavourable working conditions, massive water consumption, unnecessary waste accumulation, and chemicals misuse (Han, et.al., 2016). However, there are companies that are adapting their business models in order to operate using more sustainable systems and bring to the market products that are manufactured by using recycled materials. The slow fashion - a more environmentally responsible and sustainable business model of manufacturing clothing, is becoming more influential nowadays, while the pioneers of this green transition movement are the social enterprises.

The purpose of the paper is to show how an already well-established leading brand like H&M can learn from the social enterprises in the fashion industry. Although, the annual sustainability reports of the fashion giants are covering all the possible aspects of the sustainable transition, the reality does not always match the numbers and aspirations presented in the reports. H&M faced several scandals related to the “eco-friendly” materials they use and the labour force scandals that involved their suppliers in the recent years. We analyse the relevant reports and conduct the in-depth research, while observing the events that affected H&M’s sustainability profile, while explaining the implications their actions have on the society and environment.

In order to suggest a set of recommendations for the future development of H&M’s sustainable practices and transition we assess the role of social enterprises in the path to developing sustainable business models in the fashion industry. According to the research, social enterprises contribute to sustainability transitions since they play a significant role as "niche actors" in these changes. They have a distinct function since they are "hybrid" entities, mixing components from the private, public, and non-profit sectors (Battilana, 2014).

As the social enterprises can serve as role-models for the fashion giants, we further explore some examples of real social enterprises in the fashion industry that are contributing to the green transition, while raising the degree of awareness related to the impact the fashion industry has on the society and environment. In the paper we also explore the avenue for which we think that taking inspiration from social enterprises could be relevant for H&M.

According to our findings, even though H&M has been trying to undergo several improving changes in regards to the sustainability of the brand, such as moving towards a circular business model and engaging in social projects, the recommendations are focused on the practices promoted by the social enterprises, such as a partnership mindset and prioritizing impact over growth. Based on the research and analysis, the main problem lies in the business model, since H&M is still operating with its fast-fashion mindset. H&M should concentrate their efforts on adjusting their business model to a slow fashion model mainly adopted by social enterprises such as Artisan Fashion, Patagonia and Tibi. This could become a significant step for H&M on their way to the sustainable transition, along with their “Circular Business Model” aspirations.

QUESTIONS & METHODOLOGY

As the purpose of this research paper is to analyse the context in which the selected company - H&M, can improve by implementing the practices of social enterprises in the industry, the paper is focused on several questions that serve as a motivation for the conducted research:

1. What is the evolution of the sustainability concept in the fashion industry and what is the sustainability profile of H&M?

2. What is the impact of social enterprises on building a sustainable mindset in the fashion industry and what are the examples of role-models for the sustainable transition?

3. How H&M can become more sustainable by implementing the practices of social enterprises in the industry and what are the changes they can introduce for a faster transition towards sustainability?

To fulfil the purpose of the paper, we analysed the overall market and performed the in-depth research to build a clear picture of the company's background in terms of sustainable evolution. The paper also contains the case description to further explore the respective brand and the existing literature and theory to have a solid foundation for answering the research questions. To better understand the way we can improve the sustainability profile of the brand we connect the practices that characterize the actions of social enterprises to the evolution of the company in terms of sustainable development.

DATA COLLECTION METHODS

Various research methods are employed in this study. The historical method is used to review the evolution of sustainability concept in the fashion industry. This study employed a qualitative content analysis to investigate the perceptions and practices of social enterprises. During the research the main type of information was the secondary data. Secondary data sources were collected, and publications narrowed down to a period between 2000 and 2022. An in-depth research was conducted by analysing relevant annual and sustainability reports. Furthermore, the websites and online published articles served as the main source of information. The report includes a significant portion of H&M's annual reports. Articles from well-known publishers and scientific research papers were used in the process of building the content section. Specialised literature with a focus on the fashion industry and sustainable transition was used to compare the views and opinions of various authors to suggest relevant findings in the field of research

INTRODUCTIO

Since the 1990s, customers' understanding of and desire to buy environmentally friendly goods began to expand (Chen, 2010). The emergence of this consumer "environmentalism" has prompted businesses all over the world to adopt green marketing techniques in order to promote products by incorporating environmental claims whether about their features or about their processes, regulations, and systems (Prakash, 2002). These statements, for instance, can range from "conscious items" to "environmentally friendly" products (H&M, 2021). Even though some of the statements might be accurate, some businesses present themselves and their goods as being more environmentally friendly by giving customers incorrect or misleading information. The above described strategy is known as "greenwashing" (Kenton, 2021).

A single pair of jeans requires 7,000 gallons of water to produce. An individual would consume 2 700 liters of water - the amount needed to create only one T-shirt - in 900 days (Chung, 2016). However, the data just serve to highlight how serious the issue is. On the contrary, the textile and garment industry is a massive system that relies on human labour to operate (International Labour Organization, 2019). Millions of people are employed by the massive and exploitative industry, yet their working conditions and wages are very unequal.

Nowadays, companies all over the world are focusing on environmentally sustainable business strategies and activities in order to penetrate new customer groups and market segments, increase profits, while keeping their competitive advantage as a result of the considerable interest the climate change issue received in the recent decade (Nidumolu, et.al., 2009).

CONTENTS

H&M is one example of a company that is trying to be perceived as a sustainable and transparent brand by “adjusting” their business model and developing a sustainable collection (Zellweger, 2017). The Swedish company Hennes & Mauritz, began in 1947 under the name Hennes and initially sold women's clothing. In 1968, the company adopted the name Hennes & Mauritz after acquiring Mauritz Widfoss, a company that marketed equipment for hunters and fishers (Ehrsam, 2016). The H&M fashion brand operates in 77 markets, 57 of which offer online sales. With a total of 4,664 stores worldwide generating net sales of Net sales of SEK 198,967 billion in 2021 (H&M Group, 2022).

H&M's overall aim is to offer high quality, great value for money and sustainable fashion for women, men, teenagers and children enabling all of them to explore their individual style (H&M Group, 2021). As a matter of fact, the climate crisis increases the pressure for more sustainable and eco-friendly shopping behavior, especially in the fashion-industry (Kong, et.al., 2016). Therefore, as H&M's CEO and head of sustainability – Helena Helmersson states, “We develop the customer offering constantly by broadening the assortment and expanding the range of services for a more sustainable lifestyle.” (H&M Group, 2021).

Hence, by 2030, the company aims to use 100% recycled or sustainably-sourced materials for their cloth and packaging to become climate positive by 2040 (H&M Group, 2022). To achieve these goals, H&M launched its environmentally friendlier product line H&M “Conscious Collection” in 2011 (Ehrsam, 2016). The fashion items of this line are marked with “a green hangtag [and] must contain at least 50% sustainable materials, such as organic cotton and recycled polyester. The only exception is recycled cotton which, for quality reasons, can only make up 20% of a product” (H&M, 2022). Moreover, the fashion brand encourages its buyers online to purchase these greener clothing options as they help H&M to make the fashion industry more sustainable (H&M, 2021).

Many brands use the colour green to express their environmental friendliness (Lim, et.al., 2020). H&M, for example, uses the colour green in its communication of its Conscious Collection and labels each garment with a green hangtag. This seems to be effective as a recent study confirms that the usage of the colour green in advertisements and communications fosters consumers' perception of an eco-friendly brand and increases their brand attitude and purchase intention (Lim, et.al., 2020).

However, in regard to the Conscious Collection, H&M has been criticized for not being transparent by the Norwegian Consumer Authority. Accordingly, by failing to provide sufficient information regarding why the garments in this collection are less polluting than others, H&M is misdirecting its consumers. The authority argues that H&M does not provide enough information to consumers to discern whether they, in fact, engage in sustainable sourcing and manufacturing or whether they are simply portraying themselves as more sustainable than they are to boost sales (Segran, 2019).

Chelsea Commodore, an American marketing student who brought the "H&M Greenwashing" case to federal court in New York (22 July, 2021), remarks that several items in the Conscious Choice line constitute up to 100 percent polyester, a substance that does not biodegrade and releases microfibers into the environment (Wicker, 2022). This contradicts the claims made about the use of sustainable materials. Although H&M contends to use polyester recycled from PET bottles, Commodore adds that this does not mean "closing the loop" because, while the bottles themselves could be recycled numerous times, turning them into textiles—which are difficult to recycle—only hastens the process of going to the landfill. Lastly, the brand's recycling and take-back scheme for garments is accused of being entirely misleading (Marino, 2022).

According to The Guardian, reports of widespread sexual abuse in India sparked a scandal for H&M recently, as "Women in India making children's clothes for H&M have spoken out about widespread sexual violence they claim to have faced at one of the company's suppliers in India." (The Guardian, & Kelly, A., 2021). Staff at the Natchi Apparels factory, which produces clothing for H&M and other companies, reported to the Guardian on the basis of anonymity that female employees endured ongoing verbal and sexual harassment at work. Female workers expressed concern that if they made complaints about working conditions at the facility, they may lose their jobs. Many of the women who were interviewed claimed to be the family's primary breadwinners, generally taking care of many children and relatives.

The stakeholders of the fashion industry are becoming more and more aware of the damaging effects that fast fashion has on the environment and society, and they are attempting to aim for change by increasing the expectations towards the fashion leaders. As a result of the issues caused by fast fashion, the slow fashion movement is flourishing.

The fast fashion business model relies on high-speed production, just-in-time manufacturing with the shortest of lead times, and long, secretive supply chains that allow for high levels of consumption. (Fletcher, 2010) The fast fashion business model is a relatively new model that has taken over much of the industry. Fast fashion retailers are selling on-trend garments at low prices and rapidly turning over their inventory.

Although, H&M is introducing circular business models, as they “need to take responsibility for the impact fashion has on climate and the environment” (H&M Group, 2022), they still stick to its fast-fashion business model, since H&M releases between two and four collections a year, one for each season or grouped spring/summer and fall/winter collections.

The fast-fashion business model makes sure that goods are available instantly, but the slow fashion business model proves that instant gratification is not always the best method. The world’s natural resources are being used faster than they can be replenished, and it is because quantity is emphasized over quality (Honore, 2004). One of the most important aspect in terms of practices promoted by social enterprises is their slow fashion business model.

The social enterprises are a purpose-driven businesses with the primary objective of producing a positive social impact. Social enterprises usually aim to give their employees' interests top priority in the fashion sector while also offering decent working conditions and sustainable means of existence. They frequently have artisans leading them, enabling for preservation of traditional skills (Hertantyo, 2022).

Smaller businesses can be crucial in initiating and advancing transitions, according to the research on sustainability transitions. Small enterprises are comparatively to the established companies, independent to develop and establish sustainable "niche markets": innovative business models or systems that significantly differ from the common approach to business, in contrast to large established companies who have financial interests in preserving the status quo and frequently have no inspiration to develop new business models (Geels, 2002). Research articles have stressed the significance of leading enterprises in the development of sectors that could result in long-lasting, sustainable innovation systems (Hekkert, et.al., 2009). Additionally, recent research has demonstrated that social innovators can make a significant contribution to the development of brand-new innovation systems while simultaneously helping to establish a demand for their personal social innovations (Kukk, et.al., 2016).

Inarguably, the network of social enterprises that seeks structural transformation is expanding and evolving and has begun to exert influence over businesses, trade associations, and government authorities. There are many reasons to assume that these comparatively modest niche social enterprises can play an important role in the shift toward a more sustainable business world.

For a better understanding of how social enterprises are aligning their actions with the values we offer several examples of companies that are contributing to a faster transition. According to Patagonia – an established fashion brand with the label of social enterprise, keeping things in use longer and reducing our overall consumption are two of the best actions we can do for the environment. This entails buying less, repairing more, and trading in equipment as it becomes obsolete. Patagonia’s Worn Wear is the program to trade in and buy used Patagonia gear (Patagonia, 2022).

The founder and creator of contemporaneous fashion social enterprise Tibi, Amy Smilovic, as well as the brand's style director, Dione Davis, created Tibi Style Class with the goal of maximizing the utilization of our clothing (Tibi, 2022a). The objective was to offer their knowledge of fashion (how and where to shop for clothes, the distinction between 4-ply silk and other types of silk, and how to wear colours combined when going from a workout to diner with colleagues) and clothing to help clients make purchases they wouldn't later regret. The group went live on Instagram to discuss their thoughts on textiles, shapes, and strategic clothing shopping. They emphasized the benefits of not purchasing every item that the fast fashion industry has declared to be a trendy item every season. They also launched the “Tibictionary” for educating the customers on understanding their style and reducing the waste from irrational purchasing decisions (Tibi, 2022b).

Another example is the first autonomous social fashion enterprise of the UN Ethical Fashion Initiative which is called Artisan Fashion. By linking artisanal communities in African nations with globally renowned designers who are socially concerned, artisan fashion fosters reciprocal relationships. By working with craftspeople and using African materials sustainably into their goods, designers may help workers maintain their living standards and preserve traditional practices and techniques. The ethical enterprise collaborates with 98 artisan groups in East and West Africa. They employ a range of locally made and recyclable materials (Ethical Fashion Initiative, 2022). Their goal is to connect renowned luxury companies throughout the world with African artisans. They provide opportunities for their clients' and their customers' consumers to improve, track, and report on the lives of those involved in their production (Artisan Fashion, 2022).

According to experts in the fashion industry, discontinuing price bargaining, in which corporations reward suppliers with the lowest costs while devaluing artisanal talent in the global market, is the first step leading brands should take to modify their ways. Cipriani of the Ethical Fashion Initiative recommends "open costing" as an alternative. Before settling on margins with suppliers, brands must first determine their expenses based on living wages and a reasonable working environment for their labour force. Then, Cipriani suggests developing friendly connection with artisans and optimizing the supply chain (Chandran, 2020).

It is important to mention the H&M’s project SHEN: it states that “For the women in the villages of India, learning a craft can be a way to gain financial

independence and break out of inequality. Tag along to Moradabad, where project SNEH and H&M HOME have joined forces to bring hope to the region.” (H&M Home, 2022). 280 women have chosen to learn a craft since it first opened. The women receive three months of real training before becoming skilled craftspeople. This implies that they can employ their new skills to open their own craft store in their village or work for one of the several Moradabad craft enterprises.

H&M has also launched the Social Entrepreneurship Program in 2019, emphasizing that it “works with social entrepreneurs in developing countries so that we and our customers can make a genuine impact together.” (H&M Group, 2019). The mission of the project was to promote social entrepreneurs from developing countries, by buying from them in order to bring a positive change to the society. However, as the program was developed in 2019.

ANALYSIS & RECOMMENDATIONS

This section explores an avenue that could help H&M learn from the social enterprise community to actually contribute to a better environment and become a driver of sustainable transition. Given the efforts H&M already made in the sustainability aspect, the following practices of social enterprise can serve as a compass for H&M on their way fasten the sustainable transition.

As previously mentioned in the content section, H&M was involved in several scandals related to their environmentally “friendly” materials, the recycling program and the issues regarding their suppliers’ ethics. During our research we found out that H&M is currently faced with two main issues: the “Circular Business Model” that is mainly using poor quality materials and the supply chain misconduct. H&M is constantly trying to reduce the costs related to the materials they use in the production and their suppliers that are acting unethically, while offering cheap labour force.

According to the findings, the main problem lies in their business model. Even though, the company is introducing circular business models, they still stick to its fast-fashion model, since H&M releases between two to four collections a year, one for each season or grouped spring-summer and fall-winter collections. The recycling program might be a way of solving the waste issue, but at the same time it might appear to be misleading, since it still promotes the mass consumptive behaviour of the customers who would constantly strive to get new collections instead of wearing the same timeless item.

The inter-organizational approach of the social enterprises, specifically the practices such as implementing a “partnership mindset” and “prioritizing impact over growth” can support the idea that H&M, as a leading company in the fashion industry can adjust their business model and embed sustainability as a core element of their mindset. For incorporating sustainability as the fundamental element of the business model, H&M can learn from social enterprises through collaborating with artisan manufacture social enterprises.

A collaborative business model (co-creating with artisans) and the effort to build fruitful relationships with social enterprises would be a step for H&M to redesigning the supply-chain into a sustainable value-focused chain of socially responsible like-minded creators. As we could see in the example of the UN Ethical Fashion Initiative - Artisan Fashion, building a strong network of artisans that promote and preserve the traditional crafting practices while offering the artisan and workers a stable source of income. Meanwhile, by promoting a unique design of the products (hand-made), H&M would be able to improve the life quality of their partner communities from developing countries through contributing to SDG 8 “decent work and economic growth”. In 2019 H&M had an attempt to promote social entrepreneurs through their “Social Entrepreneurship Program”, however there were no updates for the past 3 years on the evolution of their project. They are still focused on mass suppliers that are associated with cases related to the labour force and wage discrimination the supplier factories.

Regarding the prioritization of the impact over growth, the social enterprise Tibi serves as an example of a good practice. H&M could adopt the same practice by also raising the consumer awareness related to the fashion industry and the sustainability issues that it involves. H&M should engage in teaching their customers on how to invest in their wardrobe with a long term vision, as their customers are directly contributing to the environmental change. If they will raise the awareness in terms of conscious purchasing, H&M will adopt the mindset of a social enterprise, since they would spread their values while having a positive impact on solving the mass consumerism problem of the fast-fashion business model. Through this practice they would also contribute to SDG 12 “responsible consumption and production”.

Adopting a “Quality over quantity” approach would promote the long lasting products that do not need to be recycled, since the mass recycling process is also proven to be harmful for the environment. Investing in the quality of the items in order to prevent the waste when they get damaged after several uses is a key action that would adjust the idea behind the fast-fashion business model. Slowing down the production would a considerable step for H&M on their way to the sustainable transition. They can become a model for other giants and small companies as they already have a considerable influence on the fashion industry. Redesigning their business model and adopting the changes would be a start of a revolution in the fashion industry.

As we could learn from the practice of Patagonia’s Worn Wear project (Patagonia, 2022)., H&M can design a program that would operate as a “second-hand shop” in order to offer their customers the possibility to trade their clothes cheaper with the help of the fashion giant. This action would also contribute to SDG 12 “responsible consumption and production”. Meanwhile, on the H&M website they offer some tips for repairing the items (H&M Group, 2022b).

CONCLUSIONS & LIMITATIONS

Times The fast fashion industry has placed sustainability, ethics, and corporate social responsibility on the back burner in an effort to retail trend-sensitive fashion that is easily affordable. As a leader, H&M must share a sustainable mindset and should prove that in every aspect of their activity. Starting from the materials they use for creating their numerous collections, continuing with their relations with the suppliers. They should put an emphasis on due diligence before engaging in business contracts with suppliers and strive for building partnerships with social enterprises that foster the sustainable transition. H&M, like any other fast fashion brands is faced with the contradictory wish of meeting the environmental and social expectations of the sustainable transition while also operating under the fast fashion business model that is promoting mass consumption.

It is relevant to focus on the supply chain since the fashion giants have very complex supply chains. They have to understand that engaging in business with suppliers that are not ethical and do not align with the values of the company is in contradiction with the principles adopted by sustainable companies. H&M should promote sustainable supply chains as leaders in the fashion industry.

It is most likely that as the slow fashion trend expands, fast fashion will ultimately come to an end. If more and more customers begin to favour slow fashion brands, meaning social enterprises, fast fashion businesses will be compelled to alter their business models in order to remain viable. The slow fashion revolution therefore has the potential to actually change the fashion business, even though it might require some time.

The research has confirmed that social enterprises help to develop a brand-new system and promote sustainability by building partnerships and influencing other companies (for example, by implementing viable sustainable business models), cultures (for instance, by increasing awareness regarding a social issue), and policies (by advocating for sustainability regulatory frameworks). Additionally, the practices promoted by social enterprises may encourage large-scale corporations to fill a niche and potentially lead to broader cultural and policy shifts in favour of more environmentally friendly corporate practices. This may eventually alter the behaviour of giants such as H&M on their way to the sustainable transition.

Since the focus of the research was narrowed down to articles published in English from 2000 to 2022, the publication period was a limitation of the research. The number of publications found may have been constrained by language barriers, but since the academic research on sustainable fashion and social enterprises is considered a relatively new field, more articles might not have been published over a longer period of time.

REFERENCES

1. Artisan fashion. (2022). Artisan.Fashion. Retrieved December 24, 2022, from <https://artisan.fashion/>
2. Battilana, J., & Lee, M. (2014). Advancing Research on Hybrid Organizing – Insights from the Study of Social Enterprises. *Academy of Management Annals*, 8(1), 397–441. Retrieved December 29, 2022, from: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/19416520.2014.893615>
3. Chandran, N. (2020). Elevating artisans: What luxury fashion can learn from social enterprises. *voguebusiness.com*. Retrieved December 26, 2022, from <https://www.voguebusiness.com/companies/elevating-artisans-what-luxury-fashion-can-learn-from-social-enterprises>
4. Chen, Y. (2010). The Drivers of Green Brand Equity: Green Brand Image, Green Satisfaction, and Green Trust, *Journal of Business Ethics*, vol. 93, no. 2, pp. 307–319. Retrieved December 22, 2022, from: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10551-009-0223-9>
5. Chung, S.-W. (2016). Fast fashion is “drowning” the world. We need a Fashion Revolution. *greenpeace.org*. Retrieved December 18, 2022, from <https://www.greenpeace.org/international/story/7539/fast-fashion-is-drowning-the-world-we-need-a-fashion-revolution/>
6. Ehrsam, M. (2016). Is Green the New Black? The Impact of Sustainability on Brand Attitude: Conscious Fashion, a Case Study on H&M. *readkong.com*. Retrieved December 26, 2022, from <https://www.readkong.com/page/is-green-the-new-black-the-impact-of-sustainability-on-1424670>
7. Ethical Fashion Initiative. (2022). *ethicalfashioninitiative.org*. Retrieved December 24, 2022, from <https://ethicalfashioninitiative.org/>
8. Fletcher, K. (2010). Slow Fashion: An Invitation for Systems Change. *Fashion Practice: The Journal of Design, Creative Process & the Fashion*. Retrieved December 23, 2022, from: https://www.researchgate.net/publication/233596614_Slow_Fashion_An_Invitation_for_Systems_Change
9. Geels, F. W. (2002). Technological transitions as evolutionary reconfiguration processes: A multi-level perspective and a case-study. *Research Policy*, 31(8–9), 1257–1274. Retrieved December 25, 2022, from: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0048733302000628>
10. H&M Group. (2019). The Social Entrepreneurship Program. *hmgroup.com*. Retrieved December 27, 2022, from <https://hmgroup.com/our-stories/the-social-entrepreneurship-program/>
11. H&M Group. (2021). Annual and Sustainability Report. *hmgroup.com*. Retrieved December 27, 2022, from <https://hmgroup.com/wp-content/uploads/2022/03/HM-Group-Annual-and-Sustainability-Report-2021.pdf>
12. H&M Group. (2022). Goals and Ambitions. *hmgroup.com*. Retrieved December 22, 2022, from <https://hmgroup.com/sustainability/leading-the-change/goals-and-ambitions/>
13. H&M Group. (2022b). Take Care. *hm.com*. Retrieved December 29, 2022, from https://www2.hm.com/en_gb/hm-sustainability/take-care.html
14. H&M Home. (2022). For the love of craft. *www2.hm.com*. Retrieved December 27, 2022, from https://www2.hm.com/en_gb/sustainability-at-hm/our-work/the-latest/7055e-sneh-social-initiative.html
15. Han, Jaejoon & Kim, Hyun & Yu, Jeongmin. (2016). Empirical study on relationship between corporate social responsibility and financial performance in Korea. *Asian Journal of Sustainability and Social Responsibility*. Retrieved December 21, 2022, from: https://www.researchgate.net/publication/311572087_Empirical_study_on_relationship_between_corporate_social_responsibility_and_financial_performance_in_Korea

16. Hekkert, M. P., & Negro, S. O. (2009). Functions of innovation systems as a framework to understand sustainable technological change: Empirical evidence for earlier claims. *Technological Forecasting and Social Change*, 76(4), 584–594. Retrieved December 22, 2022, from: https://www.researchgate.net/publication/46709264_Functions_of_innovation_systems_as_a_framework_to_understand_sustainable_technological_change_Empirical_evidence_for_earlier_claims
17. Hertantyo, S. (2022). Fashion Social Enterprises Centering Artisans and Driving Positive Impact. *consciousfashion.co*. Retrieved December 28, 2022, from <https://consciousfashion.co/guides/fashion-social-enterprises>
18. Honoré, C. (2004). In Praise of Slowness: Challenging the Cult of Speed. Toronto: Ontario, Random House. Retrieved December 25, 2022, from: [https://www.scirp.org/\(S\(czeh2tfqw2orz553k1w0r45\)\)/reference/referencespapers.aspx?refere_nceid=2604879](https://www.scirp.org/(S(czeh2tfqw2orz553k1w0r45))/reference/referencespapers.aspx?refere_nceid=2604879)
19. International Labour Organization. (2019). The future of work in textiles, clothing, leather and footwear. *ilo.org*. Retrieved December 29, 2022, from https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_dialogue/---sector/documents/publication/wcms_669355.pdf
20. Kenton, W. (2021). What Is Greenwashing. Retrieved December 25, 2022, from: <https://www.investopedia.com/terms/g/greenwashing.asp>
21. Kukkk, P., Moors, E. H. M., & Hekkert, M. P. (2016). Institutional power play in innovation systems: The case of Herceptin. *Research Policy*, 45(8), 1558–1569. Retrieved December 24, 2022, from: https://www.researchgate.net/publication/294891411_Institutional_power_play_in_innovation_systems_The_caseof_HerceptinR
22. Lim, D., Baek, T. H., Yoon, S., & Kim, Y. (2020). Colour effects in green advertising. *International Journal of Consumer Studies*, 44(6), 552–562. <https://doi.org/10.1111/ijcs.12589>
23. Marino, G. (2022). (Un)Sustainable Fashion: H&M Is Being Sued for Greenwashing. *renewablematter.eu*. Retrieved December 22, 2022, from <https://www.renewablematter.eu/articles/article/unsustainable-fashion-h-and-m-is-being-sued-for-greenwashing>
24. Nidumolu, R., Prahalad, C. K., & Rangaswami, M. R. (2009). Why sustainability is now the key driver of innovation, *Havard Business Review*, vol. 87, pp. 56–64. Retrieved December 27, 2022, from: <https://hbr.org/2009/09/why-sustainability-is-now-the-key-driver-of-innovation>
25. Patagonia. (2022). Twice the credit - Worn Wear. *patagonia.com*. Retrieved January 3, 2022, from <https://wornwear.patagonia.com/>
26. Prakash, A. (2002). Green Marketing, Public Policy and Managerial Strategies. *Business Strategy and the Environment*. 11. 285 - 297. 10.1002/bse.338. Retrieved December 22, 2022, from: https://www.researchgate.net/publication/227516672_Green_Marketing_Public_Policy_and_Managerial_Strategies
27. Segran, E. (2019). H&M, Zara, and other fashion brands are tricking shoppers with vague sustainability claims. *fastcompany.com*. Retrieved December 18, 2022, from <https://www.fastcompany.com/90385370/hmzara-and-other-fashion-brands-are-trickingconsumers-with-vague-sustainability-claims>
28. The Guardian, & Kelly, A. (2021). Female workers at H&M supplier in India allege widespread sexual violence. *theguardian.com*. Retrieved December 20, 2022, from <https://www.theguardian.com/global-development/2021/mar/09/female-workers-at-hm-supplier-in-india-allege-widespread-sexual-violence#:~:text=Female%20workers%20at%20H%26M%20supplier%20in%20India%20allege%20widespread%20sexual%20violence,->

- [Multiple%20women%20at&text=Women%20in%20India%20making%20children's,the%20company's%20suppliers%20in%20India.](#)
29. Tibi. (2022a). Tibi Style Class. tibi.com. Retrieved January 2, 2023, from <https://tibi.com/pages/tibi-style-class>.
 30. Tibi. (2022b). Tibi Vocab. tibi.com. Retrieved January 2, 2023, from <https://tibi.com/pages/tibictionary>.
 31. United Nations. (n.d.). The 17 Sustainable Development Goals. sdgs.un.org. Retrieved December 27, 2022, from <https://sdgs.un.org/goals>
 32. Wicker, A. (2022). H&M Is Being Sued for Greenwashing. What Does That Mean For Fashion? thecut.com. Retrieved December 28, 2022, from <https://www.thecut.com/2022/08/h-and-m-greenwashing-fashion.html>.
 33. Zellweger, T. (2017). The Dark Side of Fast Fashion-: In Search of Consumers' Rationale Behind the Continued Consumption of Fast Fashion. diva-portal.org. Retrieved December 21, 2022, from <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1119771/FULLTEXT01.pdf>.

Coordonator științific: HÎRBU Eduard, dr. conf. univ.
Academia de Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni, 61,
Email: harbued@ase.md

DOI: <https://doi.org/10.53486/sstc.v4.10>

CZU: 339.543:336.226.331

INTERNATIONAL PRACTICES REGARDING THE USE OF EXCISE STAMPS AND TRACEABILITY OF EXCISEABLE GOODS

PRACTICI INTERNAȚIONALE PRIVIND UTILIZAREA TIMBRELOR DE ACCIZ ȘI TRASABILITATEA MĂRFURILOR ACCIZATE

ROTARU Marina, masteranda, Specialitatea FPF

Academia de Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni, 61,
e-mail: marina.rotaru.1998@gmail.com

Abstract. *In recent years, the focus on excise duties has increased, as governments seek ways to increase tax revenue and control the consumption of products deemed unhealthy or polluting. Thus, studying excise taxes can help understand how special taxes can be used to achieve economic and social objectives, as well as develop more efficient and equitable fiscal policies. Subsequently, analyzing the elements of excise taxation leads to an understanding of how this state tax is applied, making it easier for taxpayers to access this information, which is of major importance for producers and users of excisable goods. Excise stamps are a type of security label that is applied to certain goods to indicate that the required excise duty has been paid. Excisable goods are subject to excise taxes, which are taxes imposed on specific goods such as alcohol, tobacco, and fuel. Another important aspect of tax management and consumer protection is the traceability of excisable goods, which ensures compliance with tax regulations and prevents tax fraud and evasion.*

In this context, it is relevant to analyze international practices regarding excise stamps and excisable goods, which vary greatly depending on the country and the type of goods in question. Therefore, in order to investigate international practices, specific analysis and synthesis methods and techniques were used, including observation and comparison.

Key-words: *excise duty, excise stamps, excise goods, traceability, international practices*

JEL CLASSIFICATION: H25, H29

INTRODUCERE

În cadrul unui context economic, juridic și instituțional în vederea realizării funcționalității unei piețe concurențiale, autoritatea fiscală are puterea de a influența într-un mod selectiv activitatea economică prin intermediul unor instrumente cum sunt taxele și impozitele.

Impozitele și taxele întotdeauna au fost în centrul atenției publice și au constituit obiect de analiză și studiu al multor politicieni celebri, guvernanți, economiști. Și astăzi acestea nu și-au pierdut din importanță, reprezentând una din principalele surse de venituri ale statului.

În categoria impozitelor, și anume impozite indirecte, regasim și accizele sau taxele de consumație. Accizele au un câmp de aplicare diferit de la țară la țară.

Motivația alegerii acestei teme este dată de importanța accizelor în economia unei țări, deoarece ele reprezintă una dintre principalele mijloace necesare acoperirii cheltuielilor de procurare a resurselor publice, de actualitatea acestui subiect în economia internațională și de schimbările nenumărate în ceea ce privește legislația ce le reglementează.

Un element important în studierea accizelor îl reprezintă timbrele de acciz. Acestea sunt taxe speciale percepute de către guvernul unui stat pentru produsele care sunt considerate dăunătoare pentru sănătate sau pentru mediul înconjurător. Timbrele de acciz sunt taxe suplimentare percepute asupra prețurilor de vânzare ale anumitor produse, cum ar fi alcoolul, tutunul, combustibilii fosili sau alte produse considerate poluante.

Scopul principal al timbrilor de acciză este de a descuraja consumul sau utilizarea produselor considerate dăunătoare pentru sănătate sau mediul înconjurător, în timp ce în același timp furnizează o sursă suplimentară de venit pentru stat.

Timbrele de acciză pot varia semnificativ în funcție de produsul taxat și de politicile fiscale ale fiecărui stat. De exemplu, unele țări au taxe foarte ridicate pentru tutun și alcool, în timp ce altele pot avea taxe mai scăzute sau deloc.

Trasabilitatea mărfurilor accizate este un proces important pentru a asigura conformitatea cu reglementările fiscale și pentru a preveni evaziunea fiscală. Aceasta presupune urmărirea și documentarea tuturor mișcărilor mărfurilor accizate, începând de la producători și până la consumatori finali, prin intermediul unei serii de documente și proceduri legale.

Scopul principal al trasabilității mărfurilor accizate este de a asigura că toate produsele sunt taxate în mod corespunzător și că nicio marfă nu este trecută ilegal de la un proprietar la altul, fără a plăti taxele obligatorii. Acest lucru este important pentru guvernele statelor, deoarece încasările accizelor reprezintă o sursă importantă de venituri pentru bugetele naționale și internaționale.

CONȚINUTUL DE BAZĂ.

Accizele sunt impozite speciale aplicate anumitor produse, precum alcoolul, tutunul și combustibilii, pentru a finanța cheltuielile publice și pentru a controla consumul acestor produse. Studierea accizelor este importantă pentru a înțelege impactul acestora asupra economiei și societății în ansamblu.

Potrivit Codului fiscal al Republicii Moldova, conform art. 119, accizul reprezintă impozit de stat stabilit pentru unele mărfuri de consum [1].

O altă sursă definește accizele ca o taxă suportată de consumatori, una din formele cele mai răspândite ale impozitelor indirecte, care se include în prețul de vânzare al unor mărfuri determinate. Este o taxă specială de consumație care se aplică produselor din țară și din import, suportată de consumatori [2].

Accizul este un impozit general de stat stabilit pentru unele mărfuri de consum și servicii care au rentabilitate impunătoare [3].

Mihai Aristotel Ungureanu delimitează accizele ca taxe speciale de consumație care se datorează bugetului de stat, pentru anumite produse din țară și din import cum sunt: produse din tutun, alcool, vinuri și bere, uleiuri minerale, alte produse și grupe de produse. Plătitorii de accize sunt agenții economici, asociațiile familiale și persoanele fizice autorizate care produc sau importă produse supuse accizelor [4].

Timbrele de acciză sunt utilizate de peste 200 de ani. Cu toate acestea, abia acum 20 de ani, odată cu creșterea globalizării comerțului și eliminarea multor controale la frontiere, multe țări au început să utilizeze aceste timbre pentru prima dată, în special în țările fostei Uniuni Sovietice din Europa de Est. Timbrele au oferit guvernelor o soluție imediată pentru a-și recăpăta controlul asupra bunurilor - în special la țigări și băuturi spirtoase - vândute pe teritoriul lor. Ele au furnizat dovada vizibilă că taxele de acciză au fost plătite și au permis distingerea produselor contrafăcute de cele autentice. În continuare, scopul timbrilor de acciză este de a asigura venituri impunătoare provenite din taxele vamale și din acciză pentru tutun și alcool, urmărirea și siguranța utilizării publice a produselor din aceste industrii și de a acționa ca o barieră împotriva distribuției de produse ilicite, fie sub formă de contrabandă, fie contrafăcute.

Unele țări cer ca timbrele de accize să fie aplicate pe toate produsele accizabile, în timp ce altele le cer doar pentru anumite tipuri de mărfuri sau în anumite circumstanțe. Designul și formatul timbrilor de accize variază, de asemenea, între țări, unele folosind holograme, filigrane sau alte caracteristici de securitate pentru a preveni contrafacerea.

În majoritatea statelor membre ale Uniunii Europene este încă necesar să se plătească taxe de acciză pentru produsele de tutun și alcool prin achiziționarea de timbre de acciză. Conform articolului 16 din Directiva 2014/40/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 3 aprilie 2014, statele membre care solicită aceste timbre vor fi obligate să le pună la dispoziție producătorilor și dealerilor din alte state membre [5].

Pe lângă timbrele de accize, multe țări au implementat și alte măsuri pentru a preveni comerțul ilicit cu produse accizabile, cum ar fi cerințele de licențiere și înregistrare pentru producători și distribuitori și utilizarea sistemelor de urmărire pentru a monitoriza circulația mărfurilor prin intermediul lanțului de aprovizionare.

În continuare, pentru a atinge obiectivul prestabilit al lucrării, vom analiza și compara, utilizarea timbrilor de acciză pentru produsele alcoolice și al celor din tutun, în diverse state europene.

Industria alcoolului

În UE, timbrele de acciză fizice pentru produsele alcoolice sunt obligatorii în 14 țări (de exemplu Polonia, Franța, Spania, Bulgaria etc).

Directivile ce reglementează accizele la alcool și băuturile alcoolice la nivel European sunt Directiva 92/83/CEE (stabilește structura de bază a accizelor) și Directiva 92/84/CEE (stabilește ratele minime aplicabile pentru aceste accize). Statele membre pot aplica cote mai mari pentru produse dacă doresc [6].

Accizul aferent alcoolului și băuturilor alcoolice nu sunt colectate prin intermediul realizării timbrelor de acciz în Suedia, Finlanda, Cipru și Austria.

În *Lituania*, timbrul de acciz este pur și simplu un mijloc de control și nu este implicat direct în colectarea accizelor. Toate obligațiile de achitare a accizelor sunt raportate prin rapoartele de accize care se depun lunar. Accizele se plătesc lunar, până la data de 15 a lunii următoare perioadei de raportare. În unele cazuri, plățile sunt efectuate în perioade de zece zile (la depășirea anumitor praguri) și plătite de către antrepozitarul autorizat.

Legislația lituaniană prevede excepții de la aplicarea timbrelor de acciz pentru:

- Bere și amestecuri de bere cu băuturi nealcoolice precum și cidru fermentat natural (volumul de alcool nu trebuie să depășească 8,5% vol.);
- Vinuri de ceremonie folosite de comunitățile religioase autorizate.

În *Republica Cehă* există obligația de a marca unele produse alcoolice cu timbru de acciz. Cu toate acestea, astfel de timbre nu sunt folosite pentru colectarea accizelor. Obligația de marcă cu timbru de acciz se răsfrânge asupra tuturor produselor alcoolice în care concentrația alcoolului depășește 15%. Berea, vinul, spumantele și semifabricatele vinului sunt absolvite de obligativitatea marcării cu timbru de acciz, dacă cota de alcool nu depășește 15%.

Accizele în *Regatul Unit al Marii Britanie (UK)* nu sunt colectate la eliberarea timbrului de acciz – acesta este „dovada” că accizele din Regatul Unit sunt sau vor fi plătite.

Utilizatorii de timbre trebuie să fie înregistrați în calitate de antrepozitari autorizați în cadrul Duty Stamps Scheme. Băuturile alcoolice care necesită aplicarea unui timbru de acciz fizic sunt vinul, băuturile spirtoase în sticle (recipiente) de 35 cl sau mai mult și 30% ABV și mai mult. Timbrul de acciz poate fi aplicat separat sau incorporată pe eticheta sticlei. Timbrele de acciz sunt comandate prin intermediul site-ului web securizat al contractantului autorizat HMRC (UK Tax Authority).

Există cerințe legale pentru proiectarea și poziția timbrului de acciz. Dacă este încorporat în etichetă sau ambalaj, designul și poziția ștampilei fiscale trebuie să fie aprobate sau autorizate de HMRC.

La general, cu excepția cazului în care este autorizată pentru amânare, obligația aferentă achitării accizului survine în momentul când mărfurile:

- se introduc în UK din străinătate (cu excepția cazului în care marfa accizată se introduce în regim suspendat);
- se livrează pentru consum în UK (scoaterea din spații de producție).

Industria tutunului.

În UE, timbrele de acciz fizice pentru produsele din tutun sunt încă necesare în 24 de țări [7]. Există doar câteva țări din UE cum ar fi Austria, Cipru, Finlanda și Suedia în care timbre de acciz la produsele din tutun nu se aplică.

În aceste țări, accizele sunt colectate prin declarațiile prezentate de către antrepозitarii autorizați înregistrați sau se percep ca plată a autorităților la importul mărfurilor produselor din tutun.

În Suedia, autoritățile fiscale folosesc Sistemul de control al mișcării mărfurilor accizate (EMCS) pentru urmărirea produselor.

În Slovenia, timbrele de accize sunt obligatorii pentru produsele din tutun, cu excepția țigărilor electronice.

Timbrele de accize sunt emise de Administrația Plăților Publice din Republica Slovenia, o instituție de pe lângă Ministerul Finanțelor.

Subiecți ai impunerii cu accize trebuie să se înregistreze pentru a efectua această la autoritatea fiscală Slovenă și trebuie să prezinte o declarație de accize pentru fiecare perioadă fiscală.

Antrepозitarii autorizați sunt obligați să-și achite obligația față de bugetul de stat - cel mai târziu - în ultima zi lucrătoare a lunii, următoare lunii în care s-a produs evenimentul impozabil.

În Belgia, companiile trebuie să comande timbrele de acciz de la Serviciul Public Federal (FPS). Timbrele de acciz sunt produse de tipografia publică și se furnizează și pentru Luxemburg.

Legislația în vigoare a Belgiei impune elemente obligatorii și informații despre timbre, cum ar fi: [8]

- Tipul de tutun prelucrat (trabucuri, țigări sau tutun)
- Prețul maxim de vânzare în Euro;
- Cantitate (număr de bucăți sau greutate);
- Cod QR.

Legislația fiscală a Republicii Ceha privind accizele stipulează utilizarea doar a timbrelor de accize fizice pentru produsele din tutun.

La comandarea timbrelor de accize pentru produsele din tutun se achita/apare obligația de achitare a accizului. Timbrele de accize pentru produsele din tutun sunt emise de Biroul Vamal pentru regiunea Bohemia Centrală.

Obligația privind achitarea accizului pentru produsele de import survine odată cu momentul în care produsele supuse accizelor sunt importate în Republica Cehă.

Totodată, există situații suplimentare în care obligația privind achitarea accizului survine în momentul vămuirii atunci când mărfurile sunt importate și nu fac obiectul unei scutiri condiționate; sau în caz de încălcare a legii accizelor la transportul mărfurilor, la pierderea bunurilor; în cazul consumului propriu etc.

În Republica Moldova, timbrele de acciz sunt emise de Instituția publică „Centrul de Tehnologii Informaționale în Finanțe”, o instituție pe lângă Ministerul

Finanțelor. Valoarea timbrelor de acciz nu include accizele datorate bugetului de stat. Odate procurate, acestea nu se vând, nu se transmit altor persoane și nu se înstrăinează în alt mod, cu excepția restituirii lor la Instituția publică „Centrul de Tehnologii Informaționale în Finanțe” [9].

Mărfurile supuse accizelor, îmbuteliate în ambalaj pentru consum final, cum ar fi votca, lichiorurile și alte băuturi alcoolice, divinurile, și alte băuturi spirtoase, produse din tutun comercializate, transportate sau depozitate pe teritoriul Republicii Moldova sau importate sunt pasibile marcării obligatorii cu „Timbru de acciz,,.

Marcarea se efectuează [1]:

- în timpul fabricării mărfurilor supuse accizelor sau până la importarea acestora;

- în cazul mărfurilor fabricate pe teritoriul Republicii Moldova – până la momentul expedierii (transportării) acestora din antrepozitul fiscal.

Nu sunt marcate obligatoriu cu „Timbru de acciz”:

a) vinurile spumoase și spumante, divinurile în sticle de suvenire cu capacitatea de pînă la 0,25 litri, de 1,5 litri, de 3 litri și de 6 litri;

b) producția alcoolică cu conținutul de alcool etilic de pînă la 7% în volum și berea;

c) mărfurile supuse accizelor plasate în regimurile vamale tranzit, antrepozit vamal, admitere temporară, magazin duty-free;

d) mărfurile supuse accizelor, fabricate pe teritoriul Republicii Moldova și expediate de către producător pentru export;

e) mărfurile pentru care nu se achită sau nu urmează a fi achitată acciza;

f) alcoolul etilic nedenaturat cu pozițiile tarifare corespunzătoare Codului fiscal utilizat în scopuri medicale.

În general, utilizarea timbrelor de accize și a altor măsuri pentru reglementarea mărfurilor accizabile este un instrument important pentru guverne pentru a se asigura că colectează taxele care le sunt datorate și previn comerțul ilicit cu aceste bunuri. Cu toate acestea, trebuie să se găsească un echilibru între asigurarea conformității și evitarea reglementărilor excesiv de împovărătoare care ar putea înăbuși afacerile și comerțul legitim.

În partea ce ține de *asigurarea trasabilității pentru produsele din tutun* urmează de menționat că la nivelul comunității europene este pus în aplicare Regulamentul UE nr.2018/574 CE din 15 decembrie 2017 privind standardele tehnice pentru instituirea și operarea unui sistem de trasabilitate pentru produsele din tutun [10].

Astfel, pentru abordarea problemei comerțului ilicit cu produsele din tutun, toate pachetele unitare de produse din tutun trebuie să fie marcate cu un identificator unic pentru ca circulația acestora să fie înregistrată. Acest fapt permite ca astfel de produse să fie urmărite pe întreg teritoriul Uniunii.

Pachetele unitare de produse din tutun introduse pe piață urmează a fi marcate cu un identificator unic. Pentru a asigura integritatea identificatorului unic,

acesta se tipărește sau se fixează astfel încât să nu poată fi îndepărtat, să nu poată fi șters și să nu fie în niciun fel ascuns sau întrerupt, inclusiv prin intermediul timbrelor pentru marcarea produselor din tutun prelucrat, și al marcajelor de preț sau prin deschiderea pachetului unitar.

Identificatorul unic, permite stabilirea următoarelor elemente:

- a) data și locul de fabricare;
 - b) fabrica;
 - c) utilajul folosit la fabricarea produselor din tutun;
 - d) schimbul de lucru sau ora fabricării;
 - e) descrierea produsului;
 - f) piața de destinație pentru vânzare cu amănuntul;
 - g) ruta de transport preconizată;
 - h) dacă este cazul, importatorul în Uniunea Europeană;
 - i) ruta efectivă de transport de la fabricare până la primul punct de vânzare cu amănuntul, inclusiv toate depozitele utilizate, precum și data transportului, destinația, punctul de plecare și destinatarul;
 - j) identitatea tuturor cumpărătorilor, de la fabricare până la primul punct de vânzare cu amănuntul;
- f) factura, numărul de ordine și evidențele plăților pentru toți cumpărătorii de la fabricare până la primul punct de vânzare cu amănuntul.

Procedura de aplicare a codului unic de identificare implică solicitările de emiteră a codului unic de identificare pentru operator economic, al unității de produs, al utilajului, precum și emiteră propriu-zisă de către autoritatea competentă din țară a codurilor respective.

Toate unitățile, de la fabricare până la primul punct de vânzare cu amănuntul, sunt identificate printr-un cod („cod de identificare al unității”) generat de emitentul de ID competent pentru teritoriul în care se află unitatea.

Trasabilitatea produselor din tutun marcate cu codurile de identificare se asigură printr-un sistem informațional. Costurile aferente sistemului, inclusiv și care decurg din înființarea, operarea și întreținerea sa, sunt suportate de producătorii și importatorii de produse din tutun. Aceste costuri sunt echitabile, rezonabile și proporționale

Pentru a permite stabilirea informațiilor referitoare la identitatea tuturor cumpărătorilor, de la fabricare până la primul punct de vânzare cu amănuntul, operatorii economici înregistrează emiteră numărului de comandă; emiteră facturii; chitanța de confirmare a plății pe care le transmit într-un format prestabilit în sistemul de date primare cu care au încheiat un contract. Operatorii economici transmit informațiile menționate în termen de 3 ore de la producerea evenimentului.

Generalizând cele expuse mai sus, se poate de constatat că în majoritatea țărilor din UE costul timbrului de acciz nu include suma accizelor datorate spre virare la buget.

Întru asigurarea trasabilității produselor din tutun legislația europeană impune atribuirea codului unic de identificare pentru fiecare produs, cu posibilitatea urmării circuitului economic a produselor respective.

CONCLUZII

În toate statele lumii există taxe speciale de consumație care se aplică asupra anumitor produse. Aceste taxe sunt denumite „accize” și se aplică asupra unor mărfuri precum: băuturi alcoolice, produsele din tutun, berea, produsele petroliere, bijuterii, îmbrăcămintea din blană, etc. Dintre acestea, băuturilor alcoolice și produselor din tutun sunt pasibile marcării obligatorii cu timbre de acciz, care se prezintă ca un element de protecție ce precizează că accizul a fost colectat, iar produsul a fost certificat conform procedurilor legale și corespunde standardului calității.

Obiectivul timbrelor de acciză este de a descuraja consumul de produse dăunătoare pentru sănătate sau mediul, precum și de a genera venituri pentru guvern, care pot fi utilizate pentru a finanța proiecte de sănătate, educație și mediu. În plus, timbrele de acciză sunt, de asemenea, utilizate pentru a încuraja producătorii să dezvolte produse mai puțin dăunătoare pentru sănătate și mediul înconjurător.

În concluzie, timbrele de acciză sunt o componentă importantă a sistemelor fiscale ale guvernelor și au ca scop protejarea sănătății și a mediului prin reducerea consumului de produse dăunătoare și încurajarea producției de produse mai puțin dăunătoare.

Trasabilitatea mărfurilor accizate are mai multe beneficii. În primul rând, asigură conformitatea cu reglementările fiscale și previne evaziunea fiscală. De asemenea, ajută la protejarea consumatorilor împotriva produselor nesigure sau contrafăcute, deoarece prin urmărirea mișcărilor mărfurilor se poate detecta și preveni introducerea pe piață a produselor contrafăcute sau care nu îndeplinesc standardele de calitate și siguranță.

Astfel, trasabilitatea mărfurilor accizate este esențială pentru a asigura conformitatea cu reglementările fiscale și pentru a preveni evaziunea fiscală, protejând astfel veniturile bugetare și garantând protecția consumatorilor.

În aceeași ordine de idei, menționăm că pentru Republica Moldova, care are un parcurs european, adoptarea și aplicarea unui sistem de accize adecvat și eficient reprezintă unul dintre aspectele cheie ale procesului de convergență cu standardele UE. Aplicarea unui sistem de accize aliniat cu standardele UE poate consolida relațiile comerciale și economice ale Republicii Moldova cu Uniunea Europeană. Ca parte a procesului de integrare europeană, Republica Moldova trebuie să îndeplinească anumite cerințe și standarde, inclusiv cele privind taxarea și impozitarea.

Prin urmare, pentru a asigura îndeplinirea cerințelor și a standardelor europene în parte ce ține de timbrele de acciz și a mărfurilor accizate, la prima etapă

Republica Moldova, trebuie să inițieze procesului de armonizare a prevederilor legislației naționale referitoare la cerințele de trasabilitate ale articolelor din tutun, la aquis-ul comunitar.

În contextul integrării Republicii Moldova în Uniunea Europeană, timbrele de acciz și trasabilitatea mărfurilor accizate sunt esențiale pentru a asigura conformitatea cu standardele UE și pentru a proteja economia de fraude fiscale și comerț ilegal, prin garantarea legalității și siguranței produselor accizate.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Codul Fiscal al Republicii Moldova nr. 1163 din 24.04.1997, cu modificările ulterioare. [online]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=133844&lang=ro#
2. Alexandru F., *Fiscalitate și prețuri în economia de piață*, Editura Economică, București, 2002, ISBN 973-590-629-5, pag. 25
3. Bucur V., Țurcanu V., Graur A., *Contabilitatea impozitelor*, ASEM, 2005, ISBN 9975-78-438-0, pag. 506
4. Ungureanu M.A., *Finanțe publice*, Editura Independența Economică, Pitești 2002, ISBN 973-8112-37-0, pag. 117
5. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/GA/TXT/?uri=CELEX:32014L0040>
6. https://taxation-customs.ec.europa.eu/taxation-1/excise-duties/excise-duty-alcohol_en
7. <https://tax-stamps.org/news-article/tax-stamp-body-briefs-eu-government-on-flaws-in-tobacco-track-and-trace-legislation>
8. https://etaamb.openjustice.be/fr/arrete-ministeriel-du-25-fevrier-2016_n2016003080.html
9. Hotărârea Guvernului nr. 1427/2007 pentru aprobarea Regulamentului privind modul de procurare și aplicare a timbreleor de acciz/timbreleor de consum pe articolele din tutun. [online]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=126173&lang=ro
10. Regulamentul UE nr.2018/574 CE din 15 decembrie 2017 privind standardele tehnice pentru instituirea și operarea unui sistem de trasabilitate pentru produsele din tutun. [online]. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018R0574&from=ET>

Coordonator științific: Corina BULGAC, dr. conf. univ.
Academia de Studii Economice a Moldovei, Republica Moldova,
Chișinău, str. Gavriil Bănulescu-Bodoni 61
e-mail: bulgac.corina@ase.md

DOI: <https://doi.org/10.53486/sstc.v4.11>

CZU: 371.214:336.761(460)

DIDACTIC PROPOSAL FOR LEARNING "INVESTMENT" BY APPLYING GAMIFICATION

GÓMEZ HAZAS Beatriz, masterandă,

Programul: Teacher training in secondary schools and vocational training
in the area of economics and bussines.
Univeridad Europea del Atlantico, Spania

Abstract. *In the following document a didactic unit is planned for students of Financial Economics at a secondary school in Cantabria to learn the basic knowledge related to the purchase and sale of financial assets. By means of an online stock market simulator, the students will have to carry out asset trading operations and formulate a report in which they will relate theoretical and practical knowledge. At the end of the session planning presentation, the implementation and effectiveness of the sessions is analysed.*

Keywords: *gamification, investment, simulator, stock market, key competences*

INTRODUCTION

Economics in Spanish education has evolved through the different educational laws. From the Moncayo law of 1857 to the LOMLOE law (current education law) of 2022, a total of 6 laws have been passed concerning the Spanish educational curriculum. During this process, we can observe the importance of economic education given by the Ministry of Education in different legislatures.

In the middle of the 19th century, in 1857, the Moyano law was implemented and content related to economics began to appear in education, but always playing a secondary role within other subjects (González, 2016). Thus, a subject called Home Economics was introduced, aimed at instructing women to become housewives. In the same century, content on economic analysis also appeared, but was eradicated at the beginning of Franco's dictatorship. It was not until the 1960s that the study of economics resumed in pre-university education (Murillo and Rosal, 2016).

In 1990, with the implementation of the LOGSE law, economics became a subject in its own right within the educational curriculum. Furthermore, the educational levels were completely reconfigured, giving way to Compulsory Secondary Education (ESO) and the Baccalaureate, the latter consisting of two years and introducing Economics in the first year and Economics and Business Organisation in the second year. Initially, both subjects were taught by teachers of Geography and History, until years later when the speciality of Economics was

created in the teaching staff, but there were still no subjects related to the area of Economics in ESO (Murillo and Rosal, 2016).

In 2002, the LOCE law was enacted, but its implementation did not affect any aspect related to the subject of Economics. This education law was never implemented, as it was paralysed by the Council of Ministers months after its approval. The LOCE was replaced by a new education law, the LOE, in 2006 and this allowed the creation of new optional subjects related to the field of Economics in the Baccalaureate: Fundamentals of administration, management and entrepreneurship and Initiation to working life (Murillo and Rosal, 2016).

In 2013, a new Organic Law was enacted, the LOMCE, of an educational nature, which modifies the LOE. Through this law, subjects are divided into core subjects, specific subjects and subjects of free autonomous configuration in the stages of Primary, ESO and Baccalaureate. This new regulation gives more weight to economic subjects in the educational curriculum. Under the LOMCE, subjects related to the field of economics are divided into: Initiation to Entrepreneurship and Business Activity for the first cycle and second cycle of ESO, and Economics for the second cycle. In Baccalaureate, Economics is taught in the first year and Business Economics and Fundamentals of Administration and Management in the second year (Vaquero, 2015).

The latest regulation in the field of education, the LOMLOE, Organic Law 3/2020, of 29 December, represents an important change in the area of education in many aspects. This law modifies 77 articles of the LOE. And one of its main changes is the importance of the development of a series of competences that students must acquire throughout their educational stage. In this way, the LOMLOE proposes a new way of understanding the education system and substantially modifies some of the key elements of the curriculum, such as, for example, eliminating content and adding basic knowledge that students must acquire in each subject (LOMLOE, 2020). In the field of economics, this law allows all subjects related to the field of economics to become optional, so that many students will finish their academic stage without having received any notion of economics (Colegio de Economistas, 2021).

Taking into account the above-mentioned legal frame for education of economics and business in Spain, we propose the design of the following didactic unit within the topic of Financial Economics. This didactic proposal is designed to work on investment-related content in a Financial Economics class in the first year of the baccalaureate. For this reason, the use of gamification is proposed as an active methodology through which the content related to investment will be developed, and at the same time the necessary competences will be worked on to contribute to developing the students' exit profile. Gamification is, according to Gaitán (2013), a technique that transports the game methodology to the classroom. This type of methodology is motivating for students and this is what allows them to internalise

knowledge in an enjoyable way and for a longer period of time, i.e. it favours meaningful learning for students.

The contents to be dealt with are set out in the form of basic knowledge in Order EDU/42/2022, of 8 August, by which instructions are issued for the implementation of the Bacculaureate in the Autonomous Community of Cantabria and refer to transferable securities, more specifically to the section related to cash operations of shares, the simulation of asset purchase and sale operations and the calculation of net profits and profitability of purchase and sale operations.

The key competences, set out in Royal Decree 243/2022, of 5 April, which establishes the organisation and minimum teaching of the Bacculaureate, which are going to be worked on through the didactic unit are: competence in linguistic communication, mathematics, science, technology and engineering, digital, personal, social and learning to learn, citizenship, entrepreneurship and cultural awareness and expression.

When it comes to developing the key competences necessary for the formation of the student's exit profile at the end of their education in Bacculaureate, the need to use different tools, resources and situations that allow students to put their skills and abilities into action is evident.

This teaching-learning process begins with an analysis of the students' prior knowledge of the basic knowledge to be covered, based on a class debate in which everyone participates actively. This method of assessing prior knowledge also helps students to lose their fear of public speaking and allows them to express their ideas, encouraging critical thinking. Once the starting point is clear, there will be an expository class in which, with the support of a PowerPoint, some of the concepts that the students need to know will be detailed.

METHODOLOGY

During the following sessions, the main activity of the unit will be implemented, which consists of carrying out asset purchase and sale operations using a virtual stock market simulator. In addition, students will use Excel to record data and perform calculations related to the trades they perform in the simulator.

Online stock market simulator

The online stock market simulator is a computer platform that recreates the conditions and environment of the stock market very accurately. The programme used on this occasion is available at the following address: <https://www.labolsavirtual.com/> and in this case had a delay of 10 minutes with respect to the real stock market.

Another of the advantages offered by the simulator is that users should bear in mind that, when making transactions, both buying and selling assets, they will be charged a commission depending on the amount of capital. This adds realism.

In addition, students will be able to check their position in the ranking of the challenge, in which all the students in the class will appear.

Development of the didactic unit

The secondary school Valentin Turienzo is the educational centre where the activity takes place. The centre includes 662 pupils, 84 teachers and 7 non-teaching specialists. This centre offers the two cycles of ESO, Baccalaureate, Basic Vocational Training in the speciality of computer science and communication and, in addition, a Higher Degree in Social and Sports Education and Animation. The school also offers a bilingual education programme, another sports specialisation programme (ESPADE), as well as an Erasmus + project and a TEI project.

The target group of students corresponds to a total of 18 students, 10 boys and 8 girls, in the 4th year of ESO in the subject Financial Economics. There are no students with specific educational support needs in the group. The duration of the course is 6 sessions, spread over 5 weeks. The idea is for the students to be able to check the evolution of the share values of IBEX35 companies over time.

Session 1: Introduction to investments, classification criteria, types and stock market through a PowerPoint presentation.

Specific objectives of the session:

- To introduce the concept of investment and its classification according to a series of criteria.
- To understand the types of investments that exist according to their characteristics.
- Recognise and understand how the stock market works and facilitate financial decision-making in this area.

Materials: A projector, a computer and the PowerPoint application.

Sequencing:

- 10': Analysis of students' prior knowledge of the concept of "investment" through a class discussion. Questions such as: What do you think it means to invest? How do you think investments work? What types of assets do you know? What are the requirements for someone who wants to invest?
- 45': Presentation on investment, the classification criteria, the types of assets that exist and the stock market, using a PowerPoint as a support resource.

Evaluation: During the session, an initial evaluation of the contents is carried out through a debate in the classroom and at the end of the session students are asked questions orally to check the achievement of the specific objectives of the session.

Session 2: Explanation of the activity, instructions and material to be used; and first part of the exercise corresponding to the purchase of assets.

Specific objectives of the session:

- To introduce the exercise that they are going to have to perform during the following sessions.
- To understand the rules of the game
- To understand the use of the materials and how to complete them.
- To make a purchase of financial assets.

Materials: one computer for each student

Sequencing:

- 15': Review of the theory seen in the previous session.
- 15': Explanation of the instructions for the exercise, the way in which the tables are to be filled in and the report to be drawn up.
- 25': Completion of the first part of the exercise, corresponding to the purchase of financial assets through the simulator. They will be able to use the class computers to search for information on companies when carrying out this task.

Assessment: There will be a systemic assessment of the students while they are doing the work in class to check the participation and effort of the students during the session. In addition, through this systemic evaluation it is possible to identify possible problems in the teaching-learning process, to check that the specific objectives of that session are met and to adjust, if necessary, the timing of the session

Session 3: Development of the classroom exercise.

Specific objectives of the session:

- Carry out asset purchase and sale transactions.
- Calculate the returns obtained from each of the assets sold that day, as well as the total return.
- Define the final situation of the investment portfolio for that session.
- Develop the report on the operations carried out in that session.

Materials: A computer for each student.

Sequencing:

- 30': Carrying out activities of buying and selling assets, completing the tables. They must also calculate the returns on the assets they sold during the session.
- 25': Development of the section of the financial report corresponding to the activities carried out in that session.

Evaluation: A systemic evaluation of the students will be carried out while they are doing the work in class to check the participation and effort of the students during the session. In addition, through this systemic evaluation it is possible to identify possible problems in the teaching-learning process, to check that the specific objectives of that session are met and to adjust, if necessary, the timing of the session.

Session 4: Development of the classroom exercise.

Specific objectives of the session:

- Carry out asset purchase and sale transactions.
- Calculate the returns obtained from each of the assets sold that day, as well as the total return.
- Define the final situation of the investment portfolio for that session.
- Develop the report on the operations carried out in that session.

Materials: A computer for each student.

Sequencing:

- 30': Carrying out activities of buying and selling assets, completing the tables. They must also calculate the returns on the assets they sold during the session.
- 25': Development of the section of the financial report corresponding to the activities carried out in that session.

Evaluation: A systemic evaluation of the students will be carried out while they are doing the work in class to check the participation and effort of the students during the session. In addition, through this systemic evaluation it is possible to identify possible problems in the teaching-learning process, to check that the specific objectives of that session are met and to adjust, if necessary, the timing of the session.

Session 5: Development of the classroom exercise.

Specific objectives of the session:

- Carry out asset purchase and sale transactions.
- Calculate the returns obtained from each of the assets sold that day, as well as the total return.
- Define the final situation of the investment portfolio for that session.
- Develop the report on the operations carried out in that session.

Materials: A computer for each student.

Sequencing:

- 30': Carrying out activities of buying and selling assets, completing the tables. They must also calculate the returns on the assets they sold during the session.
- 25': Development of the section of the financial report corresponding to the activities carried out in that session.

Evaluation: A systemic evaluation of the students will be carried out while they are doing the work in class to check the participation and effort of the students during the session. In addition, through this systemic evaluation it is possible to identify possible problems in the teaching-learning process, to check that the specific objectives of that session are met and to adjust, if necessary, the timing of the session.

Session 6: Completion of the exercise and debriefing.

Specific objectives of the session:

- Carry out asset sales transactions, liquidating the investment portfolio.
- Calculate the profitability of each asset, as well as the total profitability of the day.
- Develop the report on the operations carried out in that session.
- Hand in the completed report.

Materials: a computer for each student.

Sequencing:

- 25': Liquidation of all the assets in the investment portfolio, completing the tables. They will also have to calculate the returns on the assets.
- 25': Development of the section of the financial report corresponding to the activities carried out in that session.
- 5': Handing in the reports to the teacher.

Evaluation: A systemic evaluation of the students will be carried out while they are doing the work in class to check their participation and effort during the session. As a final evaluation method, the reports collected that day will be evaluated using an evaluation rubric to analyse the results of the exercise and measure the achievement of the objectives set.

CONCLUSIONS

The activity has been very well received by the students for several reasons. Firstly, because investments in the stock market motivate and generate interest in

the students, so that participation and effort have been evident throughout the 6 sessions. The use of gamification, through the stock market simulator, has also been a success when it comes to working on concepts related to the stock market. Gamification has motivated students and has made the knowledge learned during the unit significant. In addition, the unit was designed to give the students a first notions of theoretical knowledge that they would later put into practice.

In general, in the classroom, the students discussed the results obtained with their classmates and with the teachers, compared the returns of the previous sessions and talked about the strategies they were going to use to invest in that session. Therefore, I believe that the activity motivated the students, which allowed them to maintain their attention during the sessions. In addition, the use of real Ibex 35 stocks allowed the students to get involved and search for information about the selected companies in order to try to obtain the highest possible profitability.

During the application of the activity, a problem arose related to the fall in the stock market price of IBEX 35 companies due to the collapse of Silicon Valley Bank. This fact created a difficulty in the development of the activity, as the profitability of the assets that the students had in their investment portfolio began to be negative and the motivation of the students decreased. Even so, this new economic situation gave rise to an analysis in the classroom of what happened and the global consequences that arise in these situations, making it an enriching experience for the students on an academic level.

Another way of overcoming this difficulty was not to take into account that the profitability was positive when assessing the students' report. Instead, it was taken into account that in the report the students had to explain in their own words why the global stock market had declined. In general, it can be said that the difficulties encountered during the course of the activity were successfully overcome. The main difficulty was that the planning of some sessions did not take into account the possibility that the students might find some aspects of the exercise complicated and that they might need more time to complete it. Even so, this was successfully overcome.

REFERENCES

- Colegio de economistas (2021). Los economistas lamentan que Educación relegue la formación económica en la LOMLOE. Alicante plaza. <https://alicanteplaza.es/los-economistas-lamentan-que-educacion-relegue-la-formacion-economica-en-la-lomloe>
- Gaitán, V. (2013). Gamificación: el aprendizaje divertido. *Educativa*. Recuperado de: <https://www.educativa.com/blog-articulos/gamificacion-el-aprendizaje-divertido/> .
- González, M. (2016) Revisión de la enseñanza económica a lo largo de la historia: críticas y propuestas [Trabajo de Fin de Máster, Universidad Internacional de La Rioja]. Re-UNIR.
- Murillo, J. y Rosal, M. (2016). Veinte años de enseñanza de la economía en la educación secundaria en España. Balance, situación actual y futuro previsible bajo la LOMCE.
- Orden EDU/42/2022, de 8 de agosto, por la que se dictan instrucciones para la implantación del Bachillerato en la Comunidad Autónoma de Cantabria. *Boletín Oficial de Cantabria*, 156, de 12 de agosto de 2022.

Real Decreto 243/2022, de 5 de abril, por el que se establece la ordenación y las enseñanzas mínimas de Bachillerato. *Boletín Oficial del Estado*, 82, de 6 de abril de 2022. <https://www.boe.es/buscar/pdf/2022/BOE-A-2022-4975-consolidado.pdf>.

Vaquero, A. (2015). Los contenidos de Economía pública en las enseñanzas no universitarias. *E-pública*, 17, 23-48. <http://e-publica.unizar.es/wp-content/uploads/2015/09/173Vaquero.pdf>

Cond. șt.: ALEXEEVA-ALEXEEV Ina, dr., prof. univ.
Academia de Studii Economice a Moldovei, Republica Moldova,
Chișinău, str. Gavriil Bănulescu-Bodoni 61

DOI: <https://doi.org/10.53486/sstc.v4.12>

CZU: 371.214:33(460)

DESIGN OF A PROPOSAL FOR A DIDACTIC UNIT ON THE LABOUR MARKET BASED ON THE ABP METHODOLOGY FOR THE 1ST YEAR OF BACCALAUREATE

LARA VÉLEZ RIANCHO

Programul: Teacher training in secondary schools and vocational training in the
area of economics and bussines.

Univeridad Europea del Atlantico, Spania

Abstract. *This paper deals with the development and implementation of a didactic proposal, more specifically, a didactic unit for the optional subject: 'Economics', corresponding to the first year of baccalaureate of the modality of Humanities and Social Sciences. First, the concept of didactic unit and the importance of Economics and Business as a subject to learn were explained. After stating the main objective, the methodology is presented. Furthermore, the development of the didactic unit is shown. Next, the implementation of the unit and its piloting is done highlighting the results regarding the effectiveness and adequacy of the didactic proposal as well as the validity and sufficiency of the learning process of the students. In part, exposing the implications of the analysis of such implementation, adaptations, and adaptations. Finally, conclusions are presented.*

Keywords: *didactic unit, PBL methodology, labour market, teaching economics and business, evaluation criteria.*

JEL CLASSIFICATION: A22, J24, I21

1. INTRODUCTION

The main goal of this paper is to design and development of a didactic unit, with which students can learn and understand the functioning of the labour market, get to consider its effects on the real and individual economy and develop the ability to analyse the agents involved in decisions; analysing trends, types of unemployment, effects and corrective measures in the market, as well as the wage gap and disconnection between the training and qualifications of job seekers, and the profiles that companies are looking to hire.

The main purpose of this work is to elaborate a didactic proposal according to the objectives, basic knowledge, evaluation criteria and competences established in the Royal Decree. In addition, it conducts an adaptation of the didactic unit to the context of the students who study the subject in the Centres of the Autonomous Community of Cantabria, attending, therefore, to the Order and needs and characteristics of the students.

In addition, this proposal aims to bring students closer to an adequate and correct conception of the labour market and meets the need to provide tools with

which they can understand the role of the labour market in our economy; and they can know, analyse and interpret, critically, through employment indicators, the information, the situation and the instruments of economic policy regarding the labour market. Considering the labour market and its uncertainty, developing students' knowledge of the local labour market can positively influence their future decisions, their vision, and even their employability.

The paper follows an appropriate sequence including exposition, development and understanding of the proposed didactic unit. First, in the theoretical framework an overview of the economic position of Spain, the importance of education and the situation of education at the European level is given. Secondly, in the section of methodology the didactic unit proposal is contextualized and the teaching methods to be conducted are detailed. Then, in the section presentation of the didactic proposal the didactic unit is explained in detail. Finally, in the last two sections of piloting, the results of the implementation of the didactic unit are shown, and in conclusions main conclusions are offered. In addition, following the bibliographical references, there is a section with the necessary annexes and documents to which the document makes additional reference.

2. Development of the didactic proposal

2.1. Didactic justification of the proposal

It is essential to adapt the way of teaching-learning and evaluating, incorporating new materials, procedures, abilities, skills, and competencies in the teaching-learning processes, to respond to the educational needs and demands of the new generations of students of the 21st century. Along with this, facilitating the interaction and participation in class of these new generations of students is also a challenge for the teacher, since this interaction and participation affects and is affected by the dynamics of the classroom, and consequently, the teaching-learning process.

Teachers, therefore, are responsible for this transformation and are the precursors of change. It is a change synonymous with improvement. An educational change that involves combining ICT with innovative and active methodologies, with a teaching objective of competence development, where students are precursors and sufficient in their learning. Instructing the student, a new and better way of learning, proposing that they build, share, and collaborate in their own knowledge (Alvarez, 2018).

To actively contribute to this necessary change and considering the objectives to be achieved with this unit, it has been decided to conduct and apply the project-based learning methodology, commonly called, PBL, as a methodology of active character and focused on student learning. This methodology arises in the School of Medicine at McMaster University, Canada, in the late sixties, under the

proposal of a problem like a real problem resulting from professional practice, under which the students must find a solution and answer in a process of research and active learning (Ceada et al., 2019).

This original idea of the ABP methodology has been adapted, due to its suitability, to the educational and pedagogical reality. In the pedagogical context, PBL is an active methodology in which students learn, acquire knowledge, and develop their competences through the elaboration of a project that gives an answer, concludes, and provides a solution to a real-life problem.

This didactic unit has been designed for the second evaluation of the 2022-2023 school year, which is divided into three evaluations or three trimesters from September 9, 2022 to June 26, 2023. This didactic unit will be structured and organized in seven sessions. These sessions are adapted to the duration of each of the teaching sessions in the school to which it is destined and corresponds to the duration of the sessions in the baccalaureate according to the regulations. The practical proposals and the design of the didactic unit was done taking into account the real environment and the literature (Vaquero, 2015; Sande, 2021; Espino, 2022).

2.2. Description of the sessions

A total of seven training sessions have been created to teach the Didactic Unit: The Labor Market in Spain. Each of them is described in detail below.

SESSION 1: Introduction to the concept of the labour market, its model, and agents.

For this first session it is understood that the academic course follows its planned continuity. In this case, the teacher, through the expository method, introduces the concept of the labour market, its model and agents, their relationship, processes, and indicators. In addition, to bring the students closer to the representation, they are shown a didactic presentation on the Cantabrian labour market and its evolution. This will serve as additional and complementary material for the development of the didactic unit, bringing the students closer to the acquisition of significant learning.

To close this first process, a questionnaire will be conducted through Kahoot, as an initial evaluation, to obtain detailed information about the students' knowledge, and thus, check the educational needs of the students for the next process. It will include multiple-choice questions from the didactic unit just started as well as from previous ones.

For this purpose, the following specific objectives of the session are proposed. On the one hand, the aim is to get students to recognize and understand the functioning of the market, analysing its failures, to study the repercussions of these in the immediate environment and facilitate decision making in the economic sphere. Also, to analyse the economic problems of the current Spanish labour market and its evolution. On the other hand, the aim is to facilitate the understanding of these problems and to propose innovative and sustainable solutions that respond to both individual and collective needs.

The materials and facilities needed to conduct session one is the classroom, the PowerPoint presentation, a computer and projector for the teacher and individual computing devices for the students (cell phones, computers or tablets), internet connection and the Kahoot! application.

SESSION 2: Approach to the functioning of the Spanish labour market and its real situation.

In this session the students will be introduced to the working method to be used, i.e., Project Based Learning. Then, they will have to divide into five working groups to start the activity.

Afterwards, a demonstration will be given on how the databases to be used work and the students will familiarize themselves with the web pages and the statistical indexes. Each group will focus on the economic indices and the market of a different autonomous community, attending to the following indicators: the active population, the employed population and the unemployed population by age group, gender, and educational level.

For this session, the specific objectives will be the following:

- To analyse the labour market and the problem of unemployment.
- To learn basic concepts related to the labour market.
- To introduce students to the aspects of employment.
- To understand the causes of unemployment.
- To learn how to measure unemployment, analyse its indicators satisfactorily and understand its evolution.
- To correctly interpret different graphs associated with magnitudes and indicators related to the labour market.

Work will be done in the classroom with materials such as computers and internet connection, different digital applications, and specific links to the following official web sites:

- Ministry of Labour and Social Economy https://www.mites.gob.es/es/sec_trabajo/analisis-mercado-trabajo/index.htm
- INE <https://www.ine.es/jaxiT3/Tabla.htm?t=4247>
- Fundación de Estudios de Economía Aplicada <https://fedea.net/>
- Fundación BBVA <https://www.fbbva.es/buscador/>
- Fundación Adecco <https://fundacionadecco.org/>

SESSION 3: Research and Data Interpretation

During the third session, the groups of students will begin the research phase. To make the activity easier to conduct, each group will be given a table that they will have to fill in by searching for data among the different web pages. In this way,

they will have a work guide and the progress of each student and group can be monitored.

There are two specific objectives for this session. On the one hand, the aim is to develop a critical spirit with respect to the Spanish labour market and to bring students closer to everyday aspects of the labour market. On the other hand, the acquired knowledge will be reviewed and will be used to focus the realization of the research. Finally, the aim is to gain an in-depth knowledge of the evolution of the relationship between women and men in the labour market to make a diagnosis, anticipate trends and formulate proposals that will contribute to progress towards equality.

To achieve this, both the classroom and the computers, Internet connection and digital applications are needed. Also, links to official web sites and videos are provided:

- Ministry of Labour and Social Economy https://www.mites.gob.es/es/sec_trabajo/analisis-mercado-trabajo/index.htm
- INE <https://www.ine.es/jaxiT3/Tabla.htm?t=4247>
- Fundación de Estudios de Economía Aplicada <https://fedea.net/>
- Fundación BBVA <https://www.fbbva.es/buscador/>
- Fundación Adecco <https://fundacionadecco.org/>

SESSION 4: Sharing of indicators, comparison, contrast, findings, digressions and sharing of ideas.

The students will mix in groups of experts, that is, a member of each autonomous community will form each group, and they will explain to each other the research conducted on the indexes and reports in order to make comparisons and reach conclusions.

For this session, the specific objectives will be the following:

- To develop a critical spirit with respect to the Spanish labour market.
- To know and compare the different labour situations of our country, of the autonomous community, of the provinces, analysing the effects of a globalized state market.
- To make informed individual opinions about the different labour problems that we can find in the Autonomous Community.

The materials and infrastructure needed for this session will be, for this session, the classroom, computers, internet connection and digital applications. Also, links to official websites and videos are offered:

- Ministry of Labour and Social Economy https://www.mites.gob.es/es/sec_trabajo/analisis-mercado-trabajo/index.htm
- INE <https://www.ine.es/jaxiT3/Tabla.htm?t=4247>

- Fundación de Estudios de Economía Aplicada <https://fedea.net/>
- Fundación BBVA <https://www.fbbva.es/buscador/>
- Fundación Adecco <https://fundacionadecco.org/>

SESSION 5: Elaboration of group presentation on the labour market in the Autonomous Community and results of the labour market survey.

The sixth session will be intended for each group to share the results of the survey and create a presentation, based on the previous research on the labour market in each autonomous community, in free format under a list of applications that we will deliver, among them, Canva and Genially.

For this session, the specific objectives will be the following:

- Plan and conduct a project and presentation with a previously established purpose, using the knowledge of the labour market learned in the subject.
- To participate and collaborate in group activities adopting a responsible, constructive, and supportive behaviour, respecting the basic principles of democratic functioning.
- Use information and communication technologies as a tool to create a presentation being aware of their contribution to the subject and the subject matter being addressed.
- Know the general ideas or important specific data to be included to transmit the purpose, ideas, development, and conclusions of the research.
- Express the ideas and describe the research about the labour market with graphs, outline, and diagrams.
- Draw conclusions from statistical data obtained from random sample surveys of the surrounding population.
- Develop a critical spirit and personal criteria that will allow them to identify and analyse current labour problems at all levels.

For this we will need, as before, the classroom, personal computers, and internet connection. The programs, digital applications, and web pages. And the academic material to support group work.

SESSION 6: Group and oral presentation of the research project on the labour market in the Autonomous Community and the results of the labour market survey.

The session will be entirely dedicated to students presenting their work to their classmates in an expository way. The last 15 minutes will be destined to solve doubts about the concepts that have not been clear in view of the exam.

For which the following specific objectives have been proposed:

- To present the information regarding the research and the results orally.
- To be able to provide the key ideas and transcendental information of the research conducted without causing doubts in the listener and ensuring the understanding of what has been exposed.
- Present the information extracted from the research in an organized and clear manner.
- Propose a presentation with a logical or defined sequence, coherent and complete.
- Present information regarding the complete research and its relation to the presentation.
- Maintain an adequate oral discourse, with formal language during the presentation, clear, concise, and simple language.
- Capture the attention of the class and listening students during the presentation.
- Use and take advantage of technological and audiovisual resources to support their oral presentation.

The necessary material will be the classroom projector, the teacher's computer, and the slide controller. The facilities will be those of the educational centre and the working classroom.

SESSION 7: Final evaluation test and closing of the didactic unit.

Final evaluation: This session will be destined to the realization of an evaluative test. This will consist of a number of ten multiple-choice questions and will have 20 minutes to solve them.

The objectives for this session will be the following:

- To check the learning about the functioning of the labour market.
- Ability to draw conclusions from the study conducted and to interpret in an organized manner the exercises performed.
- Manage and control the learning of the unit in the subject.
- To know the evolution of each student to, if necessary, adopt reinforcement or compensation measures and with this, guarantee that the educational objectives defined for their level are reached.

The usual working classroom and the exam in printed format will be needed. Also, the projector and the teacher's computer.

3. Discussion and Conclusions

The main premise at the beginning of this work and the goal of the didactic proposal to be conducted, is the meaningful, functional, and interesting learning for students in the subject of Economics. Secondly, to work on the enterprising spirit, the attitudes of creativity, flexibility, initiative, teamwork, self-confidence, and critical sense.

With this idea as a starting point, the way to get students to achieve the goal established as a premise is explored in greater depth. First, it is considered that the

first thing to do is to observe and analyse the students, their characteristics, needs, abilities and relationships. With this, it is proposed to establish a true picture of their personalities and abilities. In addition, it is intended to determine the individual and group character in the learning process. All the above, therefore, implies a process of experience of the reality of the group-class.

Once the observation and experience process are concluded, the curriculum, the PEC and the annual programming of the subject are used and the development of the didactic unit of this work is committed to respect and address them. In this way, the objectives of the stage, the specific competences, the evaluation criteria, and the basic knowledge of the subject of Economics are obtained.

Thus, considering the Economics curriculum, the basic knowledge that determines the didactic proposal is selected. They are decided considering previous knowledge. For this decision, the importance of labour economics is also considered together with the relevance of unemployment and labour market mechanisms in the reality of young Spaniards today, in addition to the change and evolution of the labour market in the context of globalization, technological change and digitalization, due to the flexibilization and specialization of jobs in new technologies, as well as the relevance of this knowledge for employability training.

Once the basic knowledge has been selected, the specific competences linked to this basic knowledge and the evaluation criteria that estimate the acquisition and performance of the students in the learning situations to which the specific competences of the subject of Economics refer are also determined. When the main objectives of our didactic unit have been established and the basic knowledge, specific competences and evaluation criteria have been selected from the curriculum. We must design the learning situations and decide on the methodology that supports these learning situations, which favor and contribute to our initial goal, meaningful, functional, and interesting learning for the students. Respecting our second objective, the enterprising spirit, and the attitudes of creativity, flexibility, initiative, teamwork, self-confidence, and critical sense.

Thus, thinking about the class group, the objectives and starting premises, it was decided to conduct, among others, a PBL methodology. This methodology will focus the main learning situation. Subsequently, the didactic unit will be structured by sessions, it will be detailed temporally, and the development of each session will be presented, distinguishing an approach, development, and evaluation of the same. Together with the approach of the sessions, the activities, resources, and evaluation of the unit will be designed and specified.

It is considered that the didactic proposal fits perfectly with the general objectives of the final project. As far as this is concerned, it is understood that the work has been conducted satisfactorily and the proposal has been conducted successfully. Other aspects that ratify this are the adequacy of the contents and activities of the unit with the evaluation criteria and AR related to it. In addition,

the activities are also in line both with the objectives of the training cycle and with the objectives that were established in the approach of the didactic unit.

4. BIBLIOGRAPHIC REFERENCES

1. Alvarez, A. M. (2018). *Las metodologías activas en el uso de las tecnologías de la información y comunicación para el desarrollo de la competencia digital docente en Caazapá-Paraguay* (Master's thesis).
2. Ceada-Garrido, Y., Barragán, A. J., Enrique, J. M., Tirado-Morueta, R., & Andújar-Márquez, J. M. (2019). Educación en sostenibilidad y promoción de vocaciones científico-técnicas en estudiantes preuniversitarios a través de la construcción de un vehículo solar. In *XL Jornadas de Automática* (pp. 257-262). Universidade da Coruña, Servizo de Publicacións.
3. Espino, A. (6 de abril 2022) Enseñanza de Economía y la nueva Ley educativa (LOMLOE). *El Diario*. <https://bit.ly/3N02m17>
4. Sande, J. (2021) *Nuevas materias de Economía en la LOMLOE*. Compartiendo conocimiento. Economía, empresa, educación financiera y oposiciones docentes. (27 septiembre 2021) <https://bit.ly/40poG7b>
5. Vaquero, A. (2015) Los contenidos de Economía Pública en las enseñanzas no universitarias. *Revista electrónica sobre la enseñanza de la Economía Pública*. e-pública. 17, 23-48.

Conducator științific:
ALEXEEVA-ALEXEEV Ina, dr., prof. univ.
MAZAS PÉREZ-OLEAGA Cristina, PhD

În redacția autorilor

Machetare: Staver Liliana

Roșcovan Nina